

Torsdagen den
28 februari 1980

Torsdagen den 28 februari

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

§ 2 Om åtgärder inom skolan mot narkotikamissbruket bland ungdomar

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Rune Gustavssons* (c) den 5 februari anmälda fråga, 1979/80:307, och anförde:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att uppnå en bättre samordning mellan de myndigheter – t. ex. skolan, socialvården och polisen – som skall ansvara för att barn och ungdomar inte skall kunna knarka ner sig och bli prostituerade.

Huvudansvaret för samordning av åtgärder mot narkotikamissbruk och prostitution åvilar framför allt socialministern. Hon har också förra veckan besvarat en fråga av Rune Gustavsson om åtgärder mot narkotikamissbruk. Jag begränsar därför mitt svar till att i huvudsak avse åtgärder inom skolans ram.

Liksom Rune Gustavsson har jag upprörts av olika tidningsartiklar den senaste tiden om narkotikamissbruk bland ungdom. Skolöverstyrelsen (SÖ) kommer under mars månad att publicera sin årliga undersökning av skolungdomens alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor. Vi kommer då att få underlag för mer generella slutsatser om narkotikamissbrukets utbredning bland skolungdom.

Skolans roll i kampen mot narkotikamissbruk är främst av förebyggande art. I undervisningen tas narkotikans sociala och medicinska skadeverkningar upp till diskussion. I många skolor har man prövat olika sätt att samordna dessa diskussioner eller i övrigt intensifiera det förebyggande arbetet. SÖ kommer under våren på uppdrag av regeringen att publicera en handbok för skolan i narkotikafrågor, i vilken flera av dessa försök redovisas. Handboken har till syfte att visa hur man i skolan kan arbeta för att hindra att missbruk av narkotika uppstår och utvecklas.

Jag delar Rune Gustavssons uppfattning att samarbetet mellan de organ på lokal nivå som har att svara för åtgärder mot narkotikamissbruk många gånger inte fungerar tillfredsställande. Detta gäller såväl åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk som åtgärder mot olika former av våld i samhället. Den kommitté mot våldet i skolan som jag i samråd med socialministern och justitieministern har tillkallat har därför som en av sina huvuduppgifter att lägga fram förslag till lösningar av de administrativa och organisatoriska problem som hittills försvårat en effektiv samverkan mellan skolan, polisen och de sociala myndigheterna.

Om åtgärder inom skolan mot narkotikamissbruket bland ungdomar

Torsdagen den
28 februari 1980

*Om åtgärder inom
skolan mot nar-
kotikamissbruket
bland ungdomar*

Vidare kommer elevvårdskommittén (U 1978:06) att under våren 1980 publicera en diskussionspromemoria kring samverkan på kommunal nivå mellan kommunala och andra organ som sysslar med barn- och ungdomsarbete. I promemorian kommer en genomgång att göras av olika modeller för samverkan, och exempel kommer att ges från kommuner som har ett väl fungerande samarbete.

Som en väsentlig del av det förebyggande arbetet ingår att inte låta otillåten elevfrånvaro passera opåtalad. En uppföljning av sådan frånvaro måste ske, så att skolan kan ta kontakt med de sociala myndigheterna när det finns anledning härtill. Som jag redovisade i 1980 års budgetproposition kommer SÖ att få i uppdrag att kartlägga frågor kring skolok och att föreslå de åtgärder som kan vara påkallade.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Anledningen till att jag har ställt dessa frågor dels till socialministern, dels till statsrådet Mogård var de artiklar som för några veckor sedan fanns i tidningen Expressen. Jag blev förvånad över den bild som där redovisades och frågade mig: Vad gör myndigheterna, när unga flickor på 13-15 år skolkar från skolan och driver omkring på Malmskillnadsgatan? Socialministern frågade jag bl. a.: Vad gör socialnämnden? Vi har ju instrument. Till skolministern ställde jag frågan: Vad gör skolmyndigheterna, eftersom detta tillåts?

Jag är tacksam för det positiva svar som jag har fått. Skolan är en av de lokala myndigheter som först kommer i kontakt med dessa frågor, när eleverna inte finns i skolan. Därför är det viktigt att vi får ett bättre samspel mellan hemmen, skolan, föreningsverksamheten och de olika myndigheterna på det lokala planet.

Skolan har en mycket viktig roll i det förebyggande arbetet för att i undervisningen ge en allsidig information om missbruksfrågorna och de sociala konsekvenserna.

Vi vet att det finns skolor där narkotikalangare driver omkring både innanför och utanför skolområdet för att ständigt jaga nya offer, och då menar jag att vi måste vara oerhört observanta. Och det är alltså frågan om skolans ansvar som jag tagit upp.

Jag vill inte säga att förhållandena överallt är som jag beskrivit. Jag har kommit i kontakt med kommuner där det finns ett mycket fint samarbete och där det tas många bra initiativ i skolorna för att komma till rätta med de här problemen. Och jag tror att vi är på väg att få ett bra arbete utträttat.

Jag vill som sagt tacka för det svar som jag fått, och jag hoppas att man med SÖ:s hjälp verkligen följer upp förhållandena ute i landets skolor så att alla kan hjälpas åt att komma till rätta med detta oerhört svåra problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3. Om strukturrationaliseringen inom Södra Skogsägarna AB

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Lars Hedfors* (s) den 8 februari anmälda fråga, 1979/80:314, och anförde:

Herr talman! Lars Hedfors har frågat mig om jag är beredd att ompröva min tidigare inställning att inte blanda mig i den strukturrationalisering som pågår inom Södra Skogsägarna, sedan varsel om nedläggning nu utfärdats även vid pappersbruket i Strömsnäsbruk.

Enligt vad jag erfarit från Södra Skogsägarna AB beslöt styrelsen i företaget den 3 december förra året att inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av Delarys Bruk i Markaryds kommun. Förhandlingarna skulle emellertid inte avslutas förrän en lösning avseende driften vid det närbelägna pappersbruket i Strömsnäsbruk hade presenterats. Detta hade sin bakgrund i att Delarys hela massaproduktion levereras till Strömsnäsbruk.

Styrelsen i Södra Skogsägarna AB beslöt den 7 februari i år efter visst utredningsarbete att inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av en del av verksamheten i Strömsnäsbruk. Förhandlingarna avser företagets planer på en nedläggning av pappersbruket, vilket f. n. sysselsätter ca 300 personer. Företagets säckfabrik i Strömsnäsbruk, vilken sysselsätter ca 170 personer, avses enligt företaget fortsätta sin produktion.

Jag har i tidigare frågesvar i riksdagen om Södra Skogsägarna AB framhållit att det ankommer på styrelsen i företaget att i enlighet med konsortialavtalet mellan delägarna vidta sådana struktur- och effektiviseringsåtgärder som den bedömer erforderliga för att ge företaget en långsiktig konkurrenskraft. Jag har härvid förutsatt att företaget tar med i sina bedömningar effekter av olika strukturalternativ på sysselsättning och regional utveckling på berörda orter. Jag har vidare utgått från att företaget aktivt medverkar till att lösa de sysselsättningsproblem som kan uppstå till följd av vidtagna åtgärder.

Jag har även framhållit att Södra Skogsägarna AB, liksom andra företag, enligt gällande lag skall MBL-förhandla vid genomgripande förändringar i driften. Varken riksdagen eller regeringen kan, som jag tidigare har påpekat, ingripa i sådana förhandlingar. Vid dessa förhandlingar diskuteras företagets strukturplaner och konsekvenserna av dessa bl. a. från sysselsättningssynpunkt. Först när förhandlingarna avslutats kan man få en bild av de olika konsekvenser som strukturförändringar inom Södra Skogsägarna AB kan få.

Jag kan emellertid försäkra Lars Hedfors att jag med uppmärksamhet kommer att följa den fortsatta utvecklingen.

LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag tycker det är bra att industriministern utgår från att företaget aktivt skall medverka för att lösa sysselsättningsproblem som kan uppstå vid eventuella nedläggningar. Men beträffande den övergripande frågeställningen om samhällets möjligheter att påverka företagets strukturrationaliseringsplaner innan de går i verkställig-

Om strukturrationaliseringen inom Södra Skogsägarna AB

Torsdagen den
28 februari 1980

*Om strukturratio-
naliseringen inom
Södra Skogsägarna
AB*

het har industriministern inget nytt att komma med. Det är synd, för nu sprider sig ovissheten och otryggheten på de här orterna i södra Sverige. I går kväll demonstrerade 1 200 människor, dvs. varannan invånare, i Strömsnäsbruk, som är ett av de nedläggningshotade samhällena.

Det finns tre starka skäl till att jag ställer den här frågan till industriministern nu. För det första har industriministern sedan vi senast diskuterade frågan i riksdagen på ort och ställe haft tillfälle att bilda sig en egen uppfattning om hur förhållandena är. Jag utgår ifrån att han gjorde det utan förutfattade meningar, och jag trodde faktiskt att han skulle ha en något ändrad inställning till problematiken efter det besöket. För det andra har här i riksdagen väckts en motion, som är undertecknad av ledande centerpartister och där man kräver långtgående insatser från samhällets sida för att rädda *ett* av de nedläggningshotade brukena. Jag trodde faktiskt att den motionen var åtminstone något förankrad även hos industriministern och att han senare ändrat inställning. För det tredje har, sedan vi senast diskuterade frågan, ytterligare ett bruk blivit nedläggningshotat, nämligen Strömsnäsbruk i Markaryds kommun.

Tätorten Strömsnäsbruk har 2 500 invånare. Ca hälften av dessa är för sin utkomst direkt beroende av bruket. Dessutom har Markaryds kommun satsat stora pengar på den här tätorten för att bygga upp en omfattande samhällsservice. Det gäller t. ex. tillkomsten av skolor, daghem och anläggningar för fritidsändamål. Det är här alltså fråga om ett synnerligen välfungerande lokalsamhälle som nu riskerar att direkt dö ut.

Jag vill fråga industriministern: Vill industriministern verkligen medverka till att så sker? Är det inte möjligt gå in med någon form av regionalpolitiskt stöd till dessa orter och dessa industrier – om inte för någonting annat, så för att skapa någon form av rådrum för de anställda, för kommunen och för företaget?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag erinrar Lars Hedfors om att MBL-förhandlingar pågår. Industridepartementet har fortlöpande kontakter med företaget, facket, kommunen och länsmyndigheterna. Vi följer alltså uppmärksamt utvecklingen.

Det är i dag för tidigt att fälla några omdömen om konsekvenserna i detta avseende samt om den slutliga utformningen av strukturplanen för Södra Skogsägarna. Den diskussionen återstår. Men jag kan försäkra Lars Hedfors – och jag har också nämnt det i mitt svar – att vi uppmärksamt följer utvecklingen.

På den direkta frågan om regionalpolitiskt stöd skulle kunna utgå som en kompensation samt för att fördröja nedläggningsprocessen kan jag svara att till företaget kan självfallet inte något regionalpolitiskt stöd utgå för att upprätthålla driften vid enheter som på sikt inte bedöms kunna bli lönsamma. Huruvida man måste ta regionalpolitiskt stöd i anspråk för att skapa alternativ sysselsättning är en fråga som jag för dagen inte är beredd att svara på.

När det gäller Fridafors har jag sagt att kommunen uppfyller kriterierna för regionalpolitiskt stöd för att skapa alternativ sysselsättning. Det gör inte övriga orter. Men det utesluter inte att vi i en framtid kan behöva ta en diskussion även i det avseendet.

LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Det är värdefullt att industriministern säger att Fridafors kan komma i åtanke och få någon form av regionalpolitiskt stöd. Men jag har litet svårt att se någon skillnad mellan Fridafors och övriga orter när det gäller principen för regionalpolitiskt stöd. Enligt förordningen om regionalpolitiskt stöd 11 § skall sådant stöd kunna utgå till orter där man förutser avsevärda sysselsättningssvårigheter. Så är ju fallet när det gäller samtliga drabbade bruksorter och kommuner i Kronobergs län.

Länsstyrelsen har nämligen tagit fram prognoser för befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Kronobergs län och kommit fram till att just dessa kommuner kommer att under resten av 1900-talet drabbas av mycket stora sysselsättningssvårigheter. Antalet sysselsatta över huvud taget sjunker katastrofalt, liksom antalet industrisysselsatta. Detta gäller alla drabbade kommuner. Samtidigt visar man hur de två största tätorterna i Kronobergs län, Ljungby och Växjö, växer i motsvarande mån.

Det är alltså fråga om en centralisering i Kronobergs län liksom också om en väldig centralisering av hela pappers- och massaindustrin till ett fåtal orter vid kusten. Jag undrar verkligen om en centerpartistisk industriminister kan medverka till någonting sådant.

Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Jag tycker lika litet om centraliseringen i industrin som om centraliseringen i andra delar av samhällslivet. Tyvärr är det inte centerpartiet som anger marknadsförutsättningarna för cellulosa och papper. Det är helt enkelt den internationella utvecklingen som har tvingat svensk cellulosaindustri in på en utveckling mot större integrerade enheter.

Får jag sedan som en komplettering till mitt tidigare svar säga att industridepartementet noga analyserat situationen på de orter som skulle drabbas om Södra Skogsägarna AB:s förslag till strukturåtgärder förverkligades. Vi har då funnit, att om vi följer riksdagens intentioner, är det Fridafors som kan sägas uppfylla kriterierna för åtnjutande av lokaliseringstöd, dvs. näringslivsutveckling, centralitet, avstånd till andra orter som kan erbjuda arbetstillfällen osv. Men jag är öppen för en fortsatt diskussion när vi kan bedöma konsekvenserna av Södra Skogsägarna AB:s strukturbeslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om användningen
av journalistiskt
material som bevis
i rättegångar*

§ 4 Om användningen av journalistiskt material som bevis i rättegångar

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Bonnie Bernströms* (fp) den 30 januari anmälda fråga, 1979/80:298, och anförde:

Herr talman! Bonnie Bernström har, under hänvisning till ett mål som f. n. handläggs vid Stockholms tingsrätt, frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att hindra att journalistiskt material används som bevis i rättegångar.

Frågan om vad som får åberopas som bevis i mål vid allmän domstol regleras i rättegångsbalken. Regleringen bygger på principen om fri bevisvärdering och fri bevisprövning. Den innebär dels att det inte ställs upp någon begränsning i fråga om det material eller de kunskapskällor som får användas för bevisningen, dels att värderingen av bevisningen skall göras av rätten efter en fri prövning och inte grundas på legala bevisregler.

Domstolens faktiska möjligheter att få tillgång till vissa upplysningskällor kan dock vara begränsade, bl. a. på grund av regler om tystnadsplikt. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om tystnadsplikt i tryckfrihetsförordningen och radioansvarighetslagen när det gäller bl. a. vem som är författare eller meddelare eller vem som har framträtt i ett radio- eller TV-program. Reglerna kompletteras av ett förbud för myndigheterna att göra efterforskningar, som står i strid med tryckfrihetsförordningen eller radioansvarighetslagen. Redan dessa regler hindrar i viss omfattning att journalistiskt material kan komma i fråga som bevisning i ett mål.

I det mål som Bonnie Bernström har hänvisat till har det gjorts gällande att möjligheterna att åberopa journalistiskt material som bevis i en rättegång kan vara begränsade även på grund av regler i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Genom bestämmelserna om en upphovsmans ensamrätt till sitt verk skulle myndigheterna vara förhindrade att fritt utnyttja annans verk eller alster för exempelvis bevisningsändamål i en rättegång.

I det aktuella målet har tingsrätten beslutat tillåta en åklagare att åberopa en inspelning av ett TV-program som bevis. Frågan kan emellertid komma att prövas på nytt i samband med sakens fortsatta handläggning. Jag vill därför inte nu gå närmare in på frågan om vilket skydd gällande bestämmelser ger journalistiskt material. Jag utesluter inte att det senare kan finnas anledning att återkomma till dessa frågor. Härvid får en förnyad avvägning ske mellan å ena sidan intresset av att utredningsmaterialet vid rättegångar blir så fullständigt som möjligt och å andra sidan behovet av skydd för författare och meddelare m. fl. och de intressen som i övrigt gör sig gällande på massmedieområdet. Eventuellt kan det finnas skäl för en eller flera utredningar att se närmare på problemen, exempelvis upphovsrättsutredningen, yttrandefrihetsutredningen eller tvångsmedelskommittén, vilka samtliga har arbetsuppgifter som gränsar till de nu aktuella frågorna. Såvitt jag kan se är det dock inte f. n. erforderligt med ytterligare direktiv för dessa utredningars arbete.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

Imin fråga ryms en besvärlig konflikt mellan två viktiga principer, dels den fria bevisprövningen, dels pressens fria roll, eller mer preciserat i det här fallet: nyhetsrapporteringens förutsättningar.

Anledningen, herr talman, till att jag är kritisk mot att principen om den fria bevisprövningen skall ta över i det här fallet och därmed kritisk mot att TV:s nyhetsmaterial skall kunna användas som bevis i rättegångar är att detta allvarligt kan försämra nyhetsrapporteringen. Journalisterna tvingas spela en polisiär roll, eftersom deras alster kan komma att utgöra ett hjälpmedel i lagens kontroll av medborgarna.

Försämringen kan ta sig olika uttryck. Journalisterna riskerar bl. a. att utsättas för våld från exempelvis demonstranter, som blir skrämde av TV-kamerorna. Detta strider mot målsättningen att i alla sammanhang försöka garantera journalister trygga arbetsförhållanden för att nyhetsrapporteringar skall kunna nå ut till allmänheten även från våldsamma händelser.

Det finns också en allvarlig risk för att händelseförlopp påverkas av det faktum att nyhetsmaterialet kan komma att bli bevismaterial. Även fredliga demonstrationer kan exempelvis komma att avbrytas, om demonstranterna är osäkra på rapporteringens syfte.

Det kan också leda till konflikter för den enskilde journalisten, vilket kan resultera i att han eller hon starkt sovrar i sin rapportering och därmed förmedlar en skev bild till allmänheten.

Det faktum att en journalist vet att hans eller hennes rapportering kan användas som bevis i en rättegång kan tyvärr också komma att utnyttjas för mindre goda syften och andra syften än nyhetsrapportering.

Det är viktigt att pressens fria ställning inte hotas genom att statsmakterna ålägger den uppgifter av den här karaktären. Det hör inte hemma i en demokrati. Nyhetsrapporteringen är en viktig förutsättning för demokratin. Därför bör hot mot den avvärjas.

Justitieministern har i sitt svar nämnt upphovsmannarätten. Det är den Sveriges Radio har stött sig på i brist på annat när man inte har lämnat ut filmmaterial till tingsrätten. Det här är inte primärt en upphovsmannarättslig fråga. Det hoppas jag att justitieministern kan bekräfta här i kammaren.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Om jag skall lägga till något är det att jag delar Bonnie Bernströms synpunkter att de här problemen innehåller många aspekter som verkligen är av komplicerad natur.

Det är riktigt att det från TV-bolagets sida har uttryckts farhågor för att företagets uppgift att producera program kan komma att äventyras om företaget och medarbetarna uppfattas som insamlare av material, som kan komma att användas för efterforskningar av de medverkandes identitet eller för bevisändamål eller andra liknande ändamål. Jag delar Bonnie Bernströms inställning att det är av mycket stort intresse att underlätta för

Torsdagen den
28 februari 1980

*Om rätten att
företa kroppsvisi-
tation och blod-
provstagning*

massmedierna att bevaka olika händelser och företeelser här i samhället. Störst betydelse har då skyddet mot all förhandsgranskning och skyddet för massmediernas nyhetskällor. Det skyddet är redan i dag starkt. Det finns i grundlag såvitt gäller pressen och i vanlig lag såvitt gäller radio och TV.

Men sedan har vi konflikten som Bonnie Bernström var inne på: En rättegång av det här slaget skall ju så mycket som möjligt spegla vad som verkligen har hänt. Det är därför vi har den fria bevisprövningen. Å andra sidan har vi undantaget: Man vill få fram allting i rättegången därför att viktigare intressen tar över. Det är det som är konflikten i dessa mål – det är två mål som är aktuella.

Jag vill inte konkret gå in på de här målen och vad som gäller, eftersom de inte är avgjorda. Vi har alltså i dag ingen helt klar bild av rättegången, men så snart vi får den kan det, som jag sade i svaret, finnas anledning att fundera vidare.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att polemisera mot Håkan Winberg. Jag ser att vi har många gemensamma utgångspunkter för vår bedömning av det här problemet. Jag hoppas få återkomma i frågan när den handläggning som nu pågår har avslutats.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om rätten att företa kroppsvisitation och blodprovstagning

Justitieministern HAKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Maja Bäckströms* (s) den 12 februari anmälda fråga. 1979/80:320. och anförde:

Herr talman! Maja Bäckström har frågat mig om jag är beredd att medverka till att gällande lag ändras så att rätten att företa kroppsvisitation och blodprovstagning enbart knyts till vissa yrkesutövare utan hänsyn till kön.

Enligt 28 kap. 13 § rättegångsbalken får kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna inte verkställas eller bevitnas av någon annan än en kvinna eller en läkare. I praxis har det uppstått olika meningar om hur regeln skall tillämpas vid blodprovstagning på en kvinna. Det har sålunda hävdats att blodprovstagning inte faller under begreppet kroppsbesiktning.

Enligt min mening saknas det anledning att vid en så föga ingripande förrättnings som blodprovstagning ha en särskild ordning för kvinnor. Gällande regler kan behöva ses över så att det blir helt klart att blodprovstagning faller utanför den särskilda ordningen. Samtidigt kan övervägas om inte även legitimerad sjuksköterska oberoende av kön bör få verkställa eller närvara vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna. I övrigt finns det knappast några skäl att frånga nuvarande ordning. Kroppsvisitation och kroppsbesiktning torde i allmänhet vara av den art att den undersökta kvinnan har ett berättigat intresse av att undersökningen

sker utan närvaro av någon annan manlig person än en läkare eller en sjuksköterska.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

Anledningen till min frågeställning är att jag finner det negativt att en lagtext är så utformad att tolkningarna på något sätt är tvetydiga. Två organ som med takt och förnuft samverkar i en uppkommen olycklig situation står plötsligt i ett visst motsatsförhållande till varandra. Här rör det sig om sjukvården kontra polismyndigheten. Det blev en plötslig storm av utskickade PM. Det tycker jag är mycket negativt. Det blev också en viss förvirring om hur man skulle handla.

Jag skall inte upphålla mig länge här i talarstolen. Jag vill bara säga att jag är tacksam för frågesvaret och glad att frågan har kommit fram i ljuset. Jag är också nöjd med vad som står i svaret – att det eventuellt kan bli ett förtydligande av reglerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om hänsynen till regionalpolitiska synpunkter vid strukturrationaliseringar

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Elvy Nilssons* (s) den 12 februari anmälda fråga, 1979/80:321, och anförde:

Herr talman! Elvy Nilsson har fragat mig om jag vill redogöra för vilka konstitutionella möjligheter regeringen har att tillmötesgå riksdagens uttalande om att särskild hänsyn till regionalpolitiska synpunkter tas när det gäller strukturrationaliseringar.

Av den inledande förklaringen till Elvy Nilssons fråga framgår att hon vill veta vilka möjligheter statsmakterna har att påverka i första hand statsägda aktiebolags handlande i samband med strukturrationaliseringar.

Ett aktiebolag är ett fristående rättssubjekt – en juridisk person – oberoende av vem som äger aktierna i bolaget. Statsmakterna kan således inte genom ett beslut i det enskilda fallet direkt bestämma över ett aktiebolags verksamhet.

Bestämmelser om aktiebolag finns i aktiebolagslagen. Den innehåller regler om vilka olika organ som skall finnas i ett bolag, hur beslut fattas inom bolaget m. m. Av särskild betydelse är de regler som avser att skyddia bolagets långivare och övriga fordringsägare.

Det överordnade organet i ett aktiebolag är bolagsstämman, som sammanträder minst en gång om året. Vid stämman utövar aktieägarna sin rätt att besluta i bolagets angelägenheter. Förvaltningen av bolaget ankommer på styrelsen och verkställande direktören. Av dessa svarar verkställande direktören för den löpande förvaltningen, medan ledningen och förvaltningen i övrigt tillkommer styrelsen.

*Om hänsynen till
regionalpolitiska
synpunkter vid
strukturrationalise-
ringar*

Torsdagen den
28 februari 1980

*Om hänsynen till
regionalpolitiska
synpunkter vid
strukturrationalise-
ringar*

För varje aktiebolag skall finnas en bolagsordning. Av denna skall framgå vilken verksamhet bolaget driver. Bolagsordningen kan också innehålla bestämmelser som styrelsen och andra företrädare för bolaget är skyldiga att följa så länge bestämmelserna inte strider mot aktiebolagslagen eller någon annan författning. Bolagsordningen kan ändras av stämman. Styrelsen och verkställande direktören är i princip också skyldiga att rätta sig efter de direktiv som bolagsstämman meddelar. Stämman får emellertid inte dirigera förvaltningen i sådan utsträckning att styrelsen förlorar sin ställning som ansvarig handhavare av förvaltningen. Det bör särskilt framhållas att styrelsen och verkställande direktören enligt lagen har förpliktelser inte bara mot bolaget utan också mot utomstående, främst bolagets borgenärer. Lagen förbjuder uttryckligen den som är ställföreträdare för ett bolag att efterkomma föreskrifter som strider mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen.

I ett aktiebolag som helt eller delvis ägs av staten kan staten alltså göra sitt ägarinflytande gällande vid bolagsstämman. Rent generellt gäller emellertid att statsmakterna kan förbehålla sig ett mera ingående inflytande över ett aktiebolagsverksamhet genom att i samband med beslut om anslag ställa upp villkor för hur det lämnade kapitaltillskottet skall användas.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka justitieministern för svaret, som dock mer var en beskrivning av aktiebolagslagen än ett svar på den fråga som jag ställt och som gäller vad riksdagens uttalande i en viss riktning kan vara värt.

Den egentliga anledningen till att jag ställde frågan var Pripps styrelses beslut att ta upp förhandlingar angående nedläggning av bl. a. Pripps bryggeri i Torsby. När vi här i riksdagen den 20 december 1978 fattade beslutet om bryggeribranschens utveckling i landet gjordes bl. a. uttalandet att särskild hänsyn skulle tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter när det gällde att genomföra en strukturomvandling inom bryggeribranschen. Det uttalandet har budgetministern hänvisat till vid svar på frågor angående Torsbybryggeriet dels den 24 april 1979, dels den 7 februari i år. Han har också hänvisat till det i samband med svar på en fråga av Göthe Knutson i samma ärende. Det är således alldeles klart att i varje fall budgetministern har fäst mycket stort avseende vid riksdagens uttalande.

Det finns dock anledning att i dag undra vad ett sådant uttalande av riksdagen är värt. Var finns de regionalpolitiska hänsynen hos Pripps styrelse, då man kan föreslå nedläggning i en kommun där siffrorna för arbetslösheten i dag är bland de högsta i landet och där det exempelvis finns 26 lediga platser på omkring 600 arbetslösa? De anställda vid Pripps i Torsby, liksom f. ö. alla vi värmlänningar, har räknat med att ett uttalande från riksdagen av ett sådant slag måste beaktas av dem som är berörda av det. Det skulle alltså, anser vi, vara något av en garanti för att bryggeriet inte läggs ned i en sådan bygd, i varje fall inte förrän någon likvärdig sysselsättning kommit till stånd. Jag skulle därför konkret vilja fråga justitieministern: Har

regeringen varit i kontakt med Pripps styrelse och delgett den riksdagens viljeinriktning i den här frågan?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag kan inte i den här debatten gå in på frågan om bryggeriet i Torsby. Den frågan tillhör nämligen inte mitt ansvarsområde, och jag känner inte heller till detaljerna i det ärendet.

Elvy Nilsson har ställt en principiell fråga till mig av viss konstitutionell art, och jag har gett ett klart svar på den.

Statsmakterna kan enligt gällande lagstiftning inte sätta sig i företagsledningarnas ställe, och de bör heller inte ges möjlighet att göra det i framtiden. Det är det svar jag kan ge.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Budgetminister Mundebo har, som jag sade tidigare, i sina svar utgått från att riksdagens uttalande skulle vara vägledande för såväl Brygginvests som Pripps styrelser vid deras behandling av olika bryggerifrågor. Men uttalandena måste väl, för att de skall ha någon effekt, delges vederbörande på något sätt? Annars står vi ju här i riksdagen och pratar i luften utan att det får något som helst värde. Det måste väl vara regeringens uppgift att effektuera riksdagens beställningar?

Eftersom det uppenbarligen inte har gjorts i de här sammanhangen, har jag för avsikt att begära att konstitutionsutskottet granskar ärendet. Det här är alldeles för allvarliga frågor för att de skall få nonchaleras på det sätt som regeringen tydligen har gjort.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag kan kanske komplettera vad jag förut sade genom att tala om vilka regler som finns. Jag tycker att det finns anledning att påpeka stadgandena i regeringsformen 8 kap. 2 §, som säger att föreskrifter om enskildas personliga ställning och om deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes skall meddelas genom lag. Bakgrunden till detta är att riksdagen skall ägna sig åt normgivning och den skall alltså inte ha rätt att i särskilda fall besluta om enskildas ekonomiska förhållanden. Man skulle kunna hävda att det skulle strida mot grunderna för regeringsformen, om statsmakterna i ett enskilt fall lägger sig i ett aktiebolags verksamhet. Det skulle kunna hävdas att ett sådant förfarande strider mot stadgandena i 1 kap. 1 § regeringsformen om att den offentliga makten skall utövas under lagarna. Sedan är det naturligtvis en helt annan sak att staten som majoritetsaktieägare kan ha ett inflytande och att riksdagens uttalande i olika sakfrågor kan beaktas. Men därav följer inte att det obligatoriskt måste vara så att riksdagen i det konkreta fallet kan gå in och bestämma vad som skall ske.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

*Om hänsynen till
regionalpolitiska
synpunkter vid
strukturrationalise-
ringar*

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! När vi här i riksdagen fattar ett beslut om att i en speciell fråga skall tas speciella regionalpolitiska hänsyn, har detta alltså inte något som helst praktiskt värde i det enskilda fallet. Budgetminister Mundebo har – jag har protokollet här – vid tre tillfällen i svar till mig på denna fråga sagt att han förutsätter att riksdagens uttalande beaktas. Tydligen har regeringen i detta fall inte ens talat om för Pripps att riksdagen har gjort detta uttalande. Då är det inte heller att förvänta att några hänsyn skall tas till ett sådant uttalande.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning i sakfrågan än den budgetministern givit uttryck för. Jag har bara talat om vilka konstitutionella regler som gäller i sådana här fall.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1979/80:84 till trafikutskottet

§ 8 Finansdebatt (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1979/80:15.

DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Det finns i årets budgetproposition ett avsnitt som inte har fått den uppmärksamhet som det förtjänar. Sedan flera år tillbaka har det i budgetsammanhang talats en hel del om behovet av omprövningar och omprioriteringar. Hittills har det nog mest varit principiella deklarationer – men i årets budget har regeringen gått från ord till handling, och en lång rad av de små men ändå betydelsefulla reformer som faktiskt finns också i årets återhållsamma budget har kunnat finansieras genom besparingar på angränsande områden. Låt mig ge några exempel:

Inom försvaret frigörs pengar för repetitionsövningar genom att byggnadsinvesteringarna bantas.

På justitiedepartementets område överförs tjänster från de allmänna domstolarna till länsrätterna. Därmed bör väntetiden för domar i skattemål kunna kortas ner.

Nya insatser mot alkohol- och narkotikamissbruk och ett ökat stöd till de handikappade möjliggörs genom en ny konstruktion av tandvårdsförsäkringen. Tidigare fick man ersättning med 50 % av kostnaderna upp till 1 500 och med 75 % av kostnaderna därutöver. Nu höjs gränsvärdet för ersättning med 75 % till 2 500 kr., och därmed frigörs resurser för andra insatser.

Bättre jämställdhet i studiemedelssystemet blir det genom att äktamake-

prövningen nu slutgiltigt slopas. Utrymme för detta skapas genom att studiemedel i fortsättningen utbetalas två gånger per termin.

Behovet av stimulansbidrag för avloppsrening har minskat genom den skärpta lagtillämpningen. Dessa pengar används i stället för en större insats mot försurning av sjöar.

Genom omprioriteringar inom invandrarverket kan ytterligare resurser satsas på att förkorta handläggningstiderna för tillståndsärenden.

Ett slopande av hyresförlustlånen skapar utrymme för större satsningar på boendemiljön.

Detta var några exempel. Det bör också nämnas att regeringen aviserar flera översyner för att kartlägga möjligheterna till ytterligare omprioriteringar. Till det som skall ses över hör arbetsmarknadsverkets organisation och verksamhet, reglerna för statsbidrag till färdtjänst, kompensationsnivån och kontrollfunktionerna i delpensionssystemet och föräldraförsäkringens regelsystem och administration.

Den ekonomiska räckvidden av sådana omprioriteringar som det här gäller är självfallet begränsad. Men det är ändå ett genombrott för själva tanken att förbättringar *kan* genomföras samtidigt som vi arbetar hårt för att dra ner den totala tillväxttakten i de offentliga utgifterna. Med tanke på hur svårt det alltid är att dra ner eller avveckla offentliga insatser har vi all anledning att lyfta på hatten för de departement, myndigheter och fackliga organisationer som har medverkat till årets omprioriteringar och vi har också all anledning att dra lärdom av deras erfarenheter.

För det här kommer att fortsätta. Hur folkomröstningen än utfaller den 23 mars står vi under 1980-talet inför alldeles oerhört svärbemästrade samhälls-ekonomiska problem. Det finns i dag inga möjligheter att fortsätta en reformpolitik som bygger på att det oavbrutet tillförs nya resurser till den offentliga sektorn. Nej, för att försvara reformismen och fortsätta en målmedveten förbättring av de offentliga insatserna under knappa ekonomiska villkor är det tvärtom alldeles nödvändigt att vi kritiskt granskar arvet från 1940-talet, 1950-talet, 1960-talet och 1970-talet, att vi med friska ögon ser efter om gärdagens lösningar verkligen var så kloka i förhållande till de mål som man ville uppnå och som vi i dag finner eftersträvansvärda. Vi har kommit till ett läge där en betydligt större del av det politiska arbetet måste ägnas åt översyner och omprövningar.

Och det här gäller naturligtvis inte bara de statliga myndigheterna. Det gäller också kommuner och landsting, och det gäller hela den stora del av budgeten som används till transfereringar. Skall vi finna utrymme för nya och större satsningar på de områden som vi verkligen vill prioritera, kan vi inte fortsätta att släpa med oss hela det tunga lass av beslut som tidigare generationer av makthavare har fattat, utan vi får noga skärskåda vad som ännu är motiverat och effektivt.

Och det gäller då inte bara inriktning utan också ambitionsnivå och inte bara kvantitet utan också kvalitet. Det har länge varit något av en självklarhet att man skall sträva efter så hög kvalitet som möjligt i olika insatser, men jag tror att vi står inför en helt ny kvalitetsdiskussion – på en del

områden kan det vara befogat att sänka kvaliteten för att finna resurser till andra angelägna åtgärder. Att fastställa ambitionsnivån i olika gemensamma strävanden är en genuint politisk uppgift och en uppgift som kommer att kräva mycket mer politisk energi än vad vi hittills ägnat åt den.

Det finns personer som uppfattar omprövningen som ett reaktionärt begrepp – som ett ondsint förebud om social nedrustning. Och visst kan omprioriteringar utnyttjas för reaktionära syften, det kan vi se åtskilliga exempel på i andra länder. Men det vore alldeles galet att därför sätta en högerstämpel på omprioriteringen som politisk metod, för den metoden är också alldeles oundgänglig i arbetet för ett mänskligare samhälle, i arbetet för jämlikhet, trygghet och mångfald. Väjer vi nu för den kritiska granskningen av gamla reformer, blockerar vi också vägen för nya reformer. För på många områden står valet i dag inte mellan omprövning och expansion, utan mellan omprövning och stagnation.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som nu behandlas har finansutskottet bl. a. haft att ta ställning till den moderata motionen 593 om långfristiga krediter till lantbruket. Vi framhåller i motionen att jordbruket trots kapitaltillskott under senare år är i utomordentligt stort behov av långfristigt kapital. Låneköerna till lån i hypoteksbank är fortfarande långa, genomsnittligt för landet över fem år, och har tillskotten till trots inte minskat.

Vi erinrar vidare i vår motion om det nära samband som råder mellan olika mål i den av riksdagen 1977 fastlagda jordbrukspolitiken och de nu aktuella finansieringsfrågorna. Således har vi att ta hänsyn till ett produktionsmål som syftar till att hålla jordbruksproduktionen vid en lämplig nivå, medan målet för rationaliseringsverksamheten är att jordbruksproduktionen skall ske till lägsta möjliga kostnad samtidigt som ett tredje mål, nämligen inkomstmålet, uppfylls.

Vi menar att villkoren på lånemarknaden ytterst är avgörande för huruvida näringspolitiska och regionalpolitiska målsättningar i jordbrukspolitiken skall kunna fullföljas eller inte. Vi har respekt för de skäl av formell karaktär som utskottet anför – i år liksom förra året – rörande riksdagens och riksbanksfullmäktiges resp. kompetensområde. Vi tolkar emellertid utskottets skrivning, där man understryker att lantbrukets behov av långfristigt kapital är väl dokumenterat, som en stark och allvarlig maning från riksdagen till riksbankens fullmäktige. Härav följer enligt min mening att riksdagen för sin del finner det utomordentligt angeläget att riksbanksfullmäktige noga prövar de argument som ligger till grund för anspråken på ökad tilldelning av långfristigt kapital till jordbruksnäringen.

Den socialdemokratiska oppositionen har häpnadsväckande nog ställt sig helt avvisande till att hypoteksbankens emissionsutrymme vidgas. Som skäl härför anför man bl. a. att hypoteksbankens emissionsutrymme ökat mycket kraftigt under senare år och således har fördubblats under perioden 1976–1979. Om man inte närmare känner till förhållandena kan denna i och

för sig betydande ökning te sig som rent av generös. Så är emellertid inte fallet. Ett mått på storleken av hypoteksbankens emissionsutrymme är dess andel av obligationsmarknaden, som under senare år har utvecklats på följande sätt: 1975 var hypoteksbankens andel 1,55 %. 1976 hade andelen ökat till 2,68 % och 1977 ytterligare till 3,56 %. Härefter har utvecklingstrenden brutits. År 1979 utgjorde andelen endast 2,96 %. Det finns således inte fog för uttryckssättet i den socialdemokratiska reservationen, där man talar om en generös behandling av jordbrukets kreditbehov.

Vidare har socialdemokraterna i finansutskottet anfört att "den huvudsakliga effekten av det ökade kreditutrymmet varit att bidra till att driva upp priserna på jordbruks- och skogsbruksfastigheter".

Vilka grunder har socialdemokraterna för detta uttalande? Konstaterandet tyder på att socialdemokraterna inte vill låtsas om att jordbruket har att konkurrera med annat kapital på fastighetsmarknaden. Eller avser socialdemokraterna rent av att på det här sättet med ekonomiska medel strypa svenskt jordbruk? Socialdemokraternas i finansutskottet framförda synpunkt på jordbrukets kapitalförsörjning är enligt vår mening oansvarig och tyder på att man inte är beredd att fullt ut ta ansvar för fullföljandet av 1977 års jordbrukspolitiska beslut.

Till sist vill jag helt kort framföra några synpunkter kring kapitalutflödet från jordbruksnäringen. Det förtjänar då framhållas att endast en del av det kapital som frigörs vid försäljning av lantbruksfastigheter återplaceras inom lantbruket. Av fullt naturliga skäl placeras i stället betydande kapital av säljare av jordbruksfastigheter i exempelvis villor och stadsfastigheter eller disponeras för finansiella placeringar. En del av kapitalet återgår också till samhället i form av realisationsvinstbeskattning och arvsbeskattning. Således, herr talman, sker fortlöpande ett nettokapitalutflöde från näringen som måste ersättas.

Frågor rörande jordbrukets kapitalförsörjning är f. n. föremål för utredning. Det är angeläget att statsmakterna i avvaktan på denna utrednings resultat vidtar åtgärder i syfte att begränsa de olägenheter som kan uppstå då akuta investeringar inte kan genomföras på grund av kapitalbrist.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Kammaren var ganska välfylld i går, när LO-chefen Gunnar Nilsson talade. Jag vet inte hur övriga reagerade, men jag har begärt ordet för att i någon mån ge uttryck åt min reaktion.

En fråga är: Lyssnade vi till en person som är ordförande för några miljoner löntagare, eller lyssnade vi till en person som i går spelade rollen av biträdande oppositionsledare? Jag kan förstå att det kan vara taktiskt att stödja oppositionsledaren Olof Palme som partipolitiker. Men ser man till den principiella sidan av saken blir man litet betänksam.

Sävt jag kunde förstå var det taktiken som tog över i går, och vem som var konstruktören anar vi. För att Gunnar Nilssons anförande skulle få ett riktigt genomslag i massmedia, så strök Olof Palme sitt namn på talarlistan. Det är ju inte så litet raffinerat, när landets LO-general för åtskilliga miljoner

löntagare, representerande alla politiska partier, vädjar till Fälldin, Ullsten och Mundebo: Kör över Bohman, om det behövs!

Så säger han i nästa mening – i varje fall tolkar jag det på det här sättet: Och gör ni inte det, så tar vi inte ansvar för de problem som avtalsrörelsen kan åstadkomma. Och en skicklig debattör som Gunnar Nilsson lägger till i nästa andetag: "Vi skall nog ta ansvaret för våra uppgifter, men då får sannerligen också regeringen ta sitt ansvar."

Hur skall nu Gunnar Nilsson ha det? Ty i slutklämmen slår Gunnar Nilsson fast: "Nog är svenska folket fullkomligt klart över att ansvaret vilar på regeringen."

Vad Gunnar Nilsson här säger om ansvar tycker jag inte får stå oemotsagt. Hur tror Gunnar Nilsson att sådant här prat fram och tillbaka uppfattas av alla de löntagare runt om i landet som står mitt uppe i de allvarliga ekonomiska svårigheter som vi här bara diskuterar? De lever med dessa problem dagligen, till vardags: i sin hushållsekonomi, i det företag där de arbetar – och det kanske är ett företag där man hotas av friställning eller av den jättearbetslöshet som Gunnar Nilsson i går antydde. De arbetar kanske inom en facklig organisation där man faktiskt begriper mer när det gäller näringslivets och företagets ekonomi än vad som framgick av Gunnar Nilssons anförande i går.

Socialdemokraterna har i decennier velat skapa stora klyftor mellan arbetsgivarparten och arbetstagarparten i ett företag. Men den som känner till någonting om den vardagliga verkligheten i svenskt näringsliv och i ett företag i dag vet att de klyftorna har minskat och fortsätter att minska. I företag som har lönsamhetssvårigheter och som har sysslat en hel del med MBL har faktiskt parterna närmat sig varandra, Gunnar Nilsson. Allt flera löntagare och arbetsgivare erkänner att alla i ett företag har samma mål. Ett företag måste gå bra, lämna vinst och ge de anställda det kanske allra viktigaste, nämligen anställningstrygghet. Vad nyttar det till, säger medlemmarna till mig såsom förhandlare, med några hundralappar mer i lönekuvertet, när man ganska snart upptäcker att det bara är luft, att det samtidigt kapar in på anställningstryggheten.

Gunnar Nilsson nämnde i går några exempel på företag som går med vinst. Jag kan peka på en bransch, detaljhandeln, som har stora svårigheter och som är mycket oroad inför 1980-talet. I det företag där jag arbetar fick varje anställd 240 kr. från löneuppgörelsen i december. Men vad kostar detta företaget? Jo, 8 milj. kr. Samtidigt vet vi att företaget under det senaste verksamhetsåret gick med vinst på just 8 milj. kr. efter att gått med förlust i två år. 8 milj. kr. är ingen stor vinst. Vad skulle vinsten egentligen ha varit i ett sådant företag som det jag arbetar i? Jo, den borde ha varit 300–400 milj. kr. Det vet de flesta anställda, särskilt de som är fackligt aktiva.

Nej, herr talman, jag skulle vilja avsluta med en uppmaning: Så lugnt och kallt som vi måste ta det ute på golvet, där var och en måste känna sitt ansvar, måste även de som arbetar på hög nivå ta det. Jag tänker inte minst på Gunnar Nilsson. Visst skall regeringen ta sitt ansvar. Visst skall oppositionen ta sitt ansvar. Men också arbetsmarknadens parter, inkl. löntagarorganisa-

tionerna. måste ta sitt ansvar. Vi måste ta ansvaret gemensamt. Nu måste samverkan till.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Denna finansdebatt har givit vissa, i huvudsak negativa, besked.

1. Den svenska ekonomin befinner sig i ett utomordentligt allvarligt läge. Det är bl. a. ett resultat av tre och ett halvt år med borgerliga regeringar.

2. Det förslag till ekonomisk politik som regeringen lade fram för riksdagen så sent som i januari har skjutits i sank. Finansplanen ligger i spillror. Den har underkänts inte bara av oppositionen utan också i praktiken av de borgerliga ledamöterna i finansutskottet.

3. Under alla dessa timmar av talande har de borgerliga partierna inte redovisat tillstymmelsen till en ny ekonomisk politik i stället för den man underkänner. I finansutskottets betänkande står följande: "Det bör ankomma på regeringen att med uppmärksamhet följa utvecklingen och vid behov ta de initiativ som erfordras." Det är i ett nötskal den ekonomiska politik som erbjuds medborgarna.

4. När löntagargenerationerna riktar allvarliga maningar till regeringen att bryta sin passivitet, sitter regeringens företrädare handfallna i sina bänkar.

De borgerliga representanterna har nu i två dagar genomgående sökt dölja den egna oförmågan genom att skylla på andra. Man skyller på löntagarna, som tar ut för höga löner. Man skyller på OPEC och oljepriserna, trots att alla vet att detta är bara en del av förklaringen. Man skyller på socialdemokratiska regeringar.

Gösta Bohman gräver sig allt djupare ned i det förflutna för att slippa tala om dagens trista verklighet. Förut höll han på med den socialdemokratiska regeringen 1976. Nu var han långt inne i 1960-talet. Snart blir det koalitionsregeringen, och så småningom kommer väl Felix Hamrin och Arvid Lindman att i tur och ordning ställas vid skampålen för att förklara dagens borgerliga elände. Det finns ingen borgerlig politiker som så att säga ser medborgarna rakt i ögonen och säger: Jag tar ansvaret. Man sneglar skelögt åt sidan för att hitta en syndabock.

Det är således inga politiska hjältar som vi sett defilera i denna finansdebatt. Det är inte någon stålblank värja som herr Bohman har svingat till sitt försvar. Det är genomgående harvärjan som har plockats fram.

Det är nämligen inte så enkelt att inflationen och de växande underskotten bara är olyckor som drabbar oss utifrån. Med en annan uppläggning av politiken skulle prisstegringarna kunnat vara betydligt lägre. Med en annan utformning av budgetpolitiken skulle underskottet i statsbudgeten kunnat vara klart lägre än vad det är i dag. Med en effektivare stimulans av vår industrisektor skulle vi kunnat exportera betydligt mer än vad vi gör i dag, med ett betydligt lägre underskott i utrikeshandeln som följd.

Jag har i denna sammanfattning inte velat skräda orden, ty ingen skall behöva sväva i tvivelsmål om hur allvarligt vi socialdemokrater ser på den

ekonomiska situationen. Ingen skall behöva ha uppfattningen att vi socialdemokrater stillatigande accepterar att ekonomin gradvis får havere-ra.

Efter drygt tre års borgerligt regerande har vi ett budgetunderskott som redan i dag är på 50 000 milj. kr. och som i mitten av 1980-talet tydligen kommer att uppgå till 80 000 milj. kr., även om inte en enda reform genomförs. Bara räntan på statsskulden kommer att öka med tiotusentals miljoner, många gånger mer än barnbidragen och mer än pensionerna. Den svenska ekonomin är i mycket svår obalans, nära nog sjuk, och de borgerliga kan aldrig skjuta ifrån sig ansvaret för detta.

I det läget är det inget annat än en politisk skandal att lägga fram en sådan finansplan och en sådan ekonomisk politik som regeringen gjort. Landets ekonomiska läge har aldrig i modern tid varit sämre och den ekonomiska politiken aldrig svagare än i dag.

Inte nog med detta. Den avtalsrörelse som nu stundar blir av väldigt stor betydelse för landets ekonomiska och sociala utveckling de närmaste åren – ja, kanske för hela 1980-talet.

Vilka är då borgerlighetens insatser för att denna avtalsrörelse skall avlöpa så gynnsamt som möjligt för det svenska folkhushållet, för de löntagare som med sitt arbete håller produktionen i gång?

Hur har man skött inflationen? Jag citerar Veckans Affärers senaste nummer, en tidskrift som ju inte kan avfärdas med fnysningar om socialdemokratisk missnöjespropaganda: "Den rekordhöga inflationsciffran för januari, 3,5 %, har renderat Sverige en plats i Europas B-lag. Med en inflationstakt på över 18 %, mätt i årstakt, ligger vi i nivå med gamla kända höginflationsländer som England och Italien. Värre är kanske att vi också går mot strömmen. Den svenska inflationstakten accelererade under andra halvåret 1979, i flertalet övriga OECD-länder sjönk den mot årsskiftet." Europas B-lag var alltså omdömet.

I det nummer som i dag utkommer av LO-tidningen säger riksbankschefen Wohlin, som ändå varit Gösta Bohmans statssekreterare, att det inte går att bara skylla inflationen på andra – det är de enskilda länderna som i huvudsak är ansvariga för sin inflation. Jag tror inte den internationella inflationen betyder så mycket som en del hävdar, säger Lars Wohlin. Eftersom Gösta Bohman stod här i går och uteslutande skyllde på den internationella inflationen, är det inte svårt att förstå vem Lars Wohlin avser.

Denna väldiga inflation är en tung börda som löntagarna bär med sig i avtalsrörelsen. 8 % sedan augusti, 1,5 % kompensation – det betyder 6,5 % back, som Gunnar Nilsson sade i går.

Hur har man skött fördelningspolitiken? Redan före avtalsrörelsen har de verkliga höginkomsttagarna fått stora inkomstökningar som inte de vanliga löntagargrupperna fått. Bara för att hålla jämna steg måste de stora löntagargrupperna ha stora lönepåslag. Ni begär att de som förhandlar för de sämst ställda löntagargrupperna, som ofta har tröttande, slitigt och tungt arbete, skall gå tillbaka till sina grupper med ett magert avtal och säga, att detta var nödvändigt för att ekonomin skulle tåla bl. a. väldiga skattesänk-

ningar till de bättre ställda.

Statsministern har mage att med en sådan politik gå ut och tala om att kroppsarbetet bör erhålla bättre villkor! Kroppsarbetarna har ju fått det sämre!

Detta är en tung börda för löntagarna i avtalsrörelsen.

Hur har då de borgerliga skött samtalet och diskussionerna med de löntagarorganisationer vilkas medlemmar förlorat kraftigt i realinkomst under den borgerliga regeringstiden? När de begär åtgärder och aktiviteter av regeringen, säger den att först måste SAF, arbetsgivarna, vara med på noterna. Den ger Svenska arbetsgivareföreningen vetorätt när det gäller nödvändiga åtgärder av stor betydelse för en majoritet av medborgarna.

Detta är en tung börda för löntagarna i avtalsrörelsen.

Hur agerar då denna arbetsgivareförening, som i valrörelsen i höstas tillhörde de borgerligas verkliga stödtrupper och satsade många miljoner på att få denna regering? Den går ut med en hårdare markering än kanske någonsin att det inte finns någonting att hämta för landets löntagare. Militansen från valrörelsen fortsätter i avtalsrörelsen. Löntagarna möter ett hårdare motstånd än på mycket länge.

Vilken grund har då den borgerliga regeringen lagt för löntagarnas förtroende för vad som sker efter avtalsrörelsen? Förra gången ett avtal slöts var det präglat av stort ansvar från löntagarorganisationernas sida. Men regeringen vidtog omedelbart åtgärder för att skjuta sönder avtalets innehåll till nackdel för dessa ansvariga löntagare. Syftet var att rätta till ekonomin, sade man då. Nu, flera år senare, är ekonomin i sämre balans än någonsin, inflationen rekordhög och löntagarna skall nu också drabbas av social nedrustning.

Detta är också en börda för löntagarna inför avtalsrörelsen.

I går, i denna situation, höll ändå Gunnar Nilsson ett anförande där han manade regeringen att gå in och handla. Annars kommer de höga lönekraven. Detta är en sista chans. Han fick inget svar. I TV hörde jag sedan statsministern säga att han skulle granska Gunnar Nilssons anförande. Detta skänker ett lätt löjets skimmer över ämbetet. Det var ju ett utmärkt anförande som Gunnar Nilsson höll. Däremot innehöll det ingenting nytt. Det innehöll precis detsamma som LO har sagt i fyra månader. Och varje konkret förslag som Gunnar Nilsson lade fram finns med i det stabiliseringspolitiska program som vi och LO har utformat och som finns med i vår motion till årets riksdag och i vår reservation 1 till det betänkande från finansutskottet som nu debatteras.

Jag tror inte att detta sätt att reagera gynnar de borgerliga partierna. Vi får ett uttryck för den totala passiviteten inom regeringen inför alla propåer från löntagarna samma dag som Arbetsgivareföreningen går ut med hot om lönestopp. Detta kommer hos många löntagare att upplevas som att etablissemanget – Arbetsgivareföreningen och de borgerliga partierna i regeringen – har utfärdat något slags krigsförklaring mot löntagarna. Gör man sådant, skapar man bara ett förebud om ekonomisk och social oro.

Om man i dag vill bryta dödläget, som kan få förfärande konsekvenser för

Sveriges ekonomi, kan man göra det genom att stödja den socialdemokratiska reservationen 1. Då får vi igång dialogen – grundvalen för en ekonomisk rekonstruktion i detta land. Säger man nej, tar man på sig ett stort ansvar.

Vi är i och för sig i en egendomlig situation, när oppositionen skall söka axla det samhällsansvar som regeringen, på grund av inre splittring, beroende av Arbetsgivareföreningen och mycket annat, är oförmögen att bära. Men i ett läge då landet uppenbarligen saknar en politisk ledning, måste även det ovanliga bli möjligt.

Herr talman! Jag kan inte underlåta, efter att i går ha lyssnat till debatten, att till denna skildring av Sveriges ekonomi i obalans föga några ytterligare reflexioner.

I det svåra läge som vi nu befinner oss i – vi kunde i går åhöra skildringar av dysterheten i landets ekonomi – vill centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna genomföra en brådstörtad avveckling av kärnkraften. Jag har sagt det tidigare, och jag upprepar det: En sådan avveckling tillsammans med en borgerlig ekonomisk politik skulle före slutet av detta decennium leda till en djup social och ekonomisk kris i Sverige. Det betyder inte att vi skall ha kärnkraft till varje pris. Kärnkraft innebär risker som vi måste ta på allvar. Det har varit en av de faktorer som har påverkat oss socialdemokrater till en förändring av vår energipolitik. I linje 2 sätter vi ett klart bortre parentestecken. Vi vill avveckla kärnkraften och ersätta den med inhemska förnybara energikällor, och vi har lagt ned stor möda på att utveckla en plan för hur denna avveckling skall gå till. Det är naturligtvis en framgång för dem som är motståndare till kärnkraften.

Politikerna måste således ta hänsyn till människornas känslor, till denna deras oro, även om det bara skulle gälla en minoritet. Men politikerna har också ett ansvar att redovisa hur en avveckling av kärnkraften påverkar andra mål för samhällsutvecklingen. Att, på grundval av politikernas bättre möjligheter till överblick av skilda fakta, väga dessa mål mot varandra är en förpliktelse som politikerna har mot väljarna. Det är ett sådant ansvar som brukar infogas i begreppet politiskt ledarskap.

Det förefaller som om centern inte har något sådant politiskt ansvar. Centern har nu i stort sett övergått till att försöka skrämja medborgarna. Och man försöker därvid så gott man kan använda sig av statsrådsämbetets auktoritet.

Fru Karin Söder skrämmer barn och föräldrar i ett brev på skärt papper. Herr Larsson i Borrbby skrämmer bönder. Herr Äsling skrämmer småföretagare, underskrivet av industriministern.

Hela tiden använder man sig av sina titlar.

Statsministern åker runt landet och skrämmer med radioaktiva kor och vad som skall ske vid en olycka.

Kärnkraften är livsfarlig, kärnkraften är onödig, säger man. Men det är ett budskap som man själv raskt sviker. Ty om kärnkraften vore tillnärmelsevis så farlig som den framträder i centerns budskap, då skulle man rimligen kräva att den omedelbart skulle stängas av. I själva verket kräver centerpartiet att

kärnkraften skall finnas kvar i tio år.

Sedan lämnar man medborgarna i sticket än en gång. Ty centern försöker på något mirakulöst sätt göra gällande att kärnkraften inte behövs och att en sådan gigantisk kapitalförstöring som linje 3 förespråkar inte skulle medföra några egentliga kostnader.

Den utomordentligt uppseendeväckande slutsatsen måste bli: Denna livsfarliga och onödiga energikälla vill centern använda i tio år till.

Nu talar man om jättekatastrofer som skulle ödelägga hela bygder. Den 24 mars skall man, om nu linje 3 skulle segra, fara runt och lugna de skrämde: Det är inte så farligt som ni tror, vi skall ha kärnkraft i tio år till.

Då behövs kärnkraften. Då är den inte livsfarlig och onödig längre.

Detta är en dubbelhet i budskapet som jag finner oacceptabel.

I det betänkande från finansutskottet som vi i dag behandlar klagar centerns representanter över kapitalbristen. Det otillräckliga sparandet framställs som ett av 1980-talets verkligt stora problem. Och jag hörde i går Thorbjörn Fälldin beklaga sig över bristen på sparande och kapital i det svenska samhället.

Men sedan störtar man ut från denna sal till Folkfronten och förkunnar att den väldigaste kapitalförstöring som vårt land skulle skåda – på 75 miljarder eller vad det är – egentligen inte kostar någonting. Jag hörde i radion Börje Hörnlund säga: Ja, men det kostar ingenting att avveckla de kärnkraftverk som är byggda, för de står ju där.

Kapitalbrist finns inte längre. I stort sett är situationen problemfri.

I finansdebatten talar man om att sysselsättningen i exportindustrin bör ges företräde. I Folkfronten talar centerns representanter om att människorna skall sysselsättas med att ta upp torv, plocka kottar och annat och att detta med exportindustri inte är någonting att fixera sig vid. Det är rakt motsatt budskap.

I finansdebatten uttrycker centerns talesman med all kraft hur nödvändigt det är att den ekonomiska tillväxten ökar, för annars går det illa i landet. Men bland Folkfrontens miljövänner talar man om nolltillväxt. Där betyder centerns ledare fåfängligheten i standardökning.

Aldrig har jag upplevt att dubbelheten i ett budskap framstått så klart som i denna kontrast mellan att sitta och lyssna på vad centerns talare i finansdebatten säger och vad samma talare säger när de kommer ut i landet och skall tala om att vi kan avveckla kärnkraften snabbt på tio år.

Linje 3:s kampanjledning undviker i stort sett alla besvärliga frågor genom att hänvisa till politikerna. Politikerna får klara upp sådana vardagliga ting som kostnader, energibrist och miljöförstöring genom fossila bränslen. Men centern kan ju inte smita undan ansvaret på det sättet, ty centern är ett politiskt parti med ansvar här i riksdagen.

Ibland frågar man sig hur angelägen centern egentligen är om att förlora folkomröstningen. Ty hade centern verkligen en brinnande önskan att gå från ord till handling skulle man ju lägga fram en konkret och praktisk plan för avveckling av kärnkraften som man var beredd att direkt efter folkomröstningen sätta i verket. Men så är ju inte fallet. Avvecklingsperio-

den på tio år är väl närmast att betrakta som en slump, beroende på ett ogenomtänkt yttrande av herr Fälldin i TV för nära fyra år sedan. På alla frågor om hur avvecklingen skall genomföras svarar man att det får regeringen ta itu med efter folkomröstningen. I fem år har centern talat om en avvecklingsplan för kärnkraften. Den har man ännu inte sett till. Den förläggs alltid hinsides något folkligt avgörande på det att ingen må kunna avkräva centern en redovisning. Men det är också ett sätt att svika medborgarna.

Centerpartiet talar ofta om att man genom att avveckla kärnkraften vill skapa ett annorlunda och bättre samhälle. Men vi får mycket knappa besked om hur detta annorlunda samhälle skall se ut och hur det skall förverkligas. På en punkt har jordbruksminister Dahlgren gett besked. Vi har efter tre års borgerligt regerande inte längre råd med miljöförbättrande åtgärder, sade han häromdagen. Självfallet följer därav att vi skulle få än mindre råd om samme jordbruksminister fick sin vilja igenom i folkomröstningen. Det är ju självklart. Ekonomisk styrka är nödvändig för att vi skall ha råd med miljöåtgärder. Där fick miljövännerna besked.

På en punkt har Thorbjörn Fälldin också gett klart besked: En borgerlig trepartiregering med moderaterna som starkaste part är bäst lämpad att genomföra linje 3:s avveckling. Det är ett viktigt besked till alla dem som möjligen tror att ett stöd till linje 3 också är ett stöd till ett program för ett mjukare och mera solidariskt samhälle. Det skulle i stället bli ett hårt och osolidariskt samhälle med ökade klyftor och ett ökat svängrum för kommersialism och resursslöseri av olika slag.

Herr talman! Till sist vill jag också begagna tillfället att säga några ord om centerpartiets kompisar. Runt om i landet kräver nu kommunisterna t. ex. inför de fackliga valen högre löner. Man talar vitt och brett om strejk. Man viftar med krav på lägre priser på mat och bostäder och då vänder man sig till alla de människor som har svårt att få lönerna att räcka till mat, hyra och familjens uppehälle. Ute på stan ser man samma kommunister vända sig till miljövännerna och tala om prylsamhällets fördärlighet samt om det nödvändiga i att vi accepterar en lägre standardökning eller t. o. m. en lägre standard för att få ett bättre samhälle. Dessa båda budskap går inte ihop, men det är inte heller meningen.

I kommunistiska tidskrifter av olika slag framträder företrädare för kommunisterna och säger att en avveckling av kärnkraften kräver planmässig hushållning, en hård styrning av ekonomin. På podierna runt om i landet, tätt tryckta intill olika centerpartister, förklarar samma kommunister med honungslén stämman att en avveckling av kärnkraften är väl förenlig med kapitalismen, med marknadshushållningen och med frånvaron av ingripanden från statens sida. Det budskapet går inte heller ihop, och det har inte varit meningen.

Vi socialdemokrater kanske inte alltid läst kommunisternas motioner så noga, men i år har vi gjort det. Vår utredningsavdelning har gjort en sammanställning när det gäller kostnaderna för vpk-förslagen. Lågt räknat innebär helårseffekten av kommunisternas förslag en ökning av budgetun-

derskottet i storleksordningen 80 miljarder kronor. Det är så man kan ta sig för pannan! Vänsterpartiet opportunisterna far omkring som en herrelös sputnik på det ekonomiska firmamentet utan kontakt med den verklighet som människorna lever i.

Herr talman! Stundom under årtiondenas gang har kommunisterna talat om arbetarrörelsens enhet. Stundom har man kallat oss socialdemokrater för socialfascister. Signalerna har växlat. Syftet har alltid varit att försöka splittra. Herr Fälldin säger att en trepartiregering med moderater som starkaste part vore bäst lämpad att genomföra linje 3:s avveckling. C.-H. Hermansson säger någonting annat. Avvecklingsregeringens underlag bör enligt honom bestå av centerpartiet, kommunisterna och delar av socialdemokratin. Det skulle kantänka smaka fågel för en gammal bolsjevik.

Men det här budskapet går ju inte heller ihop med de stundom framförda hårda anklagelserna och maningarna om kamp mot borgerligheten. Kommunisterna har inga hämningar i den här frågan och behöver inte ha det. Jag tror att det enda som verkligen förenar alla de olika sekter och extrema vänstergrupper som spelar en så framträdande roll i den här folkkampanjen eller folkfronten, och som till så stor del har tagit kommandot över de arma centerpartisterna, egentligen är något slags vaga föreställningar om att om man stryper energin blir det kris som skapar underlag för något slags revolutionär situation, som kan välta det nuvarande samhällssystemet över ända. Jag vill bara säga att detta är ett sätt att betrakta tingen och människorna, som är totalt främmande för den reformistiska arbetarrörelsen. Vi har alltid satsat på en fredlig samhällsordning, på att genom demokratiskt förankrade reformer stegvis förändra det här samhället, så att det blir bättre och tryggare för människorna att leva i. Jag måste säga att jag känner en viss oro för denna fredliga samhällsordning, ty dess grundläggande förutsättning har ju alltid varit att vi håller ordning på vår ekonomi. Men nu har vi kommit in i en situation med ständig försämring, allt dystrare prognoser, allt mindre handlingskraft och frånvaro av politisk ledning i landet. Detta är måhända ett hot mot den borgerliga regeringen men framför allt mot den fredliga samhällsordningens idé, som vi socialdemokrater så intensivt omfattar.

Jag känner också ett slags förundran över den pågående debatten. Tage Erlander sade att han hoppades att debatten inför folkomröstningen skulle bli som en stor studiecirkel, men vi är långt ifrån studiecirkeln nu. Det är nästan bara skrämselfpropaganda. På sätt och vis blir det ett hållfasthetsprov för demokratin. Det gäller för människorna att kunna stå emot den här skrämselfpropagandan som möter dem från mycket penningstarka grupper, delvis också mycket hänsynslösa grupper. Det blir ett prov på hur det här landet står sig i en krissituation av en annan typ. På det sättet kan det ha sitt värde.

Jag känner också ett slags indignation över dubbelheten i budskapet, som jag så starkt har påtalat i mitt anförande. Men det är inte för att kommunisterna driver en dubbelbottnad propaganda, den är vi vana vid. Decennium efter decennium har vi tampats med dem på arbetsplatserna. När

jag gick på verkstadsgolvet i Göteborg häromdagen påmindes jag om det här. Men att centern för en sådan kampanj ute i landet är överraskande. Som svedda ut ur det här rummet finns det inga ekonomiska problem längre. Och här kommer ni med ett helt annat budskap. Här talas det om kapitalbristen, tillväxten, exportindustrin och återhållsamhet med konsumtion. Det är budskapet, men det glömmer ni så fort ni kommer på andra sidan draperiet. Det är också en fara för den fredliga samhällsordningens idé att ett stort parti uppträder på detta sätt, ett parti som ändå besitter möjligheten att bestormas medborgarna med alla dessa brev med de fina titlarna, att sola sig i de fina titlarna – socialminister, jordbruksutskottets ordförande, industriminister osv. Det har kommit därhän! Om ni inte försöker skärpa den attityden, inte känner ert ansvar för att återge landet en politisk ledning, då tror jag att kanske första steget i en ekonomisk rekonstruktion i Sverige måste bli att regeringen Fälldin avgår.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är alltid fascinerande att lyssna till oppositionsledaren. Jag vill inte påstå att logik är hans främsta vapen. Han säger här att regeringen skyller på socialdemokratin. Det skulle vara socialdemokratins fel att ekonomiska problem tornar upp sig vid horisonten.

Om vi skall göra en sansad och någorlunda realistisk bedömning av vad som har skett under 1970-talet får vi väl konstatera att den beredskap som byggdes upp under 1970-talets första halva inte var särskilt god. Jag skall samtidigt erkänna att under jämviktsriksdagens år, 1973-1976, delade partierna i stort sett ansvaret för den ekonomiska utvecklingen. Men inte visade socialdemokratin då någon vilja att på ett särskilt markant sätt styra utvecklingen i en annan riktning än som blev fallet.

Vad som har skett efter 1976 har i stor utsträckning präglats av den internationella konjunkturutvecklingen, av oljeprishockerna i världsekonomin. Jag vill försäkra Olof Palme att även om vi har all respekt för hans internationella engagemang vill vi inte göra Olof Palme och socialdemokratin ansvariga för vad som har skett i världsekonomin under 1970-talet. Det vore kanske att tillmäta socialdemokratin en alltför stor betydelse.

Om vi kritiserar socialdemokratin, vilket vi tar oss friheten att göra ibland, är det framför allt för inkonsekvenserna i den socialdemokratiska politiken. Som exempel kan jag nämna det här med att angripa budgetunderskottet men samtidigt lägga förslag här i kammaren som innebär att man ökar budgetunderskottet. Jag förmodar att ni har summerat konsekvenserna av er politik och att ni är medvetna om att ni – om era förslag går igenom – skulle öka budgetunderskottet med ett par tre miljarder till. Att under sådana förhållanden kritisera den budget som är lagd på riksdagens bord är i hög grad inkonsekvent.

Sedan säger Olof Palme att ingen tar ansvaret. Självfallet tar regeringen ansvaret. Statsministern stod här i går och betonade regeringens beredvilighet att, när arbetsmarknadens parter har formerat sina positioner, göra vad som är möjligt för att underlätta avtalsrörelsen. Jag hade själv ordet efter

Gunnar Nilssons intressanta anförande, och jag sade att vi var beredda att diskutera också i termer av samhällskontrakt. PTK har ju aktualiserat den modellen. Vi är beredda, men vi har också respekt för den svenska modellen, som statsministern sade. Vi har respekt för arbetsmarknadens parter och deras integritet. Här får man avvakta hur positionerna formeras. Men vi kommer från regeringens sida inte att tveka att inskrida och fortsätta våra samtal för att nå konkreta resultat när tiden är inne.

Vad är då alternativet i den ekonomiska politiken? Socialdemokraternas reservation vid finansutskottets betänkande – en välskriven reservation, en ur många synpunkter intressant reservation, men inte speciellt anmärkningsvärd om man läser den parallellt med utskottsbetänkandet – förordar en begränsning av konsumtionen, och den förordar en rad andra insatser som i stort sett är synonymer till den värdering och de insatser som majoriteten föreslår. Vad är egentligen då det socialdemokratiska alternativet när det gäller den ekonomiska politiken?

Det är sant att inflationen är en tung börda. Även om fjolåret blev bättre för vårt land än för många andra länder inom västvärlden, är januarisiffrorna djupt oroande – det är inget tvivel om det – och de manar naturligtvis till speciell eftertanke och till krafttag inför bl. a. den avtalsrörelse som vi nu har. Men är då socialdemokratien beredd att förorda och ansluta sig till PTK:s linje om ett samhällskontrakt? Är det den diskussionen ni vill ha, är vi beredda att ta den.

Sedan vill Olof Palme göra gällande att den sittande regeringen har utfärdat någon form av krigsförklaring till löntagarorganisationerna. Det är en fråga oppositionens sida ofta odlad myt, men det är just en myt. Vi har gång efter annan etablerat kontakter med fackföreningsrörelsen. Vi är angelägna om att ha dessa fortlöpande kontakter och samtal därför att fackföreningsrörelsen ju spelar en klart dominerande och avgörande roll när det gäller att forma samhällspolitiken. Inget politiskt parti med anspråk på att på ett ansvarsmedvetet sätt fylla sin uppgift kan nonchalera fackföreningsrörelsens synpunkter eller bortse från att den är en mycket väsentlig samtalspartner när det gäller att forma både ekonomisk politik och andra inslag i samhället.

Olof Palme kommer i sitt anförande vidare in på kärnkraftsfrågan. Nog har han rätt i sitt omdöme att vi har hamnat ganska långt ifrån Tage Erlanders vädjan om att den här debatten skulle bli en sådan debatt som förs i en studiecirkel. Olof Palme själv vitsordar ju väldigt att det här inte är fråga om någon studiecirkeldebatt. Avvecklingen av kärnkraften enligt linje 3:s modell är ingenting mindre än en social och ekonomisk kris i detta samhälle, säger Olof Palme. I nästa mening beskyller han centern för skrämselfpropaganda. Vad finns det för logik i detta? Låt oss ändå inför svenska folkets avgörande av denna fråga den 23 mars vara omsorgsfulla i ordvalet, tona ned överdrifterna och försöka föra en saklig debatt. Den respekten tycker jag vi skall visa svenska folket, som nu har att träffa ett avgörande i denna fråga.

Får jag då hänvisa till mitt bidrag i kärnkraftsdebatten, mitt brev till småföretagarna, som är en ganska lågmäld plädering för att en avveckling av

kärnkraften har en positiv sida. Brevet manar till krafttag när det gäller sparande, när det gäller att utveckla alternativ energi. Och det skulle kunna locka fram något av den innovationsförmåga och den vitalitet som vi har i svenskt näringsliv när man får ett klart uttalat mandat från svenska folket om det sätt på vilket energi i framtiden skall produceras. Jag tror faktiskt att vi i det svenska industrisamhället har stora resurser, som kan frigöras och användas för att nyttiggöra den energi som finns i landet och för att spara den energi som går in i produktionen. Det är alltså en utmaning till näringslivet. Det är inte fråga om någon ekonomisk eller social kris, utan det är fråga om en utmaning: att med kända tekniska resurser försöka bemästra en utveckling som svenska folket har valt i en folkomröstning.

Hur är det med diskussionen inom socialdemokratin? Borde inte Olof Palme visa litet större respekt för de många socialdemokrater som vi nu möter i linje 3 och som reagerar mot det onyanserade sätt på vilket debatten förs av de s. k. kärnkraftsanhängarna? Borde det inte stämma Olof Palme till eftertanke, till att försöka nyansera debatten, att debattera den framtida energipolitiken utifrån sakliga utgångspunkter och inte med tillmälen och katastrofteorier? Jag tror att mina vänner i linje 3 i och för sig är lyckliga över att Olof Palme driver kampanjen på det här sättet – jag har ett bestämt intryck av att det inte är linje 2 eller linje 1 som tjänar på den typen av debatt, utan att det i hög grad är den sansade, eftertänksamma opinion som bär upp linje 3.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Till Olof Palmes ekonomiska resonemang skall jag återkomma i ett senare anförande.

Men låt mig ta upp en vinkling i vad han sade, där jag tror att han gör stor skada för den svenska arbetarrörelsens sammanhållning – också för det socialdemokratiska partiet.

Olof Palme bör vara väl medveten om att det finns ett stort antal människor i hans eget parti, däribland framstående människor i ledande positioner, som har stått för radikala idéer, som har stått för fred och avrustning, som står för arbetarrörelsens radikala och socialistiska arv och som just på den grundvalen och utifrån dessa socialistiska tankar har ställt upp i kritiken av kärnkraftsutbyggnaden och kärnkraftssamhället. Jag tycker att Olof Palme borde vara litet försiktig med att så hämningslöst spotta på dem. De har ju en klar ideologisk motivering för att de har ställt upp på linje 3, ställt upp i kritiken mot kärnkraften. De ser i kärnkraftssamhället ett hot mot de värderingar som arbetarrörelsen traditionellt har stått för. De ser ett hot mot friheten i den militariserade form för kontroll som breder ut sig allteftersom kärnkraftssektorn byggs ut i olika länder. De ser ett hot i de militära beredskapslagar som kommer att gälla för hela kärnkraftssektorn och i de särskilda privilegier för väpnade trupper som för några år sedan infördes i Storbritannien för att skydda kärnkraftverk. De ser också ett hot mot freden i det förhållandet att en kärnkraftsekonomi i Sverige måste göra olika typer av teknisk utrustning i långa serier och därför måste bygga på

export till andra länder av en typ av teknologi som kommer att underlätta spridningen av kärnvapen i världen. Detta är några av deras viktigaste motiveringar för att stödja en kritisk rörelse mot kärnkraften. Jag tycker inte att Olof Palme skall behandla detta på det sätt han gör. De bygger dessutom på den tankegången att ett kärnkraftssamhälle kommer att understödja en tung typ av teknologi, som innebär att man slår ut mänsklig arbetskraft och att i själva verket kärnkraftsutbyggnaden kommer att medverka i en ytterligare accentuerad utslagning av den typ som storfinanserna vill ha här i landet. Därför företräder Olof Palmes partivänner i stället en linje där man har ett annat förhållande mellan produktionsfaktorerna, där man satsar mindre på rovdrift med råvaran och slöseri med energin och i stället satsar mera på själva arbetsprocessen, på varans raffinering och det högt utvecklade mänskliga arbetet. Den samhällsvisionen finner de bättre förenlig med sitt socialistiska perspektiv än den storfinansens utbyggnad av kärnkraften som Olof Palme vill vara med om att befrämja.

Sedan är det till sist en annan sak, herr talman, att jag inte heller tror att en avveckling av kärnkraften kan genomföras av en borgerlig regering; därtill krävs en radikal arbetarregering.

OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jörn Svensson må förlåta mig men egentligen riktar jag mig inte mot honom personligen. Jag mår litet illa när i dessa dagar en kommunist står upp och talar om väpnade trupper som förkväver friheten i andra länder. Det är litet för nära invasionen i Afganistan. Vad jag nu säger är inte riktat mot Jörn Svensson personligen utan mot den rörelse han företräder internationellt.

Jag är på ett sätt tacksam för hans opportunistiska snyft om socialdemokrater. Till skillnad från kommunisterna har vi en öppenhet i partiet. Vi säger att de människor som har en annan övertygelse också skall få följa denna övertygelse. Men vi har samtidigt sagt att vi klart kommer att redovisa vad som är partiets ståndpunkt och vilka våra argument är för denna partiets ståndpunkt.

Jag har haft många öppna och bra diskussioner med dem inom mitt parti som är motståndare till kärnkraften, och dessa har vunnit den stora framgången att socialdemokratin och hela arbetarrörelsen förpliktat sig att sätta in hela sin kraft på att ersätta kärnkraften med förnybara energikällor. De har vunnit denna seger. Men det räcker naturligtvis inte för kommunistiska opportunisterna som Jörn Svensson, utan han vevade hela läxan om storfinanserna och kärnkraftssamhället i sådana termer som socialdemokraterna aldrig eller mycket sällan skulle använda i det här samhället, för man vet ju var vi står. Jag är tacksam för att Jörn Svensson avslöjade den klart opportunistiska linjen som här är kommunismens. Om det är något som kännetecknar kommunistpartier världen över är det den utomordentligt positiva inställning till kärnkraft som de alla har. Det är bara här som man valt en annan linje och förtrycker de stackare som i partiet har en annan mening.

Samtidigt erbjöds tillfälle att här bunta ihop herr Åsling och herr Svensson. Jörn Svensson säger att det bara är en radikal arbetarregering, inte borgarna, som kan avskaffa kärnkraften. Men herr Åsling sitter ju i regeringen tillsammans med moderaterna och tycker väl som sin partiledare, att det är moderaterna som är bäst ägnade att genomföra linje 3. Jag tror att det är ett förhållande som är utomordentligt upplysande för de människor som känner antingen motstånd mot eller tveksamhet inför kärnkraften i det här landet.

Är det dessa båda parter som skall ta ansvaret i det sammanhanget? Nej, det ansvaret upphör dagen efter folkomröstningen. Det är bara en stor reformistisk folk rörelse som har förmågan att ersätta kärnkraften med något annat, och det är endast socialdemokratien som kan göra det. Då måste vi också hålla fältet fritt från opportunistiska splittrare.

Men jag vill ändå ställa en fråga till herr Åsling, eftersom hans partivän Börje Hörnlund på en punkt svävade på målet så starkt. Kommer centerpartisterna, om linje 3 skulle förlora och det blir en majoritet för tolv reaktorer, omedelbart i regeringen att gå i författning om att ladda de fyra reaktorer som nu är färdigställda? Den frågan bör kunna besvaras enkelt, med ja eller nej.

Jag sade om reaktionen inför de ekonomiska svårigheterna inte att det är fråga om en krigsförklaring – för inte ens det tror jag att ni är mäktiga – utan något som lätt kan tolkas av löntagarna som en sådan. Vad är det nämligen ni ställt till med? Jo, en rekordinflation som för in Sverige i Europas B-lag, en skatteomläggning som klart missgynnar LO-grupperna och en vetorätt för SAF – eller har ni ändrat er sedan i går, då ni framhöll att det måste föreligga enighet mellan SAF och LO innan regeringen kan ingripa? Det har vidare framlagts ett stenhårt bud från arbetsgivarna. Samtidigt har vi i minnet hur det gick förra gången, då bläcket knappt hade torkat på det ansvarsfulla avtal som ni gav löntagarna beröm för, förrän ni i sak upphävde det genom att ge arbetsgivarna stora förmåner.

Det är det jag syftar på när jag pekar på att Gunnar Nilsson i går sade att regeringen nu har en sista chans men att regeringen ändå satt handlingsförlamad och tyst. Den sade bara att den skall granska de sedan fyra månader tillbaka kända ståndpunkterna.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olof Palme vill att jag skall svara på hypotetiska frågor. Jag tror att svenska folket självt är bäst skickat att, genom folkomröstningen den 23 mars, avge ett omdöme i kärnkraftsfrågan. Allt spekulerande i den ena eller den andra riktningen är ur den synpunkten på något sätt detsamma som att negligera folkopinionen.

Jag märker att linje 3 har en förlig vind, och jag hoppas självfallet på en betydande framgång för den linjen. Mot den bakgrunden finns det ingen anledning för mig att svara på frågan om det under vissa förhållanden skulle bli laddning av ett visst antal reaktorer eller inte. Låt oss avvakta svenska

folkets omdöme! Sedan får vi se vilken energipolitik som det kan ge underlag för.

Jag har ju sagt att vi är beredda att acceptera vad svenska folket i val säger och ta ansvaret för genomförandet av detta. Det borde man kunna utgå från, utan att uppmana oss att vi skall hänge oss åt spekulationer kring hypotetiska frågor.

Det är vidare märkligt att Olof Palme i kärnkraftsfrågan angriper t. ex. centerpartiet för den ståndpunkt som det där intagit. Olof Palme företräder ju den fraktion av socialdemokratin som vill bygga ut kärnkraften ytterligare för 15 miljarder kronor. Det är väl investeringar i den storleksordningen som man enligt linje 2 har framför sig. Sedan kallar man detta för en avvecklingslinje. Hur kan man skapa respekt för en politisk linje med sådana trollkonster? Ta det litet varligt med att angripa andra! Ståda upp framför den egna dörren först!

Sedan ekonomin. Ja, det är sant att januari-siffrorna är förfärliga. Fjölärssiffrorna blev, som jag sade, vid en internationell jämförelse någorlunda goda. Men januari-siffrorna är inte bra. Det motiverar att man med all tänkbar vaksamhet följer utvecklingen på prisområdet och över huvud taget de komponenter som påverkar samhällsekonomin. Det gäller naturligtvis också konsumtionen, där socialdemokratin i ett anfall av tillnyktring i finansutskottet säger att konsumtionen måste hållas nere. Ja, självfallet. Detta är en klar anslutning till den förkättrade s. k. svängremspolitiken som vi tidigare aldrig har mött här i kammaren.

Formerna för regeringens ingripande får vi diskutera när den dagen är inne. Jag har sagt att vi har en hög beredskap. I debatten i går sade jag i anslutning till Gunnar Nilssons anförande att min uppfattning är att vi skall vara beredda att diskutera också i form av ett samhällskontrakt, dvs. att ta tag i de ekonomiska frågorna i hela deras vidd för att underlätta avtalsrörelsen och arbetsmarknadsparternas agerande. Hur står socialdemokratin i denna fråga? Vad säger socialdemokratin om PTK:s önskemål om en totallösning?

Vi är beredda att inleda diskussioner och samtal med arbetsmarknadens parter i en anda av samförstånd. När dagen är inne, när arbetsmarknadens parter i sitt agerande har kommit till den tidpunkt då bollen spelas över till regeringen, då är vi beredda till insatser.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Låt oss, Olof Palme, för ett ögonblick diskutera från arbetarrörelsens plattform och lägga centern, kds, Olof Palmes förbundskolleger folkpartiet och andra åt sidan i kärnkraftsdebatten. Låt oss ta den debatten utifrån de värderingar som representerar grunden för arbetarrörelsens traditionella ideologi och som har väglett de socialdemokrater som öppet har gått ut för linje 3. Låt oss fråga oss: Vilka drag i samhällsutvecklingen främjas av en massiv utbyggnad av kärnkraften, och hur förhåller sig dessa drag till de värderingar som arbetarrörelsen företräder?

Såvitt jag förstår måste en massiv utbyggnad av kärnkraften främja en

högre grad av koncentration av arbetsplatser. Vi vet vad en sådan koncentration av arbetsplatser betyder i form av utflyttning och utslagning av människor, och vi vet vilket fördärvligt inflytande detta har haft på folkflertalets ställning under 1960- och 1970-talen. Vi vet också att kärnkraften, som befrämjar en tung teknologi, en teknologi där man i extrem grad kan slå ut arbetskraft, innebär att man får mycket svårare, vid en massiv utbyggnad av kärnkraften, att lägga upp ett sådant program för den vidare industrialiseringen att man kan föra landet ur krisen, upphäva arbetslösheten, bekämpa utslagningen och skapa arbete åt alla.

Vi kan inte se att man skall lägga ned kapital på den typen av utbyggnader, när det vore bättre att satsa på själva arbetsprocessen och på det högt utvecklade mänskliga arbetet som ett led i en höjning av förädlingsgraden i den svenska produktionen. Detta måste gagna arbetarklassens och arbetarrörelsens strävanden bättre än en vidareutveckling av kärnkraften, en satsning på en mer koncentrerad struktur, större utslagning av små enheter och en utslagning av mänsklig arbetskraft.

Vidare vet vi att kärnkraftens utbyggnad befrämjar typer av kontroll och granskning av de människor som skall sysselsättas i de olika industrier som är knutna till kärnkraftssektorn – kontroller vilka är ett hot mot de fackliga fri- och rättigheterna. För Olof Palme måste väl ändå erkänna att det är ett hot mot de fackliga fri- och rättigheterna och mot rättstryggheten i arbetet, när man har hemliga anvisningar för hur man med alla medel skall försöka kontrollera vad människor är för ena, innan de får lov att anställas? I Storbritannien har man uppsatt en särskild bevakningsstyrka, som har hemliga privilegier när det gäller att ingripa i säkerhetssituationer, privilegier som aldrig förut har beviljats i Storbritannien.

Vad vi måste ha och vad motståndarna till kärnkraften inom arbetarrörelsen vill ha är en ny typ av industrialisering, med högre förädlingsgrad, mera mänskligt arbete, mindre slöseri med energi och råvara – en ekologisk industrialisering. Det hör nämligen också till bilden att arbetarrörelsen strävat efter en typ av industrialisering som icke präglas av kommersialism och rovdrift.

OLOF PALME (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att säga att det går kalla kårar utmed ryggraden på mig, när jag hör en kommunist tala om arbetarrörelsens gemensamma värderingar.

Nils Åsling försökte håna mig på något sätt för en stund sedan för ett internationellt intresse. Men i detta internationella intresse har ingått att resa på många håll i världen, där socialdemokrater, sedan de fått höra om "arbetarrörelsens gemensamma värderingar", har hamnat i fängelser, i tortyrkamrar, i Gulagarkipelagen. Den känsla som jag nämnde må förlåtas mig, och jag vill ändå starkt understryka att den icke riktar sig mot Jörn Svensson personligen utan mot den rörelse han företräder.

Isakfrågan menar jag att Jörn Svensson har fel, därför att energibrist leder till koncentration, energibrist är ett hot mot regionalpolitiken. Och man skall

inte håna så att säga den tunga teknologin. För bara några år sedan hade kommunisterna stora motioner som handlade om hur vi skulle bygga ut basindustrierna – stålet och massan och papperet och vad det är. Där skulle Sveriges industriella framtid ligga.

Jag tror att dessa industrier kommer att spela en mindre roll i framtiden än de har gjort, men Sverige är fortfarande för sin ekonomiska styrka beroende av att ha väl fungerande basindustrier, som har den egenskapen att de är starkt energikrävande. Om vi släpper dessa basindustrier, då släpper vi också stora delar av vårt land, där de är ryggraden för sysselsättningen. Det har icke kommunisterna och icke heller centerpartisterna begripit.

Nils Åsling är specialist på att säga intigheter. Han var litet intressantare förr i världen, när det hängde åtminstone 1 miljon i subventioner vid varje intighet som kom från hans mun. Nu är det magrare i kassan. Då kanske vad han har att säga framstår i ett annat ljus.

På sätt och vis var det ett sensationellt besked som Nils Åsling gav. Vi har sagt att vi skall följa folkomröstningens utslag. Om då 3:an vinner och den borgerliga regeringen sätter i gång med en avvecklingsplan, kan vi inte motsätta oss det. Jag känner en förlig vind för linje 2. Får tolvreaktorsalternativet majoritet medan nej-alternativet kommer i minoritet, är det en självklarhet att man får ladda de fyra reaktorer som nu är färdiga. Det vågar inte Nils Åsling säga. Denna självklara fråga blir för honom hypoteser, och den frågan skall man inte besvara. Allt det käcka talet om att man skall följa folkets vilja är borta. Men efter att ha staplat tillräckligt många intigheter på varandra säger han att man naturligtvis skall följa folkets vilja. Betyder det att centerpartisterna i regeringen omedelbart laddar fyra reaktorer, om tolvreaktorsalternativet vinner?

Sedan till frågan om den ekonomiska politiken. Betyder en kapitalförstöring på 75 miljarder kronor inte någonting? Säger ni detsamma som i folkkampanjen, alltså att det betyder ingenting eftersom kärnkraftverken ju står där? Är ni inte alls bekymrade över kapitalbristen i det svenska samhället?

Nils Åslings ganska allmänna tal om samhällskontrakt är omöjligt att genomskåda. LO:s ordförande sade i går att ni nu har gått emot oss. Ni lurade oss med förra avtalet. Ni går emot oss när det gäller skattesänkningar. Ni har sagt nej och slagit dövörat till alla våra vädjanden. Nu går sista chansen, för nu måste vi värna om våra medlemmars intressen. Nu måste vi formulera våra lönekrav. De blir med hänsyn till er inflationspolitik höga. Vad gör ni då?

Då svarar Nils Åsling, Thorbjörn Fälldin eller Gösta Bohman att de gör ingenting som inte LO, Arbetsgivareföreningen och PTK är ense om. Är detta även i dag regeringens ståndpunkt eller har ni tänkt om sedan i går? Nils Åsling har ju faktiskt chansen att bli förridare för något av vett och förnuft i den borgerliga regeringens politik, om han säger att den borgerliga regeringen har ändrat sig sedan i går.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag sade tidigare att jag i omedelbar anslutning till Gunnar Nilssons inlägg här i kammaren i går betonade hur angelägna vi inom regeringen är om en fortsatt dialog med arbetsmarknadens parter och att vi också är beredda att diskutera i termer av samhällskontrakt, dvs. att ta hänsyn till olika samhällsekonomiska komponenter som skulle kunna underlätta avtalsrörelsen. Jag har upprepat detsamma i dag. Det är alltså inte någon ändrad inställning från regeringens sida, bara en ytterligare markering av hur allvarligt vi ser på situationen och vilken hög beredskap vi har. Samtalen med arbetsmarknadens parter går inom kort sannolikt in i ett avgörande skede, och då är vi beredda att agera. Den samhällsekonomiska stabiliteten får inte äventyras.

Jag hoppas att detta är ett tillräckligt klart besked till Olof Palme. Vi tänker inte tveka att ingripa för att säkra den samhällsekonomiska stabiliteten och underlätta avtalsrörelsen.

Ja, sedan då det här med energifrågan. Det förefaller som om Olof Palme betraktar folkets vilja – som den kommer till uttryck den 23 mars – som något av ett käckt tal, ett allmänt omdöme. Vi tar det seriöst, och vi har sagt att folkomröstningen får betraktas reellt som beslutande. Därför är det ganska meningslöst att dessförinnan diskutera innehållet i en framtida energipolitik.

Vi i centerpartiet, som sluter upp bakom linje 3, ser naturligtvis målet vara att genomföra den energipolitik som linje 3 står för. Det är vår strävan, det är detta vår kampanj inriktas på. Som jag sade tidigare, hoppas jag självfallet på en stor uppslutning från svenska folket bakom den linjen. Hur stor uppslutningen kring linje 3 blir får i hög grad avgöra innehållet i den framtida energipolitiken.

Vinner tvåan, Olof Palme, så har svenska folket beslutat att fortsätta utbyggnaden av kärnkraften, att investera ytterligare 15 miljarder av våra relativt knappa resurser i kärnkraften men kalla det för avveckling.

Olof Palme tog upp frågan om energipolitikens konsekvenser för regionalpolitiken. Låt mig säga att det finns mycket i det sammanhanget som är värt att överväga. Energibrist är naturligtvis ett hot mot hela samhällsutvecklingen, men vi diskuterar inte energibrist därför att svenskt arbetsliv skall garanteras tillräckligt med energi – det är ju gemensamt för alla tre linjerna. Vad vi diskuterar är i vilka former energin skall produceras, om det är i former som står i strid mot en önskvärd samhällsutveckling eller om det är i former som skall främja ett decentraliserat samhälle, ett humanare samhälle, som linje 3 företräder.

Kärnkraften har medfört påtagliga koncentrationstendenser i samhället, medan de alternativa energikällorna utan undantag har en klar decentralistisk effekt, ger glesbygden en ny chans. De ger en gynnsammare utveckling av sysselsättningen i regioner med undersysselsättning än vad kärnkraften någonsin kan göra. Ur decentralistisk synpunkt är det alltså ingen tvekan om att linje 3 är ett klart bättre alternativ.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Olof Palme framförde en del reflektioner om den borgerliga regeringens finanspolitik. De flesta av dem kan vi från vårt partis sida hålla med om. Vi håller också med om att en ekonomisk kris i ett kapitalistiskt samhälle ingalunda befrämjar några radikala strömningar. Tvärtom är det dess värre så att den gör människorna modlösa, de får svårare att kämpa.

Olof Palmes kritik är nog så bra, men vad har egentligen socialdemokratins ledning att ställa upp som alternativ för arbetarrörelsen att samlas kring? Som det verkligen problematiska ser vi från vårt parti det förhållandet att ett sådant program egentligen inte existerar. Därför måste Olof Palme och socialdemokratin ta på sig en hel del av ansvaret för att den borgerliga regeringen i dag kan behandla arbetarna och folkflertalet i det här landet såsom den gör.

Vilken politisk filosofi var avgörande för Olof Palme när han själv var statsminister och ledde regeringen?

När vi från vpk:s sida påtalade den stora fara som låg i att storfinansen bedrev en kapitalflykt över landets gränser och krävde kontroller och spärr mot denna kapitalflykt, sade socialdemokraterna i näringsutskottet att det kunde de inte vara med om – storfinansen måste ha frihet att bedriva sina kapitalrörelser. Vad betyder det för dagens situation?

När de storfinansiella krafterna här i landet spekulerade i mark så att hyrorna drevs upp, och vårt parti föreslog att arbetarrörelsen, och särskilt den regering som då fanns, borde föra över tätortsmarken i kommunernas ägo för att en gång för alla göra slut på både spekulationen och de våldsamma hyresstegringarna, då röstade socialdemokraterna i broderlig samverkan med de borgerliga ner det förslaget.

När storfinansen genom sin investeringspolitik och sin ensidiga utsugning av vissa delar av landet förvandlade Norrland till en landsdel med halvkolonial ekonomi och vpk kritiserade detta, fick vi höra att den strukturomvandling av landet som storfinansen ville ha, den skulle vi tillåta för den skulle leda till ökat välstånd.

När storfinansen flyttade ut värdefull förädlingsindustri, verkstadsindustri, från landet och vi krävde spärr och åtgärder mot industriutflyttningen, hette det återigen från den socialdemokratiska ledningens sida att vi skulle underkasta oss den strukturomvandlingen, för den skulle effektivisera näringslivet och leda till högre välstånd.

När storfinansen koncentrerar sig på en typ av slösaktig rovdriftsproduktion, samtidigt som man vägrar att i nödvändig utsträckning satsa på en industri för att vidareförädla produkterna, vad gör socialdemokratin medan den sitter i regeringen? Ingenting! Den hävdar hela tiden tesen att storfinansen skall få leda den industriella utvecklingen. Fackföreningsrörelsen och de löneanställda skulle se till att få bra avtalsresultat. De skulle vara med vid fördelningen, men icke vid styrningen. Olof Palmes vision av en blandekonomi var en ekonomi så blandad att den ledande rollen skulle anförtros åt det stora kapitalet, som skulle leda den ekonomiska utvecklingen.

Nu fullföljer Olof Palme denna logik genom att ställa upp bakom storfinansens kärnkraftsprogram, som storfinansens behöver för att öka utplundringen av råvaruresurserna och öka utslagningen av arbetskraften.

Om vi skulle ha ett verkligt alternativ till den borgerliga politiken, ett radikalt alternativ som arbetarrörelsen enad kunde stå bakom – vad skulle det kräva? Det skulle kräva en rad ting som inte finns i den socialdemokratiska motion som behandlats av finansutskottet och inte heller i det program som Olof Palme här påstår finns – även om jag har svårt att förstå att det existerar annat än som en allmänt hållen kritik av de borgerligas dåliga finanspolitik.

Vad vi skulle behöva vore nya industrier – ett stort industrialiseringsprogram för landet, som kunde drastiskt höja förädlingsgraden och föra in nya typer av produktion i det svenska produktionsschemat, som blivit så uttunnat under storfinansens strukturomvandling.

Vem skulle genomföra ett sådant program? Skulle de göra det som i dag kontrollerar kapitalet och den svenska industrin? Naturligtvis inte. Ett sådant program kan genomföras endast i statlig regi och av en radikal regering. Det är bara staten som kan ställa upp med resurser för att genomdriva ett sådant förnyelseprogram för den svenska industrin. Det kräver ingripanden i ägandestrukturen.

Vi kan inte heller garantera resurser, kapital och kredit till ett sådant program med mindre än att man skaffar sig kontroll över kreditväsendet. Det kräver att man överför de stora privata affärsbankerna i samhällelig ägo. Det har vi krävt i många år från vpk:s sida, men socialdemokraterna har i näringsutskottet och i kammaren alltid röstat emot detta. Bankerna sköter sina uppgifter så bra, har det hetat, och vi behöver inte överföra dem i samhällets ägo.

Bildandet av löntagarfonder är en annan nödvändig åtgärd som måste genomföras om man skall få kapital för att kunna bekämpa krisen och arbetslösheten, förnya det svenska produktionslivet och ekonomin. Många socialdemokrater fäster stora förhoppningar vid detta. Men vad jag förstår så står det knappast någonting i de socialdemokratiska förslagen i dag om löntagarfonderna – om de skall genomföras, när de skall genomföras eller hur de skall se ut. Vi säger att det är nödvändigt att snabbt bilda dessa löntagarfonder för att bryta storfinansens makt över kapitalet, för att lägga kapital och makt över kapitalrörelserna i fackföreningsrörelsens och i de arbetande människornas händer. Men det tråkiga är ju att socialdemokratien inte har något program för detta. Den förhåller sig på ett väldigt egendomligt passivt sätt till denna kris som det kapitalistiska samhället genomgår, som om de inte vågade röra vid storfinansens makt. Den socialdemokratiska partiledningen verkar förvirrad, därför att man hela tiden under sin långa tid i regeringsställning litade på att storfinansens skulle styra utvecklingen av produktionen här i landet så att det skulle bli bra för alla. Men nu visar det sig att det är en illusion. Nu måste man gripa in i själva maktstrukturen, och det tror jag att svensk arbetarrörelse kommer till insikt om och kommer att göra.

Men jag tror att den måste göra det under en annan partiledning och under en annan partiledare.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Finansdebatt

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! I går tillät sig ekonomiminister Gösta Bohman förvånande nog att ge näring åt myten, att Sverige skulle förlora miljarder på att Thorbjörn Fälldin och centern hindrat laddning av kärnkraftsreaktorerna 7–10. Låt mig därför snabbt redovisa verkligheten sådan den framgår av offentlig statistik.

Under 1973 – som ju var det år som låg som underlag för socialdemokraternas och moderaternas beslut att bygga 13 kärnkraftverk – var elförbrukningen fördelad över året på det sätt som framgår av bilden som nu visas på bildskärmen. Under juni–juli pendlade förbrukningen kring 5 TWh/månad, under det att förbrukningen som högst var drygt 7,5 TWh under november månad. I sammanhanget bör man kanske tala om att 1973 var ett normalår i fråga om temperaturförhållanden. Oljekondenskraften fick då sättas in för att klara efterfrågetopparna. Den ligger alltså som toppkraft 1973 när vattenkraften inte räckte till.

Jag visar nu en annan bild, som visar hur situationen var 1979. Vi har en färdig statistik för 1979 månad för månad. Under juni–juli har förbrukningen – jämfört med 1973 – bara stigit med knappt 0,5 TWh till ca 5,5 TWh/månad. Det är alltså bara 0,5 TWh ökning på sex år. Men toppbelastningen under januari översteg 10 TWh. Under vintermånaderna januari–mars blev man därför tvungen att sätta in kondenskraft med 2 TWh för att klara toppbelastningen. Men under resten av året använde man inte mer än knappt 1 TWh oljekondenskraft.

Om vi hade haft de fyra reaktorerna 7–10 inkopplade, vad skulle då ha hänt? Jo, det skulle bara ha inneburit att knappt 3 TWh oljekondenskraft kunde ha ersatts. Skulle detta ha sparat miljarder? Skulle 3 TWh oljekondenskraft innebära miljardbesparingar? Påståendet är horribelt och helt ogrundat. De fyra kärnkraftsreaktorerna skulle ju dessutom ha producerat ytterligare 15–18 TWh! Vad skulle de ha använts till?

För att få avsättning för den överproduktion av el som blev en följd av att Barsebäcksverket startade, så har man från kraftproducenternas sida stimulerat till användning av direkt-el för bostads- och lokaluppvärmning. Men detta leder också till en väldigt ojämn belastning av elproduktionsapparaten under sommar resp. vinter. 1970 var skillnaden mellan sommarförbrukningen och förbrukningen den kallaste månaden 2,2 TWh. 1973 hade skillnaden bara stigit till 2,6 TWh. 1976 var skillnaden 3,6, och 1979 var den 4,9 TWh – dvs. i det närmaste en fördubbling av skillnaden 1979 jämfört med 1973. Detta medförde t. ex. att vi, trots att vi har stor överkapacitet 9–10 månader om året, tvingades att under januari–mars 1979 ta ut 2 TWh av våra oekonomiska oljekondenskraftverk.

Herr talman! Visst förlorar Sverige pengar på att vi har fyra färdiga men outnyttjade reaktorer stående. Men detta beror på att man, på grund av att 1972 och 1975 års elförbrukningsprognoser slog fel, har fått en kraftigt överdimensionerad elproduktionsapparat. Förlusterna på grund av överdimensioneringen påverkas under de närmaste åren endast i ytterst ringa mån av om dessa reaktorer får tas i drift eller ej. Några miljarder har varken förlorats på utebliven start eller kan inbesparas genom start av reaktorerna 7–10! Konsekvenserna av dessa felinvesteringar kan inte i efterhand elimineras.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det var litet svårt att ur den svada som Olof Palme lät flöda från talarstolen i sitt första inlägg vaska fram några direkt konkreta uppgifter, men jag skall ändå göra ett försök.

Som vanligt från linje 2 och socialdemokraterna påstod också nu Olof Palme att en avveckling under en tioårsperiod fram till 1990 skulle medföra att brådstörtat kaos, torparliv och elände kommer att drabba det svenska folket. Det är ju rätt märkligt, när man betänker att det första kärnkraftverket Oskarshamn 1 startades 1972 och att det innan dess gick ganska bra för gamla Sverige utan kärnkraft.

Det finns orsaker till att vi är motståndare till kärnkraften. Det är riskerna i hela proceduren, från brytning till upparbetning – om sådan skall förekomma. Det är avfallsproblemen, som inte är lösta. Det är alldeles riktigt, som Olof Palme sade, att man måste väga riskerna och fördelarna mot varandra. Det är då helt uppenbart att linje 2, med socialdemokrater och folkpartister tillsammans, tar dessa risker. De är beredda att ta dessa stora risker, som ingen ännu kan överblicka och kontrollera, och de säger att vi måste göra det för att kunna klara vår energipolitik.

När det gäller energitillförseln den närmaste tioårsperioden, dvs. under 1980-talet, kan det vara intressant att titta litet på vad man säger på ja-sidan i konsekvensutredningen och jämföra det med vad vi säger på nej-sidan.

Framför allt måste oljeförbrukningen minska. 1978 hade vi en oljeförbrukning på 305 TWh. Ja-sidan säger att fram till 1990 skall den minska till 225, alltså minus 80 TWh, och det är mycket bra. Vi säger att den skall minska till 222, och det är minus 83 TWh – dvs. ungefär samma siffra.

Hur skall oljan ersättas? Ja-sidan säger att vi skall öka kolanvändningen från 17 till 60 TWh. Vi säger att den skall öka till 65 TWh – det är en obetydlig skillnad. Ja-sidan säger att vi skall ha 3 TWh solvärme 1990. Vi säger att vi skall ha 4 TWh. När det gäller användningen av bark och lutar i massaindustrin är det ingen skillnad, vi vill ha samma ökning på båda sidor. När det gäller biomassa förespråkar ja-sidan användning av 25 TWh 1990, vi förespråkar 39 TWh.

Allt detta sammantaget ersätter olja. Det är på dessa områden oljan sparas

in, inte genom de kärnkraftverk som man på ja-sidan dessutom vill starta och som man har räknat med skall ge 58 TWh 1990.

Vad skall man ha denna el till? Ja, då är det intressant att titta på elanvändningen. Vi kan först titta på industrin. Man påstår på ja-sidan att man vill prioritera den svenska industrin och att det är viktigt att den får elektrisk kraft. 1978 var elanvändningen inom den svenska industrin 39 TWh. Ja-sidan vill öka industrins elanvändning fram till 1990 till 57 TWh. Vi på nej-sidan har nämnt en siffra som är obetydligt lägre, 52 TWh. Där är det alltså inte någon större skillnad. Det är därför inte sant när det påstås att vi på nej-sidan på något sätt skulle sätta industrin i strykclass.

Men vad gör man med all denna kärnkraftsbundna el? Låt oss titta på övrigsektorn, dvs. uppvärmningssidan, där vi 1978 förbrukade 41 TWh. Där vill ja-sidan öka användningen på tio år till 65 TWh. Det är en mycket kraftigare ökning än vad man tillåter i industrin. Det är alltså inte sant att man prioriterar industrin – massafabrikerna, stålverken osv. – utan man prioriterar värmesidan. Det är där man skall placera sitt stora överskott av el som man får om man framhärdat i att starta ytterligare sex reaktorer.

Vi på nej-sidan har sagt att vi genom besparingsåtgärder och en vettig användning kan hålla övrigsektorns elanvändning – värmesidan – på ungefär oförändrad nivå, nämligen från 41 TWh 1978 till 43 TWh 1990, jämfört med de 65 TWh som ja-sidan vill använda. Det är här problematiken kommer in. Efter år 2010, när man skall avveckla sina kärnkraftverk – vilket man talar så vackert om – har man bundit upp sig i övrigsektorn för betydligt mer än de siffror som gäller för 1990.

Och var skall man producera denna el någonstans som man skall värma upp bostadsbeståndet med? Det är ju det som är intressant. Allt tal om att man på ja-sidan slår vakt om den svenska industrin, arbetskraften, exporten osv., är tomt prat. Man prioriterar inte industrin, man prioriterar att producera el i kärnkraftverk för att värma upp bostadsbeståndet. Och om 25–30 år måste man växla om, och då är det fråga om vad man vill ta till. – Det blir kol. Det är ja-sidan som leder oss in i Kolsverige och inte vi på nej-sidan.

Det kan bli så som det blev för Bo Södersten, som jag debatterade med här i går kväll, när han besökte Emsfors bruk nere i Småland förra veckan. Han sade då att det kommer att bli nöd och elände, att bruken kommer att få stänga om vi inte får starta kärnkraftverken. En av jobbarna steg då upp och sade: Ja, men vi levererar ju överskott från vår elproduktion här på bruket varenda dag till riksnätet. Vi har ingen brist på ström. – Det är så propagandan förs.

Jag vill gärna hålla med Nils Åsling, som tidigare sade att den debatteknik som används av Olof Palme och andra ledande socialdemokrater är demagogi. Det är ingen studiecirkel i energipolitik, utan det är verkligen fråga om att skrämna folk med arbetslöshet, torparliv och annat elände. Men det kommer vi inte att drabbas av. Vi behöver ingen kärnkraft.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt A

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Jörn Svensson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Jörn Svensson begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 1 antar reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del röstar ja.
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 17
Avstår - 164

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 1 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 145
Avstår - 17

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motion 780 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Kjell-Olof Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Jörn Svensson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 2 antar reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 780 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 17
Avstår - 163

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 145
Avstår - 17

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 306
Nej - 17
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 4 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 162

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 308
Nej - 17

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 6 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 162

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309
Nej - 17

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 162

Mom. 10

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motion 345 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motion 345 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309
Nej - 17

Motiveringen

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

Finansdebatt

Propositioner gavs på dels godkännande av utskottets motivering, dels godkännande av den i reservation 4 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner finansutskottets motivering i betänkande 15 punkt A beträffande mom. 10 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 4 av Kjell-Olof Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 157
Avstår - 5

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt A mom. 11 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 5 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 162

Punkt B

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Kjell-Olof Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda

Finansdebatt

återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Jörn Svensson begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt B mom. 1 antar reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 18
Avstår - 161

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt B mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 144
Avstår - 17

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt B mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1853 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309
Nej - 17

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 15 punkt B mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 162

§ 9 Bidrag till Interamerikanska utvecklingsbanken

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser bidrag till Interamerikanska utvecklingsbanken jämte motioner.

I propositionen 1979/80:100 bil. 14 (handelsdepartementet) hade regeringen under punkten B 7 (s. 53-62) föreslagit riksdagen att till Interamerikanska utvecklingsbanken [IDB] för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 11 400 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1979/80:217 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för utträde ur IDB,
2. avslå förslaget om anslag med 11 400 000 kr. till IDB, och

1979/80:1782 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om utträde ur IDB.

Utskottet hemställde

1. beträffande anslag att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 bil. 14 punkten B 7 och med avslag på motionen 1979/80:217 yrkandet 2 till Interamerikanska utvecklingsbanken för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 11 400 000 kr..

2. beträffande utträde ur IDB att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:217 yrkandet 1 och motionen 1979/80:1782.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Sivert Andersson och Birgitta Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

beträffande utträde ur IDB att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:217 yrkandet 1 och motionen 1979/80:1782 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Det ärende som nu är föremål för behandling – frågan om Interamerikanska utvecklingsbanken – är inte precis något helt nytt och fräscht ärende. För fjärde året i följd diskuterar vi frågan, och det är tredje året som vi har Staffan Burenstam Linder som propositionsläggare.

Jag skall inskränka mig till att anlägga några allmänna synpunkter, för några nya argument blir det väl knappast tal om.

År 1977, när frågan om anslutningen till IDB första gången drevs igenom av de borgerliga, hade man framför allt två motiveringar. Först och främst skulle vi få till stånd en väldig ökning av exporten. Svenskt näringsliv skulle tjäna mycket på detta. Vi skulle få inflytande i banken, vilket skulle innebära möjligheter till en bättre politik på området. Men vi kan i dag konstatera att ingenting av detta har förverkligats. Vi socialdemokrater – som var motståndare till en anslutning i banken – finner nu att våra bedömningar var helt riktiga. I propositionen sägs det att vi fått en export till IDB-stödda projekt på 260 milj. kr. Sedan är det en öppen fråga hur mycket vi skulle ha fått exportera utan att vara anslutna till IDB – troligtvis det allra mesta. Här har man bundit sig för insatser på ca 85 milj. kr. för de närmaste åren. Men det är en dyr export. Det är pengar som staten betalar till banken för att den svenska industrin skall få exportera och tjäna pengar. Om man i stället använde de pengarna till exempelvis export till u-länderna skulle det svenska näringslivet säkerligen tjäna mera på det. Vi kan konstatera att medlemskapet inte haft någon större betydelse för vår export, som vi alltså fått betala väldigt mycket för.

När det gäller inflytandet i organisationen framgår det av propositionen att Sveriges röstetal motsvarar 0,11 % av det totala röstetalet i banken. Då förstår man hur mycket Sverige kan åstadkomma här. Men det viktiga är

ändå inte de ekonomiska aspekterna. Vad som för oss varit det väsentliga är att anslutningen till denna bank står i strid med de biståndspolitiska och de utrikespolitiska idéer som vi socialdemokrater företräder. Det mesta av vår insats har gått till militärdiktaturer i Sydamerika, till projekt som stöder de ekonomiskt besuttna i dessa länder.

Det här är inte något som vi har hittat på. Jag ber att få citera några rader, som väl regeringen bör stå för. I samband med IDB:s årsmöte 1979 yttrade dåvarande statssekreteraren Margareta Hegardt, som var ordförande i den svenska delegationen:

”Vi noterar — — — att lejonparten av lånen fortfarande går till medel- och höginkomstländer. Vi är bekymrade över att de delar av bankens utlåning som går till sådana betydelsefulla sektorer som jordbruk och social infrastruktur faktiskt har minskat under det senaste året. Min regering anser att banken bör göra ökade ansträngningar att styra sin utlåning till de fattigare länderna och till de lägre inkomstgrupperna inom regionen.”

Det är alltså alldeles riktigt som vi säger — och det medger Margareta Hegardt — att pengarna inte går till de länder som mest behöver dem. Men vi skall ju påverka banken. Jo, var så god och påverka med 0,11 % av makten i banken! Jag tycker att bättre än så kan inte här bevisas att vi hade rätt.

Det får räcka med det anförda, men jag vill bara säga att vi socialdemokrater gjorde den riktiga bedömningen redan 1977 då Sverige gick in i banken. Vi anser att vi under de här fyra åren har företrätt en förnufts politik. Redan 1977 fanns det ett antal borgerliga — framför allt inom centern, och där särskilt några yngre centerpartister — som tvekade. Men med hänsyn till partipiskan tog man till den underliga motiveringen att vi skulle gå med i banken och se hur det var. Om det sedan visade sig att det inte var bra skulle vi ansöka om utträde. Men så har inte skett. När man fann att det inte var bra att vara med tillsattes en utredning. Denna utredning arbetar f. n. Jag skulle vilja vädja till dessa riksdagsmän att äntligen bekänna färg och medge att denna utredning inte är något annat än ett uppehållande försvar, ett den obotfärdiges förhinder för att slippa göra någonting. Utredningen kommer att komma fram till precis vad ni redan visste, nämligen att ett medlemskap i banken inte är bra och att Sveriges möjligheter att ändra något är ytterst minimala.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad vid detta betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! USA bildade Interamerikanska utvecklingsbanken sedan det kubanska folket gjort upp räkningen med den USA-stödda förtryckarregeringen på ön och snabbt börjat utveckla sitt fattiga land. Sverige inträdde i IDB sedan den borgerliga regeringen fått makten här i landet. USA bildade banken för att med hjälp av den kunna stötta de kvarvarande reaktionära och

Torsdagen den
28 februari 1980

*Bidrag till Inter-
amerikanska ut-
vecklingsbanken*

folkfientliga regimerna i Latinamerika. Sverige bidrar genom sitt medlemskap och ekonomiska stöd till banken till ett genomförande av USA:s strategi.

Denna den borgerliga regeringens politik är emellertid inte problemfri. Det finns en utbredd kritik i vårt land mot det svenska medlemskapet, som av många människor betraktas som högst omoraliskt och diskutabelt. Den borgerliga regeringens politik understryker och förtydligar Sveriges dubbla ansikte som å ena sidan, åt det ena hållet, visar upp en mun som talar vackra ord om bistånd och stöd till utvecklingsprojekt. Men på den andra sidan av ansiktet finns det en mun som försöker glupa i sig vad som finns. I skydd av den s. k. biståndspolitiken, som man påstår att IDB driver, väntar en girig tunga på att honungen skall flöda in i form av exportorder och andra order till Sverige.

Dubbelansiktet framträder tydligt, om man jämför regeringspropositionen och utskottsbetänkandet.

Å ena sidan skriver man stolt att nya upphandlingsregler nu har antagits, som innebär att upphandling som sker med IDB-medel skall göras i bankens medlemsländer, varvid företagen som säljer skall få kontantbetalning. Vidare skriver man att IDB-projekten har en dominerande ställning i många länder, och därför väntas följd köp som görs vid sidan av bankprojekten komma att gälla samma fabrikat som vid leveranser som betalas med IDB-pengar. Man väntar sig alltså att svensk industri skall få leverera mera. Man säger också rent ut att det var mot den här bakgrunden som man beslöt att gå med i IDB. Medlemskapet betraktades som en form av exportfrämjande åtgärder, ett slags reklampengar alltså.

Å andra sidan vill man rättfärdiga sig för medlemskapet i banken genom att peka på att man inte är riktigt nöjd med hur den arbetar, och man låter i betänkandet införa delar av ett anförande som ordföranden i den svenska delegationen höll vid IDB:s senaste årsmöte. Ingvar Svanberg har redan citerat den inledande delen, varför jag inte behöver göra det. Det finns emellertid ett annat stycke som jag vill citera. Det lyder: "Vi har också ett ansvar gentemot våra egna skattebetalare att försäkra oss om att de resurser som ställs till förfogande på mjuka villkor verkligen når de mest behövande och bidrar till att främja socialt och ekonomiskt framåtskridande. Vi får inte undandra oss detta ansvar. Det utgör själva grunden för vårt fortsatta stöd till de internationella utvecklingssträvandena."

Hur förhåller sig den nu citerade delen till propositionen, där det sägs att deltagandet i banken har till syfte att svenska företag skall få order? Det är alltså menat som en exportfrämjande åtgärd.

Vill man verkligen ägna sig åt något slags bistånds- och utvecklingsverksamhet finns det ju andra möjligheter. Då kunde man också rikta stödet till regimer som har en utvecklingsvilja och arbetar för folkflertalets bästa.

Vill man ha exportfrämjande åtgärder finns det, såvitt jag förstår, t. o. m. inom ramen för borgerlig politik andra åtgärder som kan komma i fråga.

Nej, herr talman, detta dubbla ansikte som innebär att man med 0,11 % - elva tiotusendels rösträtt - fortsätter svansviftandet för USA:s Latinameri-

kapolitik. och dessutom underhåller den med pengar, kan inte rättfärdigas genom klagan över att banken inte gör precis som man har tänkt sig, om man ändå känner sig nöjd, därför att man tror att det skall bli exportaffärer. Det blir en helt orimlig soppa av argument.

Det är hög tid att göra upp med denna falska politik. Vpk har varje år krävt att Sverige skall utträda ur banken. Låt Sveriges deltagande bli en parentes genom att rösta för ett utträde! Anslå inga mer pengar!

Herr talman! Jag yrkar beträffande mom. 1 bifall till vår motion nr 217 i motsvarande del. När det gäller mom. 2 instämmer jag i bifallet till reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall helt kort motivera näringsutskottets ställningstagande i frågan om medelstillskott till Interamerikanska utvecklingsbanken.

Riksdagen beslöt våren 1979 att Sverige skulle delta i den femte kapitalpåfyllnaden inom IDB. Detta beslut var förknippat med en hemställan till regeringen, nämligen att IDB och dess utlåningspolitik närmare granskades från svensk sida. Detta borde ske genom en kommitté med parlamentarisk sammansättning.

Den av riksdagen begärda kommittén har tillsatts. Den inkluderar två socialdemokratiska ledamöter. Enligt direktiven skall den ta fram underlag för en bedömning av IDB:s utlåningspolitik och inriktning i övrigt. Den skall därvid göra en jämförelse med andra regionala utvecklingsbankers resp. utvecklingsfonders verksamhet. Tonvikten i kommitténs arbete skall läggas på en bedömning av effekterna för svenskt vidkommande av medlemskapet i IDB samt följderna av ett svenskt utträde ur IDB från handels- och utrikespolitisk synpunkt och för sysselsättningen i landet. Kommittén har ålagts att fullgöra sitt uppdrag skyndsamt. Det är ägnat att förvåna att socialdemokraterna, samtidigt som de medverkar i kommitténs arbete med så namnkunniga representanter som Carl Lidbom och Mats Hellström, i en reservation till näringsutskottets betänkande i förväg avskriver kommitténs arbete och kräver omedelbart utträde ur IDB. Detta handläggningssätt överensstämmer knappast med sedvanlig parlamentarisk praxis.

Näringsutskottets majoritet finner det självklart att statsmakterna avvaktar resultatet av den sittande utredningens arbete. Det beräknas föreligga i slutet av detta år.

Mot denna bakgrund förutsätter utskottet att resultatet av kommitténs arbete så snart som möjligt presenteras för riksdagen för att kunna ligga till grund för ett långsiktigt ställningstagande i frågan om Sveriges medverkan i IDB.

Motionsyrkandena om utträde ur IDB avstyrks således.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 29.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Sverige har ett stort underskott i handeln med omvärlden, och det underskottet är ett stort hot – det har talats om det i den debatt som har försiggått här hela gårdagen och i dag på morgonen. Lyckas vi inte förbättra vår konkurrenskraft för att skapa balans i våra utrikesbetalningar, kommer vi snart att påtvingas åtstramningar som kommer att bli kännbara för alla och envar.

Sveriges medlemskap i IDB är en inte obetydlig faktor, som underlättar läget för svensk exportindustri på en viktig och expanderande del av världsmarknaden. Kontrakt av avsevärd storlek har redan säkrats genom vårt medlemskap i IDB, och det har gett bidrag till sysselsättningen och till våra möjligheter att vidmakthålla och vidareutveckla vårt välstånd – i likhet med exportansträngningar som vi gör på en lång rad marknader: på länder i väst, östländer och andra länder världen över.

Det bör också framhållas att svenska företag har utestående offerter och offerter under förberedelse som gäller mycket stora projekt, t. o. m. i miljardklass, som kan komma att dra in stora exportinkomster till Sverige. Med tanke på den långa projekteringstid som anläggningar har som finansieras med den här typen av medel är det troligt att försäljningen framöver kommer att i hög grad kunna överstiga försäljningen hittills, ehuru också denna har varit av betydelse.

Låt mig tillägga att ett utträde ur IDB skulle vara en åtgärd som också skulle skapa en motvilja mot Sverige i den regionen, som skulle kunna skada svensk export även vad avser projekt som inte är finansierade med IDB-medel. Det, herr talman, bör betraktas med alldeles särskild hänsyn tagen till att alla Västeuropas länder, med undantag av Norge, alltså även ett stort antal socialdemokratiskt styrda länder i Europa, är medlemmar i IDB. Medlem i IDB är också ett land som Jugoslavien.

Man skulle av den debatt som vi hittills hört från en del håll kunna tro att Sverige var nästan ensamt i att vara med i IDB i en länderkrets som gränsar till oss. Så är det inte.

Sveriges ekonomiska villkor är inte sådana f. n. att vi utan problem kan avhända oss dessa möjligheter till export, vilket vi skulle göra om vi lämnade IDB, som kommunisterna vill. Socialdemokraterna vill ju att riksdagen skall ge regeringen till känna att Sverige bör göra ett sådant utträde. I den socialdemokratiska motionen talas det om "medlemskapets uppenbara motsatsställning till de värderingar som hittills varit vägledande för svensk utrikes- och biståndspolitik". Till detta, herr talman, vill jag göra fyra kommentarer.

1. Skall Sverige ha råd att fortsätta med en generös u-hjälp, fordras det att vi kan öka vår export och inte, som under större delen av 1970-talet, lånar mycket mer från utlandet än vi faktiskt ger bort av vårt välstånd i form av denna omfattande u-landshjälp.

2. Riksdagen beslöt förra året att en utredning skulle tillsättas för att granska för- och nackdelarna med svenskt medlemskap i IDB. Denna utredning är, som redan har påpekats här, i fullt arbete. Den har bland sina

ledamöter herrar Lidbom och Hellström. Det vore rimligt – milt sagt – att socialdemokraterna inväntade vad denna utredning har att säga, innan de tillsammans med kommunisterna kräver att Sverige skall gå ur IDB. Att nu kräva utträde ur IDB skapar allvarliga tvivel på viljan på socialdemokratiskt håll att verkligen pröva frågan om medlemskap på sakliga grunder.

3. Länder som Jamaica och Guyana liksom också Nicaragua, under den nya regim som har tillträtt där, dvs. länder med vilkas regeringar jag föreställer mig att socialdemokratien har eller borde ha en del kontakter, välkomnar – observera det! – i hög grad inte bara att Sverige är medlem i IDB utan över huvud taget IDB:s aktiviteter.

Den kritik som från kommunistiskt och socialdemokratiskt håll f. n. riktas mot IDB är en utomordentligt provinsieell kritik. Man skulle när man hör den här debatten – jag upprepar det – kunna tro att i mest alla länder fanns en stark opposition mot att Sverige är medlem i IDB. Men det är totalt fel. Det finns ingen annanstans, såvitt jag kunnat finna, någon som helst kritik från ansvarigt håll som skulle innebära att Sverige borde avlägsna sig från IDB. Jag antar att kommunisterna åtminstone kan leta fram några krafter här och där, t. ex. i Moskva, som vill verka för att Sverige skulle lämna IDB. Men i det socialdemokratiska Österrike eller det socialdemokratiska Danmark eller Tyskland eller andra sådana länder som själva är medlemmar finns inte alls denna typ av opinion som gör sig så bred i Sverige. Jag upprepar att i de länder i Latinamerika som inte på något lättvindigt sätt kan innefattas i kategorin diktaturstater finns det en uppslutning kring IDB:s aktiviteter, och man skulle där betrakta det som bekymmersamt om Sverige lämnade IDB.

4. Det ter sig underligt, herr talman, att det i så hög grad skulle strida mot principerna för utrikes- och biståndspolitik att vi av exportfrämjande skäl är med i IDB, när det enligt socialdemokraterna inte alls skulle strida mot principerna för vår utrikes- och biståndspolitik att ge omfattande u-hjälp till länder som Cuba och Vietnam, som är invecklade i olika former av krigföring.

I budgetpropositionen föreslås att Sverige till IDB skall satsa 11,4 milj. kr. Stödet t. ex. till Vietnam föreslås bli 365 milj. kr. För att stödja exporten till den region av världen som Latinamerika utgör vill vi alltså till IDB låna ut ett belopp som är mindre än en trettiondedel av det anslag som man vill ge till Vietnam som ren gåva. Socialdemokraterna kräver ytterligare 35 milj. kr. till Vietnam – alltså sammanlagt 400 milj. kr. till ett krigförande Vietnam. Det är alltså ett belopp som är 35 gånger större än det som regeringen föreslår skall satsas i IDB. Jag kan inte annat, herr talman, än tycka att socialdemokraternas måttstockar för vad som skulle vara förenligt med våra biståndspolitiska och utrikespolitiska mål och deras måttstockar för mänskliga rättigheter är olika – ibland mäter man med millimetermått och ibland med tumstock.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det är inte så konstigt att en moderat handelsminister så oförblommerat förespråkar medlemskap i den här banken, vars huvudsakliga uppgift är att stödja USA:s strategi i Latinamerika vilken i sin huvudsakliga del utgör ett stöd för reaktionära och halvfascistiska eller helfascistiska regimer. – Vissa undantag finns, som herr Burenstam Linder också har nämnt, men den huvudsakliga inriktningen är denna. Ett utträde, säger han, skulle skapa motvilja mot Sverige. Men motvilja mot Sverige har vi ju fått erfa i stora delar av världen på grund av den borgerliga politiken och det dubbla ansikte som man visar utåt. Många av de progressiva rörelser och de progressiva unga utvecklingsländer som finns har nu börjat omvärdera Sveriges internationella roll sedan vi fått en ny regering. Och hur står vi i förhållande till dem, herr Burenstam Linder, när de här fascistdiktaturerna faller? Det kommer de nämligen att göra. Då har ni verkligen bränt kundkontakterna, om det är det som det handlar om.

Sedan säger herr Burenstam Linder att det är offerter på gång. Offerter på gång finns det väl nära nog alltid, men vad är det som säger att de här ordena hamnar precis i Sverige och i svensk produktion? Det faktum att man köper av samma märke eller efterfrågar liknande utrustning säger inte att Sverige får sådana order, eftersom det under många år har pågått en kapitalexport och investering i en produktion av svenska varumärken utomlands, inte minst i Latinamerika, där både utrustning för telekommunikation och transportväsende med lastbilar och liknande saker förekommit. Och i många fall kräver de här regimerna att produktionen skall läggas i just de anläggningarna. Åtminstone när det gäller normala investeringar och exportaffärer vet jag att det är på det sättet.

Nej, så enkelt är det inte att avfärda det här medlemskapet, som i sin grund skall ses som en politisk handling. Det är en politisk handling att stödja IDB:s strävanden. Sedan försöker man rättfärdiga det genom att ge det någon sorts reklamvärde, något slags förarbete för exportaffärer eller något slags näringsstöd. Detta är precis vad man försöker göra. Man försöker dölja den reaktionära politiken bakom en mask av affärer.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Uppgiften för Sverige genom medlemskapet i IDB är att främja svensk export och svensk sysselsättning, precis som detta är målet också för andra exportfrämjande insatser som vi gör, t. ex. det förhållandet att vi har ett exportkreditsystem som innebär avsevärt förbilligad export till en del statshandelsländer, t. ex. Sovjet.

Nu ligger det ju nära den kommunistiska bilden av världen att se allting som inte passar in i det kommunistiska betraktelsesättet som en stor konspiration och anse att vi skulle vara med i IDB av några andra och underliga skäl, men vi är med där för att främja svensk export och svensk sysselsättning.

Får jag fråga: Om nu Hans Petersson i Hallstahammar tycker att det är så förfärligt att vi är med i IDB och att det är en sorts konspiration, vill Hans

Petersson då också se dessa kreditsubventioner, som vi ger vid export av stora projekt till Sovjetunionen, som någon sorts konspiration eller någon sorts politisk akt av stor omfattning? Bör Sverige med det snaraste avskaffa systemet med kreditsubventioner vid export av detta slag? Det skulle vara intressant att höra.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det är, herr Burenstam Linder, skillnad på medlemskap i en internationell bank, vars syften ifrågasätts i stora delar av världen och i vårt land, och exportkrediter och exportfrämjande åtgärder inom normal handel. Jag trodde att handelsministern säg den skillnaden.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det rätta förhållandet är att ett svenskt medlemskap i IDB inte ifrågasätts någonstans annat än möjligen på en del kommunistiska håll där Hans Petersson vanligen umgås. Jag har ännu inte träffat på kritik av vårt medlemskap i IDB från andra håll än från socialdemokrater och kommunister i Sveriges riksdag. Motsvarande opposition finns inte i det socialdemokratiskt styrda Tyskland, i det socialdemokratiskt styrda Österrike osv., och inte heller i den krets av länder som är regionala medlemmar i IDB. Jag påminner om att det inte framförs någon kritik från regeringarna i Guayana, Jamaica och den nya regimen i Nicaragua, vilka alla är regimer som t. o. m. Hans Petersson skulle ha svårt att klassificera såsom från hans synvinkel otrevliga. Tvärtom värdesätter man IDB:s aktiviteter och man värdesätter även svensk närvaro där.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Här hävdar man från moderat håll att det är egendomligt att vi i dag skall rösta om det svenska medlemskapet i IDB samtidigt som en utredning arbetar med just den frågan. Men det är ingenting speciellt märkvärdigt med detta. Under den socialdemokratiska regeringsperioden var det inte alls ovanligt att regeringen tillsatte utredningar i exempelvis skattefrågan, där direktiven i allra högsta grad ogillades av moderater och andra men där oppositionspartierna ändå satt med i utredningarna och arbetade och under utredningens gång fortsatte att motionera i samma skattefrågor och drev dem till omröstning i riksdagen. Rent principiellt finns här ingenting unikt. Men IDB-frågan har – ända sedan moderaterna med herr Burenstam Linder i spetsen våren 1977 drev igenom det svenska medlemskapet – behandlats på ett mycket märkligt sätt.

De många egendomliga turerna i denna fråga sammanhänger med att det egentligen tycks finnas en majoritet här i riksdagen mot medlemskapet. Det är bara med hjälp av vinande partipiskor och utkvittning och mångtydiga

Torsdagen den
28 februari 1980

*Bidrag till Inter-
amerikanska ut-
vecklingsbanken*

formuleringar som man lyckats skapa majoriteter för IDB-medlemskapet. Många av centerns och folkpartiets ledamöter här i riksdagen är ytterst tveksamma eller negativa till det svenska IDB-engagemanget.

När vi tog beslutet om medlemskap den 1 juni 1977 var det en grupp om 14 centerpartister som i en s. k. pressrelease sade sig förutsätta att det skulle ske "en ytterligare analys av de aktuella omständigheterna och nya bedömningar" innan beslutet om svenskt medlemskap togs. De försökte inbilla sig själva att de inte röstade för svenskt inträde i IDB när de faktiskt gjorde det. Herr Burenstam Linder ordnade det formella medlemskapet några månader senare utan att vi hörde några protester från de 14 överkörda centerpartisterna.

Näringsutskottets borgerliga majoritet skrev 1977 in ett villkor för det fortsatta medlemskapet som inte bör glömmas bort: "Om bankens politik inte blir sådan att den befördrar långsiktiga förändringar i positiv riktning bör detta --- föranleda att medlemskapet omprövas."

Från socialdemokratisk sida värdjade vi 1977 förgäves om en grundligare prövning före inträdet, eftersom vi förutsåg de svårigheter som skulle kunna uppstå vid ett utträde ur banken efter några år.

När riksdagen i fjol våras behandlade IDB-frågan fick vi bevittna nya piruetter från några centerpartister. Deras stöd för fortsatt medlemskap köptes till priset av en utredning. Samtidigt ansåg sig dessa centerpartister ha fått löfte om att några pengar till den s. k. femte kapitalpåfyllnaden inte skulle utbetalas förrän utredningen har gjorts och riksdagen fått ta ställning till medlemskapet. De hade stöd för den uppfattningen i vad den borgerliga majoriteten i utrikesutskottet skrev i sitt yttrande.

Birgitta Hambræus sade i fjolårets IDB-debatt bl. a. följande:

"Vi föreslår att Sveriges medlemskap nu omprövas och att en parlamentarisk kommitté utvärderar bankens verksamhet, så att riksdagen kan ta ställning slutgiltigt våren 1981, dvs. innan det blir aktuellt med inbetalning till den femte kapitalpåfyllnaden."

Nu hör det till saken att Sverige förbundit sig att göra en första inbetalning senast den 31 oktober 1980. Det vore intressant att höra hur handelsministern skall kunna förena löftet till IDB med löftet till riksdagen och fru Hambræus. Löftena är nämligen helt oförenliga. Uteblir en förklaring här i dagens debatt. Förutsätter jag att regeringen fullgör sina förpliktelser till IDB och att fru Hambræus och andra godtrogna centerpartister kan känna sig blåsta, som det heter. Har för resten inte fru Hambræus någon kommentar att göra i dagens IDB-debatt?

Den utredning som tillsattes i fjol höst skulle enligt riksdagens beställning redovisa utvecklingen inom IDB. Regeringen har förskjutit tyngdpunkten i utredningens arbete till att handla om IDB-medlemskapets effekter på Sveriges export. Det gör kanske inte så mycket i praktiken, men en sådan utredning som centerpartisterna blev utlovade i fjol blir det ju inte. De blir snuvade igen.

Vad blir då denna utrednings öde om riksdagsmajoriteten i dag beslutar att Sverige skall lämna IDB? Såvitt jag förstår måste den fa tilläggsdirektiv och

ytterligare en uppmaning att skynda på. Formerna för utträdet och olika metoder att minimera de negativa effekterna av det vankelmod som då Sveriges riksdag har visat får bli nya huvudämnen för utredningen. Det är helt klart att utredningen blir mindre förutsättningslös, men dess betydelse för våra framtida engagemang i Latinamerika ökar naturligtvis.

Vi varnade från socialdemokraternas sida 1977 energiskt för den situation som nu kan uppstå, men minst av alla ville herr Burenstam Linder lyssna. Våra kunskaper om IDB är i dag större än på våren 1977. Det mesta pekar åt att det var ett stort misstag att gå med och att ju snabbare vi lämnar IDB, desto bättre.

Herr talman! Jag skall avsluta med att lämna några uppgifter om utvecklingen inom IDB inom 1979. Siffrorna är preliminära, men trenderna är klara. De pekar entydigt i samma riktning. Den utveckling som våra tre borgerliga regeringar anser sig ha blivit utlovade av IDB:s ledning har uteblivit också under 1979.

1. De stora och rikare länderna lägger fortfarande beslag på lejonparten av IDB:s utlåning.

2. Inför den femte påfyllnaden lovade bankledningen att de fattigaste länderna skulle få mer av lånen. Så har det inte blivit under 1979.

3. Militärdiktaturernas andel av lånen har minskat till följd av att två länder, Nicaragua och Bolivia, demokratiserats. Men de återstående diktaturerna har fått samma andel som tidigare.

4. Lån till social infrastruktur, som man lovat öka, har inte gjort det under 1979.

5. De mellanamerikanska diktaturerna El Salvador, Guatemala och Honduras fick stora nya lån, som naturligtvis stärker deras bräckliga regimer.

6. De s. k. hårda kommersiella lånens andel av IDB:s totala långivning har ökat kraftigt. Löftena om satsning på mer mjuka lån till de fattigaste har svikits under 1979. De mjuka lånens andel har minskats.

7. Också de mjuka lånens andel av lånen till de fattigaste, de s. k. grupp D-länderna, har minskat under 1979. Lånevillkoren för de fattigaste har hårdnat under 1979. Har Sverige protesterat mot detta inom bankledningen?

8. Militärdiktaturen i Argentina är IDB:s näst största låntagare. Under 1979 ökade IDB:s utlåning till Argentina ytterligare. Har Sverige protesterat mot denna trend? Man kan ju protestera även om man bara har 0.11 % av rösterna.

9. Till ett land som Bolivia, som under 1979 varit på väg mot en fungerande demokrati, har IDB:s långivning minskat mycket drastiskt. IDB tycks mer intresserat av att stötta vacklande diktaturer än spirande demokratier.

Utvecklingen inom IDB under 1979 visar än en gång att det svenska medlemskapet står i uppenbar motsatsställning till de värderingar som hittills varit vägledande för svensk utrikes- och biståndspolitik.

IDB-medlemskapet har hela tiden varit en sjuk sak omhuldad nästan

enbart av moderaterna. Under 1979 blev saken ännu sjukare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Vad beträffar femte kapitalpåfyllnaden förhåller det sig så att den sträcker sig över en lång tidsperiod och att den inte kommer att påbörjas förrän den nu sittande utredningen har varit i tillfälle att slutföra sitt uppdrag.

Sture Ericson sade att denna fråga hanterats på ett märkvärdigt sätt ända från början. Det allra märkvärdigaste är egentligen socialdemokraternas turer. Om det över huvud taget finns något annat i detta sammanhang som är märkvärdigt vet jag inte, men socialdemokraternas turer är verkligen märkvärdiga. Det är ingen hemlighet. Sture Ericson, att det på handelsdepartementet – det vet ju jag som kom dit hösten 1976 – hade utförts ett ingående förberedelsearbete, innan jag kom dit, på att Sverige skulle gå med i IDB. Det är alldeles uppenbart att dåvarande statsrådet Lidbom drev den uppfattningen. Det finns anteckningar om att den socialdemokratiska regeringen vid en lunchberedning hade bestämt sig för att man efter valet skulle gå med i IDB. Sedan blev det väldigt roligt av taktiska skäl – och det är en taktik som nu fortsätter – att med mycket höga brösttoner driva den idén att Sverige inte skall vara med i IDB.

Om nu detta att vi är med i IDB är så eländigt som socialdemokraterna och kommunisterna vill framställa det, så fordras en ordentlig förklaring – och någon sådan har vi inte fått från något enda håll – till varför dessa tongångar inte förekommer i några andra länder. Jag upprepar frågan: Varför är det socialdemokratiskt styrda Tyskland och det socialdemokratiskt styrda Danmark med i IDB? Varför gick Finland, som har en socialdemokratisk statsminister, med i IDB just innan Sverige gjorde det? Det har kanske sin speciella förklaring, men jag ställer ändå frågan. Varför är andra socialdemokratiskt styrda länder med i IDB? Varför förekommer inte den här typen av våldsam agitation, som ni såvitt jag begriper av taktiska skäl ägnar er åt, i de länder utanför Europa som har socialdemokratiska regeringar och som ju också är med i IDB? Finns det någon vettig förklaring?

Är svenskar på något sätt mer förändligade varelser än österrikare och tyskar? Har svenskar en så fantastisk mycket finare moral? I så fall, herr talman, fordras verkligen en förklaring till varför det kan vara möjligt att, som socialdemokraterna gör, föreslå att vi skall ge 35 gånger så mycket pengar till det krigförande Vietnam i ren gåva som vi vill ge som lån till hela den latinamerikanska regionen genom att satsa pengar i IDB. Jag upprepar vad jag sade i mitt inledningsanförande, att biståndspolitiska mål och utrikespolitiska ideal mäter socialdemokraterna med mycket olika mått beroende på vad för sorts länder man har att göra med.

Vi kan debattera här fram och tillbaka och redovisa olika uppfattningar, men kvar står ändå det som är det viktiga i grunden: Sveriges ekonomiska läge är allvarligt. Vi har inte minst att betala en oljeräkning som har ökat och som är utomordentligt betydelsefull. Sverige måste göra allehanda export-

befrämjande insatser för att inte det svenska välståndet skall gå till spillo. Sverige gör sådana exportbefrämjande insatser i en lång rad olika länder: östländer, u-länder – alla möjliga sorters länder.

Det är nödvändigt att dessa ansträngningar kan fortgå utan att några sådana här taktiska hänsyn, som drivs isolerat i Sverige, får göra sig breda på det sätt som ni vill. Det är bekymmersamt med hänsyn till export och sysselsättning att driva partitaktik som ni gör.

STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Ingvar Svanberg har tagit upp frågan om huruvida den svenska exporten gynnas särskilt mycket av IDB-medlemskapet. Enligt hans uppfattning skulle – och det får väl så småningom utredningen visa – de pengar som vi nu satsar i IDB ha givit mycket bättre resultat om de satsats på annat sätt för exportfrämjande åtgärder.

Vad det sedan gäller den här lunchberedningen och Carl Lidboms engagemang i denna fråga före regimskiftet 1976, så är den ju väldigt grundligt diskuterad här i kammaren, och det förvånar mig mycket att Staffan Burenstam Linder tar upp frågan igen och talar om lunchberedning. Detta är kategoriskt dementerat. Det vet Staffan Burenstam Linder, och att han nu tar upp frågan igen är väl bara ett tecken på svagheten i argumentationen.

Handelsministern försäkrar att vi inte skall påbörja kapitalpåfyllnaden förrän utredningen har slutfört sitt arbete. Men är det inte så att enligt IDB:s regler för den femte kapitalpåfyllnaden skall sådana länder som Sverige, som blev medlemmar i banken efter den 31 december 1976, ha rätt att göra fyra lika stora inbetalningar med förfallotid den 31 oktober 1980 resp. 1981, 1982 och 1983? Eller har Staffan Burenstam Linder fått några speciella villkor för när denna påfyllnad skall ske? Eller är det fråga om några finurligheter med skuldförbindelser?

Nu nickar handelsministern bifall här. Man skall alltså lämna in en skuldförbindelse och inte betala. Men vad är det för skillnad på en skuldförbindelse, som man måste betala så småningom, och en verklig betalning? Är det med sådana finurligheter som ni har lurat centerpartisterna den här gången?

Vad sedan gäller Vietnam, så får jag en känsla av, när jag lyssnar på handelsministern, att han menar att Vietnam inte uppfyller de kriterier som vi uppställer för ett mottagarland när det gäller svenskt bistånd. Hur kommer det sig då att Staffan Burenstam Linder – jag vet inte för vilken gång i ordningen – står som ansvarigt statsråd bakom förslag om väldigt stora biståndsinsatser i Vietnam? Ni får väl lov att bestämma er här.

Det förefaller också, när man lyssnar på handelsministerns argumentering, som om han är mycket upprörd över vad han anser vara Vietnams förbrytelser mot de mänskliga rättigheterna och anser att dessa rättfärdigar att vi engagerar oss ekonomiskt för att stötta en lång rad ytterst brutala militärdiktaturer i Latinamerika. Vad är det för sorts moral?

Torsdagen den
28 februari 1980

*Bidrag till Inter-
amerikanska ut-
vecklingsbanken*

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är helt riktigt att regeringen har föreslagit bistånd till Vietnam. Det är bra det. Jag står självfallet bakom de förslagen. Vietnam uppfyller då de villkor som vi vill ställa.

Men min poäng är att på samma sätt är det helt möjligt att, utan att bortse från några biståndspolitiska och utrikespolitiska hänsyn, för exportbefrämjande syften anslå en tredjededel av vad man vill ge som ren gåva till Vietnam – detta för att stödja svensk export och svensk sysselsättning också när det gäller denna andra region.

STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Det är tydligt att vi nu skall avsluta denna debatt enligt handelsministerns uppfattning. Låt mig då bara påminna om de nio punkter som jag räknade upp i slutet av mitt anförande och som han inte med ett ord har kommenterat. Jag ställde ett antal frågor i anslutning till min faktaredovisning. Jag frågade om Sverige har protesterat mot den tendens som funnits i IDB:s verksamhet under 1979 och som inneburit att de fattigaste länderna fått hårdare lånevillkor, ett minskat stöd till spirande demokratier, ett ökat stöd till militärdiktaturer osv. Har Sverige över huvud taget inte agerat i bankens ledning? Hade vi gjort det, hade väl handelsministern i rimlighetens namn redovisat detta här? Enligt tillgängliga uppgifter har vi inte agerat särskilt mycket. Det vore kanske bra att få en redovisning av handelsministern.

Mina nio punkter tar upp sådana frågor där utvecklingen går stick i stäv med vad näringsutskottet och utrikesutskottet har förutsatt vara villkor för det svenska engagemanget och med vad de tre borgerliga regeringarna sedan 1977 har sagt att de blivit lovade från IDB. Tänker inte handelsministern och hans regering agera, när utvecklingen går precis tvärs emot vad vi har sagt vara ett villkor för vårt engagemang? Det är en säregen debatt att detta skall förbigås med tystnad.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! För det första finns i budgetpropositionen en utförlig redogörelse för IDB:s verksamhet. För det andra är det bra om de frågor som Sture Ericson tar upp blir belysta i den utredning som är tillsatt. Det är väl förträffligt. Då får vi en grund för sakliga ställningstaganden i stället för de taktiska yrkanden som ni i dag framställer.

Sture Ericson frågade om vi har protesterat och hur vi har agerat. Svaret på den frågan är att vi inom banken har uttryckt en uppfattning om hur bankens verksamhet bör utformas. Då kanske Sture Ericson frågar varför banken inte genast har gjort som Sverige vill. Svaret på den frågan är att Sverige naturligtvis inte har möjlighet att diktera vad som skall hända i alla delar av världen. Ett exempel på detta är att även om Sverige har protesterat mot att ett och annat u-land bedriver angreppskrig, har detta ändå inte haft den verkan att länderna i fråga avstår från krig. Det visar att Sveriges inflytande

måste betraktas på ett realistiskt sätt, om man inte skall komma alldeles snett i vad som är Sveriges mission i världen.

Tredje vice talmannen anmälde att Sture Ericson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Sveriges medlemskap i IDB är en kontroversiell fråga. Motståndarna till detta medlemskap hävdar mer eller mindre kategoriskt att IDB:s verksamhet i huvudsak gynnar militärdiktaturer och förtryckarregeringar samt att det är de rikare länderna och de besuttna befolkningslagren som väsentligen drar nytta av bankens resurser. Det är helt klart att dessa påståenden är alltför onyanserade och inte hygger på ett tillfredsställande sakunderlag.

Med bifall till en centermotion beslutade riksdagen våren 1979 att en parlamentarisk kommitté skulle granska IDB och dess utlåning från svensk utgångspunkt. Denna kommitté arbetar nu för fullt, och ett slutresultat väntas föreligga i slutet av innevarande år. Det måste vara en självklarhet att riksdagen avvaktar resultatet av denna utredning, innan slutlig ställning tas till fortsatt medlemskap i IDB.

Centern har på flera punkter en kritisk inställning till IDB:s verksamhet men anser det helt orimligt att föregripa utredningsresultatet. Centerns målsättning är att grunda ett slutligt ställningstagande på absolut bästa möjliga beslutsunderlag. Som deltagare i utredningen vill jag gärna poängtera att jag uppfattat att alla som arbetar i utredningen är besjälade av viljan att medverka till att ta fram ett så objektivt och konkret material som möjligt, allt enligt de riktlinjer som riksdagen har angivit.

Det innebär då att detta med biståndseffekter, hjälpen till de fattigaste folken, kommer med i utredningen och kommer att redovisas där. Jag förmodar att socialdemokraterna helt kommer att stödja detta, och därmed finns det en utredningsmajoritet som vill ha den totala utredningen. Jag tror att vi är helt eniga i utredningen om detta.

Sedan kan det ju vara litet förvånande när Ingvar Svanberg tillåter sig så tvärsäkert att redan i förväg uttala vilket resultat utredningen skall komma till. Jag tycker att det mot bakgrund av utredningen är svårt att förstå socialdemokraternas agerande i denna fråga. Man kan ju fråga sig: Är socialdemokraterna rädda för att utredningen skall bevisa att deras påstående är alltför dåligt underbyggt? Är socialdemokraterna motståndare till ett sakligt och fullödigt beslutsunderlag?

De nio punkter som Sture Ericson tog upp är vad jag kan bedöma utifrån det material jag har tillgång till helt riktiga, men jag vill hävda att det behövs en betydligt vidare belysning, och det finns sanningar bakom dessa sanningar som det är ytterligt angeläget att få fram så att de kan utgöra beslutsunderlag i det slutliga sammanhanget.

Nog måste det vara minst sagt underligt om riksdagen nu under pågående utredning beslutar om utträde ur IDB. Många av de lantnamerikanska

länderna kommer sannolikt att uppleva detta som en oförståelig och ovänlig handling. Bland dessa länder kommer sannolikt att finnas flera av de länder som jag tror att socialdemokraterna verkligen vill stödja.

Låt mig avslutningsvis konstatera att de fattiga folken behöver friskt vatten och mat oavsett vilken regim som styr landet. Vem vill kategoriskt avhända törstande och hungrande människor all hjälp därför att regimerna inte är nog demokratiska? Viktigast måste vara att hjälpen verkligen kommer de fattigaste till del. Är så fallet, kan det aktivt medverka till en demokratisk utveckling i landet.

Herr talman! Sverige har ett stort internationellt ansvar i denna fråga. Låt oss inte springa ifrån detta genom ett förhastat beslut om utträde ur IDB. Alla som verkligen seriöst vill behandla denna fråga måste biträda utskottets förslag, och jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Ivar Franzén är nykomling i vår IDB-debatt. När man lyssnar till honom får man snabbt klart för sig vilken falang inom centern han tillhör. Han har lånat sitt öra till den moderata adeln inom handelsdepartementet och stängt sitt hjärta för de partivänner som plågas av svåra samvetskval varje gång de tvingas rösta för IDB-medlemskap. Men för de ståndpunktstagandena får kanske Ivar Franzén stå till svars på centerns stämma längre fram i år.

Han påstår att vad vi sagt om IDB i dagens debatt är onyanserat. I nästa andetag säger han att de nio punkter jag räknade upp enligt vad han vet är alldeles riktiga. Han instämmer alltså i de nio punkterna, och såvitt jag förstår instämmer han också i det retoriska innehållet i mina frågor till handelsministern när det gäller flera av de punkterna. Regeringen har inte reagerat, den har inte gjort någonting.

Erkännandet att de nio punkterna enligt vad Ivar Franzén vet är alldeles riktiga kasserar jag in. Det hade varit väldigt välgörande att få samma besked från handelsministern.

Jag har genom riksdagens upplysningstjänst försökt få fram några upplysningar om IDB:s verksamhet under 1979, framför allt senare delen av året, men man har inte lyckats få fram någonting ur handelsdepartementet. Jag har fått införskaffa de upplysningarna på annan väg. Det jag tog upp i mina nio punkter är alltså inte vad som är redovisat i propositionen, vilket handelsministern sade i sitt senaste inlägg.

Vad som nu kommer att ske är att tvehågsna centerpartister samt Bonnie Bernström och kanske någon annan folkpartist hukar sig bakom denna utredning för att inte heller i år behöva ta ställning. Man håller med om att utvecklingen 1978 blev sämre än 1977, från de utgångspunkter vi angivit i riksdagen när vi fattade beslutet 1977. Man håller också med om att 1979 blev sämre än 1978. Men ändå hukar man sig och är rädd.

IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag har verkligen diskuterat och lyssnat på alla centerpartister som har synpunkter i den här frågan. Jag har på intet sätt stängt hjärtat åt något håll, framför allt inte åt det hållet där man behövt hjälp, bland folket i Latinamerika. Jag sade att jag inte kunde finna några direkta fel i Sture Ericsons punkter, men att de inte beskriver hela sanningen.

Eftersom vi i centern lägger så enorm vikt vid denna fråga och inte vill fatta felaktiga beslut, anser vi det viktigt att hela sanningen kommer fram. Det är därför vi har motionerat om en utredning, det är därför vi deltar i denna utredning och känner ett stort ansvar för att utredningen får arbeta till slut, så att vi verkligen får göra en redovisning utifrån vilken var och en kan ta slutlig ståndpunkt.

Jag har i dag inte deklarerat var centern kommer att stå när vi får fullständigt material. Men jag har sagt att vi har respekt för att denna utredning kommit till och menar att den skall arbeta seriöst. Jag tror att när hela sanningen kommer fram kommer det att visa sig att vad jag inledde med att säga är mycket sant.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det förvånar mig litet att den ende centerpartist som deltar i denna debatt inte tar upp det som var ett villkor från centerns sida, nämligen att inga inbetalningar skulle göras till den femte kapitalpåfyllnaden innan utredningen blev klar.

Nu har vi av handelsministern fått besked om att före den 31 oktober i år kommer man att lämna en skuldförbindelse, en delbetalning efter vad jag förstått på en fjärdedel av det totala belopp som skall inlevereras. Denna skuldförbindelse är ingenting annat än reda pengar – den måste lösas in.

Det är alldeles uppenbart så att centern inför fjolårets beslut ställde ett villkor som handelsministern uppenbarligen totalt struntar i. Stör inte det er något litet i alla fall?

IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det kvarstår att vi från centerns sida är ytterligt angelägna att i denna fråga få fram ett totalt och objektiva sakunderlag innan vi tar slutlig ställning. Vi noterar med beklagande om vi inte hinner få fram detta innan det blir bindningar för mera pengar i sammanhanget. Men det är helt klart att vårt slutliga ställningstagande i IDB-frågan inte kommer att påverkas av detta. För oss är det viktigt att få ett absolut riktigt beslutsunderlag för vårt ställningstagande.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Ivar Franzén svarar ju inte alls på min fråga. Den är följande:

Ni fick försäkringar inför fjolårets beslut att inga inbetalningar skulle göras till den femte påfyllnaden innan utredningen blivit klar och riksdagen fattat beslut.

Nu sker sådana inbetalningar före den 31 oktober i år. Tänker ni inte reagera? Ni har ju statsministerposten i den regering som gör dessa utbetalningar. Tänker ni inte i alla fall försöka se till att regeringen håller det löfte som den borgerliga majoriteten i fjol gav, nämligen att inte betala något till den femte kapitalpåfyllnaden förrän riksdagen på nytt fått ta ställning till frågan om vi skall vara med i IDB eller inte?

IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det är alldeles klart att vi – även om detta är en fråga för regeringen – kommer att göra allt vad vi kan för att se till att vi får ett slutligt beslutsunderlag innan bindningar görs. Jag upprepar igen: Om man verkligen tar seriöst på denna fråga, måste det primära vara att vi får fatta beslut på bästa möjliga sakunderlag.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det senaste inlägget från Ivar Franzén bekräftade bara den första kommentaren jag gjorde. Han har lånat sitt öra till moderaterna i handelsdepartementet, och han struntar i de löften som var basen för det beslut som vi i fjol fattade.

IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag struntar absolut inte i några som helst löften. Jag ser verkligen seriöst på alla delar av denna fråga. Men vi kan inte, som Sture Ericson gör, plocka ut en detalj och lägga all vikt vid den.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att Ivar Franzén anser frågan om våra betalningar till den femte kapitalpåfyllnaden inom IDB vara en oväsentlig detalj.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 217 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Petersson i Hallstahammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 29 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 217 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Petersson i Hallstahammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 17

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 29 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 160

§ 10 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt angår arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 11 Inkomstbeskattningen i samband med barnpension

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:24 med anledning av motion om inkomstbeskattningen i samband med barnpension.

KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Av skatteutskottets betänkande nr 24 framgår att den motion jag väckt angående beskattning av barnpension rör ett problem som inte är nytt utan tidigare varit föremål för riksdagsbehandling med anledning av väckta motioner. Problemet prövas också av sittande utredningskommittéer. Min motion kan därför förefalla överflödigt och en debatt i frågan nu inte påkallad. Jag vill ändå ta några minuter av kammarens tid i anspråk för en

Torsdagen den
28 februari 1980

*Inkomstbeskatt-
ningen i samband
med barnpension*

kommentar till motionen och behandlingen av det skatteproblem den handlar om.

Motionen syftar till att undanröja en orättvisa i beskattningshänseende mellan barnpension och underhållsbidrag eller bidragsförskott. Den berör alltså vårt pensionssystem och vårt skattesystem, två stora, komplicerade delar av vår lagstiftning som är svåra för både allmänheten och riksdagens ledamöter att sätta sig in i och svårhanterliga när det gäller att få till stånd den minsta förändring. Efter många års behandling inom utredningskommittéer kan ett välgrundat ändringsförslag av olika orsaker lätt hamna på sidan, särskilt om det inte berör centrala delar av givna utredningsuppdrag.

1972 års skatteutredning behandlade frågan om beskattningen av barnpension och sade sig ha övervägt att lägga ett förslag men avstått med hänvisning till förestående utredning inom ensamförälderkommittén. De under föregående riksmöte väckta motionerna har på förslag av skatteutskottet överlämnats till 1970 års pensionskommitté. Ingen av dessa kommittéer torde se det som en central uppgift att särskilt beakta skattesituationen för feriearbetande ungdom med barnpension. Låt mig uttrycka förhoppningen att detta inte skall medföra att dessa ungdomars problem hamnar vid sidan om kommande utredningsförslag eller vidarebefordras till en ny utredningskarusell.

Skatteutskottet har i sitt betänkande redogjort för gällande bestämmelser, och man säger: "Till följd av reglerna om extra avdrag blir inkomst som består endast av folkpensionsförmånerna och viss sidoinkomst i praktiken undantagna från beskattning. Rätt till extra avdrag föreligger om den skattskyldiges inkomst till inte obetydlig del utgjorts av folkpension. Som folkpension räknas därvid inte barnpension."

Denna redovisning borde, tycker jag, ha lett utskottets tankar till en enkel provisorisk lösning av ifrågakvarande problem, nämligen den att utskottet kunde som sin mening ge regeringen till känna att barnpension beträffande rätt till extra avdrag bör behandlas som folkpension. Eftersom mitt motionsyrkande inte hade denna utformning kan en sådan lösning nu inte aktualiseras. Jag hoppas därför att frågan snarast får en permanent lösning. Jag har för dagen inget yrkande.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att vi inom skatteutskottet inte är negativa till den framställning som gjorts. Men vi anser att frågan om beskattning av barnpensionerna, som ändå är en form av efterlevandepension, på något sätt bör kunna klaras ut i samband med behandlingen av andra efterlevandepensioner.

Eftersom vi i dag har en utredning som sysslar med dessa frågor och eftersom vi redan tidigare har överlämnat likartade motioner till denna utredning anser skatteutskottet att vi i dag inte skall sakbehandla frågan, utan att vi skall ta ställning till den när vederbörande utredning blir färdig

med sitt material.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:6 om socialstyrelsens uppgifter och organisation, m. m., såvitt avser fråga om inrättande av ett institut för psykosocial miljömedicin, jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:25 med anledning av i propositionen 1979/80:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller socialdepartementet m. m. och internationell samverkan jämte motion.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Bidrag till pensionärsorganisationer

Regeringen hade i propositionen 1979/80:100 bil. 8 (socialdepartementet) under punkten A 4 (s. 25) föreslagit riksdagen att till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 480 000 kr. Från anslaget utgick bl. a. bidrag till olika pensionärsorganisationer.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1979/80:500 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen under socialdepartementet A 4. Extra utgifter beslutade anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 200 000 kr. förhöjt belopp av 7 680 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1979/80:500 till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 480 000 kr.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Egentligen borde man ställa frågan: Vad har utskottet emot pensionärsorganisationerna eftersom dessa ur bidragssynpunkt bedöms annorlunda än övriga bidragsberättigade organisationer? Jämförelser kan göras med ungdomsorganisationer, idrottsorganisationer, trossamfund, nykterhetsorganisationer, handikapporganisationer m. fl., som får helt

Torsdagen den
28 februari 1980

Bidrag till pensionärsorganisationer

andra bidrag.

Jag är naturligtvis inte ute efter att bidragen till andra organisationer skall minskas, och det är inte heller pensionärsorganisationerna. Men vi menar att det är rimligt att pensionärsorganisationerna ur bidragssynpunkt blir något så när likställda med andra organisationer.

Utskottet upprepar nu vad som förut framhållits, att den verksamhet som pensionärsorganisationerna bedriver är av stor betydelse för de äldre. Detta tycker vi borde avspegla sig i en ökad vilja att ekonomiskt satsa på deras organisationsverksamhet.

Visst ordnas det en del aktiviteter genom samhällets och kommunernas försorg, men pensionärsorganisationernas aktiviteter är ett viktigt komplement, inte minst genom den uppsökande verksamhet som pensionärsorganisationerna bedriver. Denna form av närkontakt bygger på personlig kännedom om de äldres förhållanden, behov och önskningsar. Verksamheten kan bestå av olika delar: systematisk telefonkontakt, anordnande av utflykter, erbjudande av passande underhållning och mycket annat som kan bryta den isolering som många känner och som pensionärerna själva ofta inte förmår bryta.

Forskare har påvisat hur viktigt det är med aktivitetsfrämjande åtgärder på äldre dagar. Olika former av motion har sin givna betydelse, men det har också kulturella aktiviteter av olika slag som studier och föreningsverksamhet.

Antalet pensionärer ökar starkt under de närmaste åren, och det är då viktigt att kontaktverksamheten fungerar och att så många som möjligt nås och ges tillfälle till den gemenskap som en pensionärsorganisation innebär. Många intressen är säkert gemensamma och kan bäst tillvaratas i en gemensam organisation.

I föregående års debatt med anledning av en vpk-motion med liknande krav sade utskottets talesman: "När det gäller bidrag måste man gå in och se på vad bidragen används till. Hur mycket det är per medlem osv. har i det fallet inte så stor betydelse. Det är verksamheten som har betydelse – den verksamhet som måste stödjas."

Det är naturligtvis inte oväsentligt vilka pengar man har att bedriva verksamheten med. I stället är det väl så, att verksamheten ofta blir beroende av de resurser man förfogar över. För pensionärsorganisationerna är de små resurserna helt avgörande. Verksamheten måste anpassas därefter.

Utskottet har f. ö. upprepat att den verksamhet pensionärsorganisationerna bedriver är av stor betydelse för de äldre. Då har ju organisationerna i varje fall inte missbrukat de medel som de har fått. Det är, enligt vår mening, viktigt inte bara socialt, det är också nationalekonomiskt lönande. Ju högre upp i åldrarna som man kan fortsätta att föra ett aktivt och kulturellt rikt liv, desto större chanser har man ju att klara sig från sjukvård och annat omhändertagande. Det är ju institutionsvården som kräver de stora ekonomiska insatserna.

Herr talman! Vpk anser alltså att det är ekonomiskt lönsamt att satsa på pensionärernas organisationsverksamhet, precis som vpk tycker att det är

viktigt att satsa på ungdomsverksamheten. Vi kommer därför att fortsätta att stödja PRO:s krav på en jämlik behandling i jämförelse med behandlingen av annan organisationsverksamhet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen 1979/80:500 om en höjning av de statliga anslagen till pensionärsrörelsen.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Med anledning av den fråga som Karin Nordlander ställde ber jag att få citera vad utskottet skriver i betänkande nr 25. Där står bl. a. följande:

”Som utskottet framhållit i olika sammanhang är den verksamhet som pensionärsorganisationerna bedriver av stor betydelse för de äldre. I den takt resurserna medger det bör organisationerna därför få ett ökat statligt stöd. Utskottet tillstyrker den höjning av anslaget, som regeringen föreslagit för nästa budgetår. Därigenom ges utrymme för en icke obetydlig uppräknig av de bidrag som för innevarande budgetår utgår till pensionärsorganisationer.”

Vi tycker alltså att pensionärsorganisationernas verksamhet har betydelse för pensionärerna och vill gärna medverka till en höjning. Men liksom när det gäller all annan bidragsgivning får vi ta hänsyn till att ökningen f. n. måste ske i måttlig takt. Av utskottsbetänkandet framgår det också att vi förra året, det gäller alltså det budgetår som nu löper, beviljade pensionärsorganisationerna bidrag som innebar mer än en fördubbling. Går vi tillbaka fem år i tiden, finner vi att anslaget sedan dess har mer än femdubblats. Detta är uttryck för den stora uppskattning som utskottet hyser för pensionärsorganisationernas arbete, men vi har naturligtvis inte funnit att man, som kommunisterna vill, omedelbart kan multiplicera anslaget med fem. Nu vet vi alla att kommunisterna inte i andra sammanhang tar någon som helst hänsyn till att vi har ett samhällsekonomiskt besvärligt läge, att resurserna är begränsade, och det är svårt att förstå varför de skulle göra det just på det här området. Därför är deras yrkande knappast förvånande. Men jag tror att pensionsorganisationernas medlemmar och deras ledning är väl medvetna om den uppskattning som vi andra hyser för organisationerna – även om vi inte omedelbart kan ge så kraftiga höjningar av anslaget som vpk har föreslagit.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag har naturligtvis konstaterat den höjning som Gabriel Romanus talar om, och det är tacknämligt i och för sig att man gör en höjning. Men det är utgångsläget som man måste ta hänsyn till, och då blir inte summorna av samma värde. Det sägs här att det är en icke obetydlig uppräknig. Men med 300 000 kr. på tre organisationer, som man här nämner, kan det inte bli särskilt stora tillskott. Det täcker inte ens in kostnadsökningen.

Men vi hoppas att regeringen vill fortsätta på den väg man har börjat och

har detta under uppsikt. Det gäller här också en princip, nämligen att pensionärsorganisationerna skall jämföras med andra organisationer. Det är det som är frågan.

Bidrag till pensionärsorganisationer

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Förra året mer än fördubblades anslaget. I år ökar det med 30 %. Det är förvisso mer än kostnadsökningarna. Lyckligtvis har vi inte 30 % inflation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 500 av Lars Werner m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 25 punkt 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 500 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja = 299

Nej = 17

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 14 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1979/80:26 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Konkurrenten vid produktion av barnstugor

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:30 med anledning av motioner med anknytning till konkurrensbegränsningslagen.

*Konkurrenten
vid produktion
av barnstugor*

I detta betänkande behandlades motionerna 1978/79:1003 av Margareta Andrén (fp) och Iris Mårtensson (s) samt 1978/79:798 och 1979/80:452, båda av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle hos regeringen anhålla om att en parlamentariskt sammansatt utredning tillsattes för att utröna eventuella konkurrensbegränsande överenskommelser mellan företag som producerade barnstugor.

Utskottet hemställde

1. beträffande enhetliga priser vid tobaksförsäljning att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1003.
2. beträffande konkurrenten vid produktion av barnstugor att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:798 och 1979/80:452.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den avgörande orsaken till att kommunerna inte bygger ut barnomsorgen så som de borde göra är svårigheten att finansiera utbyggnaden. Drifkostnaderna – om man räknar in kapitalkostnaderna – för äldre daghem ligger på ungefär 30 000 kr. per plats och år. För fritidshemmen är kostnaderna givetvis lägre. För de platser som byggs nu är kostnaden ungefär 5 000 kr. högre per plats och år. Detta beror på att byggnadspriserna har tillåtit att våldsamt skjuta i höjden. Produktionskostnaderna ligger i dag på närmare 1 milj. kr. per avdelning. Det innebär en dubblering på bara några få år. Från verksamheten i min hemkommun minns jag att vi för tio år sedan beräknade att en barnstuga med fyra avdelningar, avsedd för ungefär 60 barn, kostade 1 milj. kr. att bygga. Nu kostar det lika mycket att bygga en enda avdelning.

Någon eller några tjänar grova pengar på barnstugeutbyggnaden. Det privata vinstintresset gör sig gällande inom denna verksamhet, precis som det gör på de flesta andra områden i vårt samhälle. Byggkapitalet har skott sig fullkomligt hämningslöst på barnomsorgsutbyggnaden.

Frågan är om det finns konkurrensbegränsande avtal mellan olika byggföretag inom detta område. Det finns skäl, herr talman, att misstänka detta, och därför föreslår vänsterpartiet kommunisterna att denna fråga utreds. Om det finns konkurrensbegränsande avtal, så drivs kostnaderna också av det skälet i höjden.

Det finns mycket stora prisskillnader mellan s. k. typritade serieproducerade barnstugor och specialritade barnstugor. De typritade är billigare. Men bara en tredjedel av alla barnstugor är typritade, medan två tredjedelar är specialritade.

Byggnadspriserna har ökat kraftigt. De typritade barnstugorna ökade

Torsdagen den
28 februari 1980

*Konkurrensen
vid produktion
av barnstugor*

minst – med "bara" 12 % mellan 1975 och 1977. För de specialritade stugorna, som har upphandlats på totalentreprenad, blev ökningen dubbelt så stor – alltså 24 % – och under andra upphandlingsformer blev den 30 % för de specialritade barnstugorna.

Det är lönsamt att bygga barnstugor. Lönsamheten definieras som den täckningsgrad som resp. verksamhet har givit. Under 1977 kunde man i utskottets betänkande läsa att det finns en varierande täckningsgrad på mellan 4 % och 11,5 %. Fyra av sex byggföretag redovisade en bättre lönsamhet vid barnstugebyggande än vad man fick ut vid småhusproduktion.

Man kan ju fråga sig varför kommunerna låter bygga specialritade barnstugor, när det är så mycket dyrare, samtidigt som kommunerna just anför att de inte har råd att bygga barnstugor. Orsaken är att barnstugorna inte i tillräckligt hög grad planeras in i bostadsområdena på ett tidigt stadium, då det fortfarande finns mark för detta ändamål. För tätortskommunerna finns det oftast ingen bra mark att tillgå. Alla s. k. A-tomter är upptagna när politikerna sent omsider upptäcker att det finns barn i området som behöver barnomsorg och att man behöver bygga daghem och fritidshem. Vänsterpartiet kommunisterna har i många år för att motverka detta förhållande krävt att kommunerna reserverar mark för barnomsorgens utbyggnad. Innan en sådan markreservation gjorts skall ingen stadsplan kunna godkännas, menar vpk. Det är alltså kommunernas dåliga planläggning och markberedskap som gör att kommunerna tvingas att bygga dyrare barnstugor än som skulle ha varit nödvändigt.

Herr talman! Jag började med att säga att kommunerna inte har råd att ens bygga ut barnomsorgen så att femårsplanen uppfylls.

Statsbidragens andel av kommunernas kostnader har sjunkit procentuellt sett under senare år. Nu motsvarar statens bidragsdel bara 46 %. Man räknar med att statsbidragen och föräldraavgifterna täcker knappt två tredjedelar av kommunernas kostnader för de äldre daghemmen och inte stort mer än hälften av kostnaderna för dem som är nybyggda.

Regeringen hävdar att statsbidraget är värdebeständigt. Det är fel, eftersom statsbidraget är knutet till löneutvecklingen och inte tar hänsyn till produktionskostnadernas stegring.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att staten måste ta på sig en större andel av kostnaderna för barnomsorgen. Vi menar också att ett speciellt anordningsbidrag skall återinföras för att ge kommunerna en chans att åtminstone infria löftet om de 100 000 daghemsplatserna och de 50 000 fritidshemsplatserna. Hälften av kommunerna klarar inte ens denna mycket blygsamma målsättning.

I många kommuner satsar man nu på familjedaghem i stället för på daghem. Det beräknas att i stället för de 5 000 daghemsplatser som man planerade i femårsplanen blir det 25 000 platser i familjedaghem. Målsättningen med hela barnomsorgsverksamheten riskerar därigenom att urholkas. Verksamheten blir långt ifrån vad man tänkt sig i t. ex. barnstugeutredningens betänkanden. Det fintas också med nya former av privatiserad

barnomsorgsverksamhet, som varken är bra för barnen, för deras föräldrar eller för personalen. Man satsar på familjedaghem och andra alternativa tillsynsformer, främst av ideologiska skäl, men man tror också – vilket är helt fel – att familjedaghemmen blir mycket billigare för kommunerna, men det skiljer bara på 1 000 kr. I det s. k. trefamiljssystemet blir detta dyrare för kommunen än om man hade satsat på en vanlig daghemsverksamhet.

Herr talman! Det står hundratusentals barn i kö för att få daghems- och fritidshemsplatser. Därför är det nödvändigt att bygga så att alla barn får plats. Kommunerna måste få ekonomisk möjlighet till detta.

Barnstugebyggandet måste undandras från det privata vinstintresset. Det är fel att man vid privat vinstjakt skall få sko sig på att barn behöver omsorg. Vpk har många gånger tidigare krävt att byggmaterialindustrin skall förstärkas för att man skall få kontroll över priserna och planeringen av byggverksamheten. Vpk har av samma skäl krävt att all mark skall övergå i samhällets ägo: för att man skall kunna kontrollera prisutvecklingen och få en bättre planering. Detta är konkreta åtgärder som också skulle förbilliga barnstugebyggandet.

I motionerna 1978/79:798 och 1979/80:452 föreslår vpk att frågan om huruvida det finns ett konkurrensbegränsande avtal som fördyrar byggandet skall utredas. Det finns skäl att misstänka att sådana avtal finns inom denna verksamhet liksom inom annan byggverksamhet. Och finns den så skall den bort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 798 och 452.

För att ytterligare förmå kommunerna att bygga ut barnomsorgen borde staten också kunna bidra till att kommunerna får möjlighet att själva projektera och bygga barnstugor, antingen i ren kommunal regi eller också inom s. k. allmännyttig verksamhet. Det är också en väg till att både förbilliga barnstugebyggandet och undandra det från privata vinstintressen.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till det område som berör näringsutskottets betänkande. Frågan gäller om det har slutits konkurrensbegränsande överenskommelser om barnstugebyggandet, något som man i en kort passus i vpk-motionerna 798 och 452 säger. Där begär vpk att man skall tillsätta en parlamentarisk utredning för att utröna detta. I vpk:s huvudmotion från förra året gör man gällande att det kan befaras att sådana kartellavtal slutits mellan byggnadsföretag.

Enligt vad som framgår av näringsutskottets betänkande har näringsfrihetsombudsmanen sett över detta område och då kunnat konstatera att det inte fanns något stöd för antagandet att de prishöjningar som påtalats skulle ha berott på konkurrensbegränsande beteenden från företagens sida.

Till detta skulle jag endast vilja tillägga, herr talman, att byggkostnaderna inte är det avgörande. Det är inte bara detta som motverkar barndaghemmens och barnstugornas utbyggnad utan det är fastmera driftkostnaderna.

Vi har ju i regel kloka kommunalmän, och dessa kan själva avgöra om de skall bygga barndaghem i egen regi eller om de skall överlåta detta till någon entreprenör. Det finns ingen anledning för riksdagen att för kommunalmännen peka ut i vilken regi dessa skall bygga.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att tala om vilken kostnadsutveckling som förekommit inom barnstugebyggandet och peka på de olika faktorer som drivit kostnaderna i höjden.

Den fråga som direkt diskuterats här i dag är om det finns några konkurrensbegränsande avtal. Vi från vpk tycker att det föreligger skäl att misstänka att så är fallet. Bara den misstanken borde föranleda att man låter utreda frågan.

Vad som direkt har föranlett oss att ta upp frågan och som det också skrivs om i betänkandet är två fall där man haft en mycket kraftig stegring av kostnaderna – ändå upp till 70 % mer än man hade beräknat. I den allmänna synen att barnomsorgen måste byggas ut bör man även titta litet på kostnaderna.

Jag konstaterar att utskottet inte är speciellt oroat över ökningarna av dessa kostnader, som ändå har fördubblats på bara några få år. Självfallet har driftkostnaderna ökat också på grund av lönekostnadernas stegring, men vinsterna på byggandet av barnstugor är ändå betydande. Vissserligen är vinstsiffrorna sekretessbelagda, men jag tycker ändå att de uppgifter som lämnas i betänkandet visar att vinsterna är betydande – uppåt 12 % – och att det för byggföretagen är mera lönsamt att bygga barnstugor än att bygga småhus. Också det borde säga något om de vinstintressen som finns på detta område.

Det är också märkligt att vinsterna var störst och att kostnaderna ökade speciellt mycket under den korta period när det s. k. speciella anordningsbidraget fanns. Då ökade kostnaderna med inte mindre än 21 % mot för hela perioden 25 %. Det finns alltså ett klart samband mellan dessa förhållanden.

Jag konstaterar således att utskottet inte är oroat över de ökade kostnaderna för barnstugorna. Det är dock vänsterpartiet kommunisterna, och vi finner att det finns anledning att bifalla de krav som vi rest i våra motioner på det här området för att få ner kostnaderna och undersöka vad som är orsakerna till att kostnaderna ökat så markant under de senaste åren.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Vi misstänker, säger Inga Lantz, att det har förekommit konkurrensbegränsande åtgärder. Jag vill peka på att riksdagen vid olika tillfällen tillskapat organ som skall se över skilda verksamheter i det svenska samhället. Bl. a. har vi näringsfrihetsombudsmannen, som skall tillse att det inte träffas konkurrensbegränsande avtal.

I det aktuella fallet har näringsfrihetsombudsmannen gjort en översyn och kunnat konstatera att de misstankar som framförs i den korta passus som det gäller inte har något fog. Därför finns det heller inte någon anledning att tillsätta en parlamentarisk utredning som skall undersöka de misstankar som kan finnas på detta område.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den kostnadsutveckling som redovisas i utskottsbetänkandet ger faktiskt all anledning att misstänka att konkurrensbegränsande avtal finns. Bara misstanken borde föranleda utskottet att säga att något måste göras och att en utredning på området måste tillsättas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 1978/79:798 och 1979/80:452 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet 30 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 1978/79:798 och 1979/80:452 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297

Nej 17

§ 16 Förstatligande av bilindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:31 med anledning av motion om förstatligande av bilindustrin, m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1979/80:173 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag för att genomföra ett i motionen angivet elvapunktsprogram för bilindustrins och bilismens framtid i Sverige.

Motionen hade hänvisats till näringsutskottet såvitt den avsåg bilindustrin.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:173 i ifrågavarande del.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Wivi-Anne Radesjö, Sivert Andersson och Birgitta Johansson (alla s).

HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Som kammarens ledamöter sett har vi från socialdemokratiskt håll fogat ett särskilt yttrande till detta näringsutskottets betänkande, och jag skall endast med några ord kommentera detta.

Vi är medvetna om de problem som bilindustrin står inför men menar att bilbranschrådet, i vilket ingår representanter för ansvariga myndigheter, företrädare för branschen och för de anställda, tar itu med dessa problem. Bl. a. menar vi att man bör utreda möjligheterna till en samordning av branschens resurser och undersöka förutsättningarna för att bilda ett utvecklingsbolag för bilområdet. Detta anser vi är mycket angelägna uppgifter för bilbranschrådet.

Vi vill också peka på det angelägna i att regeringen nu aktivt medverkar till framåtsyftande insatser för att stärka bilindustrins konkurrenskraft. Detta är ytterst angeläget, eftersom så många människor i vårt land har sin utkomst från just denna näringsgren.

Det är också en annan sak vi har velat fästa uppmärksamheten på, nämligen det beslut som riksdagen fattade i fjol om tillskapande av ett nationellt utvecklingsbolag för transportsystem. Vi tycker för vår del att det är angeläget att detta bolag nu tillskapas och att verksamheten samordnas med kollektivtrafikberedningens verksamhet.

Industriministern framhåller i årets budgetproposition att han inte nu vill inrätta detta utvecklingsbolag som riksdagen fattat beslut om, därför att man håller på med vissa saker inom STU som berör det här området. Jag skulle vilja framhålla att – och det är detta vi gett uttryck för i vårt särskilda yttrande – bolaget snarast bör tillskapas för att vi verkligen skall få fart på verksamheten på området.

Herr talman! Det var endast dessa små påpekanden och markeringar jag önskade göra. Vi står i övrigt bakom utskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Så sent som i november förra året behandlade riksdagen kravet på förstatligande av bilindustrin. Att vi från vänsterpartiet kommunisterna återigen motionerat i frågan beror framför allt på att frågan fortfarande är lika aktuell – ja, kanske än mer aktuell efter Volvos avtal med Renault. Vi har dessutom i vår motion satt in bilindustrins framtid i ett större

sammanhang, där också trafikpolitiska aspekter tagits med och där vi angett vilken utveckling vi anser att den svenska bilindustrin skall slå in på. Det är därför beklagligt att riksdagsarbetet är så stelbent att man inte kan behandla dessa frågor i ett sammanhang. Det är ju utan tvivel så att trafikpolitiken har inverkan på utvecklingen inom transportsektorns industri och vice versa.

När frågan var uppe här i kammaren i november redogjorde jag utförligt för de skäl som talar för att överföra bilindustrin i samhällets ägo. Jag nämnde sysselsättningsskäl – det är viktigt att staten redan nu tar sitt ansvar för bilindustrin och inte kommer in i ett läge när kapitalismens kriser redan kört industrin i botten, som varit fallet med varvsindustrin. Det gäller ju att redan nu ha ett långsiktigt samhällsekonomiskt perspektiv på bilindustrin och planera för alternativ produktion där så är nödvändigt.

Också av miljöpolitiska skäl är det viktigt att samhället får det avgörande inflytandet över denna nyckelindustri. Avgasreningen måste bli effektivare, och likaså måste privatbilismen minskas i våra större städer. Även om detta är miljöpolitiska och trafikpolitiska frågor, så påverkar de naturligtvis förutsättningarna för bilindustrin.

Också samhällsekonomiska skäl talar för förstatligande av bilindustrin. Det är knappast samhällsekonomiskt lönsamt med två bilindustrier i ett så litet land som Sverige. Nyttan av ett samarbete mellan Volvo och Saab-Scania har f. ö. påpekats i flera utredningar, och det är också något som flertalet av de anställda på de båda bilindustrierna anser vara nödvändigt.

De ägarförhållanden som nu finns gör emellertid att ett sådant samarbete inte tycks komma till stånd inom överskådlig tid. Ett så stort företag som det dessutom skulle bli fråga om vid ett samgående mellan Volvo och Saab-Scania är så betydelsefullt för det svenska samhället och för svensk ekonomi att det enligt vår mening också måste vara samhället som äger och har bestämmanderätten i detta företag.

Det var i korthet de skäl för förstatligande som jag nämnde i debatten i november förra året och som fortfarande är lika giltiga.

I motion 173 visar vi just ytterligare på den svenska bilindustrins stora betydelse för samhällsekonomin. För att ta några exempel, så svarade 1978 bilindustrin för 10 % av de samlade svenska industriinvesteringarna. 78 000 personer är anställda direkt i bilindustrin, och ytterligare 60 000 sysselsätts inom underleverantörs- och återförsäljarleden. Bilindustrin är alltså av utomordentligt stor betydelse för sysselsättningen i landet. Från vpk:s sida menar vi att det vore naturligt om en sådan betydelsefull industrigren vore i samhällets ägo. De effekter exempelvis en nedläggning eller utlandsförflyttning av en sådan industri skulle få både på svensk ekonomi och på sysselsättningen här i landet skulle vara mycket allvariga.

I dag ligger ägandet av den svenska bilindustrin i privata händer. Utvecklingen pekar dessutom på att ägarintressena successivt flyttar utanför landets gränser. Redan nu är 10 % av Volvo Personvagnar i utländsk ägo, och avtalet mellan Volvo och Renault är troligtvis ett första steg i en utveckling, där de europeiska bilföretagen kommer att knytas fastare samman genom olika slags avtal och genom köp och samgåenden. Som vi

Torsdagen den
28 februari 1980

*Förstatligande av
bilindustrin*

skriver i motionen är ett eller ett par stora överstatliga bilföretag i Europa ingen osannolik framtidsbild inom de närmaste decennierna. Och dessa företag kommer genom sin transnationella karaktär att vara omöjliga att påverka för enskilda nationer. I stället kommer nationerna att styras av dessa företags villkor – exempelvis när det gäller sysselsättningen. Nationerna kommer att tvingas att acceptera de villkor bilföretagen ställer upp.

Iittills har den svenska staten inte gjort något för att motverka en sådan utveckling. I stället accepterar man att denna industris framtid och utveckling skall formos med enskilda aktieägares vinstintressen som första förutsättning och villkor. Från vpk:s sida menar vi att man i stället måste se den svenska bilindustrins framtid i ett annat perspektiv. Det måste vara långsiktiga samhällsekonomiska intressen som skall vara styrande. Bilindustrins framtid måste också ses i ett perspektiv där trafik- och miljöpolitik tas in i bilden.

Vi har i motion 173 lagt förslag till ett elvapunktersprogram för bilindustrins utveckling och den del av trafikpolitiken som har stor betydelse för bilindustrin – detta som ett led i en ny transportpolitik, där varje transportgren utnyttjas på ett förnuftigt och från samhällssynpunkt lönsamt sätt. Det program vi lagt fram innehåller alltså krav av både trafikpolitiskt och näringspolitiskt slag. Syftet är förstås att få ett samlat grepp över dessa frågor, för visst hör utvecklingen av kollektivtrafiken och frågan om minskning av bilismen i de stora städerna samman med bilindustrins förutsättningar och inriktning, även om det strikt formellt är trafikpolitik.

Jag vill än en gång beklaga att den svenska riksdagen inte ansett sig ha möjlighet att behandla frågorna i ett sammanhang. Det är inte utan att man som ny riksdagsledamot börjar förstå att passar inte verkligheten in i utskottsfördelningen, är det verkligheten som får anpassa sig till utskotten och inte tvärtom. Eftersom behandlingen nu blivit sådan kommer jag att i detta anförande ta upp de punkter utskottet har kommenterat och återkomma till de övriga när dessa behandlats av trafikutskottet.

Vi menar att första förutsättningen för att man skall kunna genomföra en för samhället vettig transportpolitik, där man utnyttjar varje transportgren på ett för samhället mest förnuftigt och lönsamt sätt, är att den industri och de transportmedel som berörs befinner sig i samhällets ägo. Den första punkten i vårt elvapunktsprogram är därför helt naturligt ett samhälleligt övertagande av den svenska bilindustrin, Volvo och Saab-Scania. Först när industrin är samhällsägd kan utvecklingen styras av samhället med samhälleliga utgångspunkter.

Utskottet konstaterar i sin skrivning att man inte finner anledning att frånga sina tidigare bedömningar. Nå, vad sade man då tidigare? Ja, i näringsutskottets betänkande nr 5 från novemberdebatten skriver man att det i dagens läge inte bidrar till att praktiskt lösa branschens problem. Men – som motionen försökt belysa – det är ju inte det som det är fråga om. Det är ju den långsiktiga inriktningen av bilindustrin som måste stå under samhällets inflytande. Det är riskerna för att bilindustrin alltmer kommer under utländskt kapitalinflytande som borde få utskottet att reagera. Det är

konsekvenserna på sikt av att driva en industri med aktieägarnas kortsiktiga perspektiv på ökade vinster som första förutsättning som måste förhindras.

Det går inte att, som utskottet gör, försöka att hänvisa dessa frågor till ett bilbranschråd, som – vilket jag påpekade redan i förra debatten – enbart är ett organ för samråd och informationsutbyte. Vad det är fråga om är vem som skall bestämma industrins framtid. Skall det vara stat, kommun och anställda, som vpk förordar, eller skall vi också i fortsättningen lägga bestämmandet i händerna på aktieägare, vilkas enda intresse är börsvärde och aktieutdelningar? Det är detta det är fråga om. Och jag kan inte anse att utskottets motiveringar är sådana att det finns anledning att frångå förslaget om förstatligande.

Den socialdemokratiska utskottsminoriteten har också denna gång lagt fram ett särskilt ursäktande. Ja, jag kallar det så, eftersom det är helt utan värde. Det går inte att rösta på, det förändrar inte verkligheten. Som jag ser det, är det enbart till för att ursäktas inför dem som kanske anser att socialdemokraterna borde stå för en annan industripolitik än de borgerliga partierna, alla de socialdemokrater som arbetar ute i industrin och som ställer krav på en ny industripolitik, där staten tar ansvar för den svenska industrin. I Metallarbetaren nr 1–2 för 1980 kommenteras Volvos avtal med Renault, och bl. a. följande står skrivet: "Volvofacken kräver nu att den svenska regeringen bekänner färg och går in och tar ett rejält ägaransvar i Volvo. Det behövs mer än någonsin som motvikt till de utländska intressena."

De utvecklingsbolag som socialdemokraterna för fram som en lösning anser man tydligen inte värda att slåss för så långt att man ens skriver en reservation. Med andra ord instämmer man helt med den borgerliga utskottsmajoriteten, och förslaget till beslut är enstämmigt.

När det gäller motionens krav om ökat samarbete mellan de svenska bilföretagen och på sikt ett samgående hänvisar utskottet till att detta i första hand faller under bilbranschrådets uppdrag. Anser då utskottet att det är möjligt, i strid med vad de nuvarande ägarna anser – de fusionsplaner som fanns gick ju i stöpet? Anser man att det är möjligt att via ett samråds- och informationsorgan genomföra ett ökat samarbete mellan Volvo och Saab-Scania? Vi i vpk tror det inte. Vi har den uppfattningen att det är ägandet som avgör en sådan fråga. Och vi vet ju att ägarintressena i dag inte är intresserade av ett sådant samarbete. Anser utskottet f. ö. att ett sammanslaget Volvo och Saab-Scania skall styras av privata kapitalintressen? Eller anser utskottet kanske att ett samarbete bilföretagen emellan inte alls bör komma till stånd? Betänkandet ger ingen vägledning hur utskottet ställer sig i sakfrågan, och ett klagörande vore på sin plats.

Den socialdemokratiska utskottsminoriteten skrev i sitt förra särskilda yttrande att bilbranschrådet borde utreda möjligheterna till en samordning av resurserna inom branschen och ta initiativ i dessa frågor. Men vilka initiativ kan ett samråds- och informationsorgan ta om ägarna är ointresserade? Det vore bra om man kunde tala om det. Jag tycker i stället att

exemplet Norgeavtalet borde lärt socialdemokraterna att oavsett vad regering, socialdemokratisk opposition och anställda tycker är det ändå ägarintressena som har avgörandet. Eller har kanske bilbranschrådet oanade möjligheter att inlägga veto gentemot bolagsstämmobeslut? Det vore bra att få veta det, för om det är på det sättet skulle det ställa saken i ett annat ljus.

Utskottet säger också att en interdepartemental arbetsgrupp med anknytning till rådet nyligen tillsatts som skall arbeta med bl. a. miljöskydd, energibesparing, trafiksäkerhet, handelshinder och teknisk utveckling. Utskottet förutsätter också att bilindustrins utveckling noga följs och att alla möjligheter att trygga dess verksamhet tas till vara. Ja, det låter ju bra, men så länge ägandet inte finns hos samhället, så länge har det privata kapitalet det yttersta bestämmandet.

Så länge har enligt vår mening heller inte alla möjligheter att trygga verksamheten tagits till vara. Utskottet måste tycka annorlunda. Man måste tycka att det är de privata aktieägarna som bättre än stat, kommuner och anställda tar till vara sysselsättningsintressena. Att den borgerliga utskottsmajoriteten anser det är inte att förvåna, men att socialdemokraterna inte dragit lärdomar av alla nedläggningar under 1970-talet förvånar mig mera.

Utskottet skriver sedan att de synpunkter och förslag i fråga om forskning och utveckling på bilområdet som läggs fram i motionen överensstämmer i allt väsentligt med den verksamhet som bedrivs såväl inom företagen som av statliga organ.

Då är det alltså så att man inom Volvo och Saab-Scania inriktar forskning och utveckling på framtagning av en liten, energisnål och miljösäker personvagn som vi har föreslagit. Likaså kommer man att öka satsningarna på forskning, utveckling och tillverkning av kollektiva transportsystem. Det är några av motionens förslag och enligt utskottet överensstämmer detta alltså med faktiska förhållanden. Det är i och för sig bra om det förhåller sig så, men jag ställer mig litet tvivlande. Men i så fall finns det ju av det skälet inte någon anledning att avslå motionen. Då är det det samhälleliga ägardet av bilindustrin och möjligheterna att verkligen se till att utvecklingen blir den man önskar från samhällets sida, som gör att utskottet avslår motionen.

Herr talman! De skäl utskottet anfört för att i den mening avstyrka motionen har inte övertygat mig. Jag ber att få yrka bifall till motion 173 i de delar som nu behandlas.

BENGT SJÖNELI. (c):

Herr talman! Frågan om förstatligande av bilindustrin, som återigen har aktualiserats av vpk genom en motion, håller uppenbarligen på att bli en följetong här i kammaren, med allt kortare intervaller mellan de gånger då vi skall debattera den. Jag vill säga, herr talman, att bilindustrin och de anställda inom den branschen inte har ett spår nytta av eller får trygghet, lönsamhet och allt annat man kan begära av en stor industribransch förstärkt av att vi var tredje månad idisslar de argument som föranleds av

vpk-motionen. Ingenting har ändrats och ingenting kan påvisas bli bättre av att man förstatligar den här industrin. Utskottet har också den enhälliga uppfattningen nu, liksom tidigare, att bilindustrin och dess anställda inte vinner på en socialisering.

Får jag tillägga, herr talman, att jag personligen är övertygad om att socialisering av en vital industri aldrig någonsin för den industrin framåt eller förbättrar löntagarnas villkor. Snarare blir resultatet alltid tvärtom. Vi har otaliga exempel på den saken.

När sedan Marie-Ann Johansson går in på utskottets motivering för sitt ställningstagande, kommer hon med rätt amper kritik mot de olika argument utskottet framfört. Jag måste då, herr talman, säga att det är väl närmast orimliga krav hon ställer på ett riksdagsutskott.

Ett riksdagsutskott arbetar i enlighet med den svenska konstitutionen och har att följa de givna regler som detta innebär. Marie-Ann Johansson måste ha fått det om bakfoten på något sätt när hon vill tillägna utskottet en rad uppgifter som inte faller inom ett riksdagsutskotts arbetsområde.

Ett riksdagsutskott är ingalunda någon sorts överstyrelse för de svenska bolagen eller industrierna och kan inte gå in med pekpinna i detaljfrågor, som hon tydligen vill att näringsutskottet skall göra. Vi kan inte tala om för styrelser och bolagsstämmor vad de skall vidta för åtgärder.

Ett riksdagsutskott och ett parlament har andra uppgifter. Vi skall ge ramar för verksamheten, ge anslag osv., men ingalunda på det här viset vara någon sorts överstyrelse. Jag vill säga det från en rent principiell utgångspunkt.

Det finns inte stor anledning att upprepa alla argument från tidigare debatter. Vi har från utskottets sida sagt att vi anser att denna industri är av utomordentligt stor betydelse och att nya bilmodeller måste utvecklas som tillgodoser skärpta bestämmelser beträffande säkerhet, bränsleekonomi och miljö. Vi har också sagt att vi räknar med att en långsiktig planering av branschen är nödvändig och att den kommer att ske genom bilbranschrådets verksamhet. En liten nyhet kan tilläggas i dagens debatt, nämligen att det förutom bilbranschrådet numera finns en interdepartemental arbetsgrupp, som har anknytning till rådet och som alldeles nyligen har tillsatts. Arbetsområdet för denna grupp omfattar bl. a. miljöskydd, energibesparing, trafiksäkerhet, handelshinder och teknisk utveckling. Det är helt uppenbart att genom bilbranschrådets verksamhet och den interdepartementala arbetsgruppens insatser kommer bilindustrins utveckling att mycket noga följas, och alla möjligheter för att trygga verksamheten kommer att tas till vara.

Jag upprepar än en gång att ett förstatligande inte löser några problem, framför allt inte när det gäller en vital bransch som har framtiden för sig, även om problemen hopar sig och är utomordentligt stora. Utskottet avvisar alltså detta ständiga krav på förstatligande av bilindustrin.

Slutligen vill jag påpeka att motionärerna i denna motion har tagit upp en intressant energiaspekt, nämligen möjligheterna att övergå till andra drivmedel än bensin, t. ex. metanol och gas. Herr talman! Detta är närmast

ett desperat behov i dagens samhälle. Det finns få områden, om ens något, där det bedrivs en så intensiv forskning och även utveckling som på detta område. Men denna fråga om alternativa drivmedel kan och bör inte behandlas i detta sammanhang. Därför säger utskottet att man kommer att behandla frågan i ett annat sammanhang. Vi får återkomma till den debatten med vpk:s representanter, från aspekten att få fram alternativa drivmedel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Bengt Sjönell börjar med att tala om den följetong som denna fråga har kommit att bli. Han säger också att intervallerna blir kortare och kortare. Det är ju så att de partier som är företrädde här i riksdagen har att väcka motioner en gång om året, och sedan är det inte motionärerna som styr när frågorna tas upp, utan det är utskottet. Om utskottet vill ha längre intervaller kunde man ju ha väntat med att ta upp den här motionen.

Sedan säger Bengt Sjönell att bilindustrin inte har nytta av debatten här i kammaren, och det kan jag hålla med om. Han säger också att ingenting har ändrats, men det tycker jag inte är riktigt. Det var också ett av skälen till att vi skrev motionen, som jag sade. Sedan vi senast debatterade har ett avtal slutits mellan Volvo och Renault, och det innebär alltså att 10 % av Volvo Personvagnar AB nu är i utländsk ägo. För vår del tycker vi att tendenserna är klara: det kommer att fortsätta på den linjen om inte riksdagen reagerar på något sätt.

Bengt Sjönell menar också att vi ingenting vinner på en socialisering. Han menar att exemplen visar att det bara har blivit sämre. Men hittills har man ju från statens sida tagit över de företag som varit nedkörda av kapitalismens kriser och som inte längre är vinstgivande. Och då är det klart att det inte blir några bra exempel. Från vpk:s sida menar vi att man borde vara litet mer förutseende och kanske ta över ansvaret redan i ett tidigare skede. Då har man möjligheter att få en mera lyckosam socialisering och att planera på sikt för industrierna. Men de möjligheterna tar man inte till vara.

Bengt Sjönell menar att jag ställer orimliga krav på ett utskott – ett utskott är ingen överstyrelse, säger han. Jag vet inte riktigt vad han menar med detta yttrande. Men om han åsyftar samarbetet mellan Volvo och Saab-Scania kan jag inte förstå varför inte utskottets majoritet skulle kunna ha en åsikt om det samarbetet, när minoriteten har framfört sådana åsikter i ett särskilt yttrande. Det borde alltså kunna gå att få fram vad utskottet tycker i sakfrågan.

Bengt Sjönell avslöjar nu att det är styrelserna och bolagsstämmorna i de stora företagen som fattar beslut vilka får vittgående konsekvenser för sysselsättning och för samhällsekonomi här i landet. Det är ju det systemet vi lever under. Jag tycker att Bengt Sjönell på ett tydligt sätt visade vem det är som har makten i det här landet. Det är inte den här riksdagen, utan det är bolagsstämmor och styrelser.

Bengt Sjönell tog även upp frågan om metanol och gas. Jag sade ingenting om detta i mitt huvudanförande, eftersom den frågan enligt utskottsbetän-

kandet inte skulle behandlas i dag. Det förvånar mig alltså att Bengt Sjönell över huvud taget tog upp den saken, men jag är överens med utskottet om att vi får komma tillbaka till den frågan vid ett senare tillfälle.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att i svenska aktiebolag så är det enligt ännu gällande lag styrelse och bolagsstämma som har ansvaret för beslut, både kortsiktiga och långsiktiga.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vet att det är så. Jag har påpekat det orimliga i det förhållandet att det är bolagsstämma och styrelse som har avgörandet exempelvis när det gäller sysselsättningen för de 78 000 personer som är anställda i bilindustrin. Det är det systemet vi lever under, och det systemet försöker vi från vårt partis sida att förändra till ett bättre samhällssystem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 173 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Marie-Ann Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 31 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 173 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Marie-Ann Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 18

§ 17 Beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:68 om vissa ändringar i beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1979/80:68 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

Torsdagen den
28 februari 1980

*Beskattningsreg-
lerna för pensions-
försäkringar*

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) -- KL,
2. lag om ändring i lagen (1975:1348) om ikraftträdande av lagen (1975:1347) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås vissa ändringar i beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar. Ändringarna berör främst de villkor som gäller för att en livförsäkring vid inkomstbeskattningen skall behandlas som pensionsförsäkring.

Enligt nuvarande regler skall en livförsäkring som har tecknats i utlandet behandlas som kapitalförsäkring. I propositionen föreslås att en ny dispensregel skall införas som gör det möjligt för riksskatteverket att i särskilda fall medge att utländsk livförsäkring skall behandlas som pensionsförsäkring. Den föreslagna regeln överensstämmer i huvudsak med den dispensregel för utländska försäkringar som gällde under åren 1970-1975. Dispens föreslås kunna ges med verkan fr. o. m. 1980 års taxering.

Vidare föreslås att dödsboet efter en jordbrukare eller rörelseidkare skall få möjlighet att ta en pensionsförsäkring till förmån för den avlidnes efterlevande och att en arbetsgivare skall kunna ta en sådan försäkring till förmån för de efterlevande till en avliden anställd. Samtidigt föreslås ändring av vissa definitioner samt andra i huvudsak tekniska justeringar. De nu nämnda nya reglerna avses i huvudsak bli tillämpliga fr. o. m. 1981 års taxering.

I propositionen läggs slutligen också fram ett av riksdagen vid det förra riksmötet begärt förslag om samordning av avdragsreglerna för pensionsförsäkringspremier och bestämmelserna om uppskov med beskattning av realisationsvinster på fastigheter. Förslaget innebär att en fysisk person, som har fått sådant uppskov och som skall efterbeskattas för vinsten därför att det inte har varit möjligt att anskaffa ersättningsfastighet inom föreskriven tid, skall få rätt att vid efterbeskattningen göra avdrag för premie på en pensionsförsäkring trots att premien betalas efter utgången av det beskattningsår som efterbeskattningen avser. Förslaget avses bli tillämpligt i de fall då fastighetsavyttringen har skett under år 1979 eller senare."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:229 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen, och

1979/80:1575 av Jan Bergqvist (s).

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:269 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson m. fl. (m) och

1979/80:470 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande utländska försäkringar att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:229 i denna del skulle bifalla propositionen 1979/80:68 i denna del.

2. beträffande dödsbo att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:229 i denna del skulle bifalla propositionen i denna del.

3. beträffande anställds efterlevande att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:229 i denna del skulle bifalla propositionen i denna del.

4. beträffande äldre försäkringar att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:229 i denna del skulle bifalla propositionen i denna del.

5. beträffande samordning av avdragsregler och uppskovsregler

a. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:229 i denna del och 1979/80:1575 yrkandet 1 skulle bifalla propositionen i denna del.

b. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1575 yrkandet 2.

6. beträffande avdrag från B-inkomst att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1979/80:470,

b. motionen 1979/80:269.

7. beträffande övriga frågor att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:229 i dessa delar skulle bifalla propositionen i dessa delar.

8. beträffande författningsförslagen att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade, i utskottets betänkande återgivna förslag till

a) lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med de ändringar att 46 § 2 mom. och punkt 1 av anvisningarna till 31 § skulle erhålla av utskottet föreslagna lydelse,

b) lag om ändring i lagen (1975:1348) om ikraftträdande av lagen (1975:1347) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande samordning av avdragsregler och uppskovsregler* av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Curt Boström och Bo Forslund (alla s).

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! När nuvarande regler för avdrag för pensionsförsäkringar genomfördes hade socialdemokraterna i skatteutskottet vissa erinringar att göra mot den generositet som visats i frågan om pensionsnivån och mot de möjligheter som tillskapats att genom stora engångsinbetalningar undgå att skatta för ihopspårade vinster på ett som vi tycker riktigt sätt.

Det är alltså främst nivån på avsättningarna som vi vänt oss mot – inte mot principen att avdragsrätt skall finnas för premier som ger ungefär samma pensionsnivå för en företagare som för en anställd. Då pensionsnivåerna och premieavsättningarna inte är direkt berörda i den proposition som nu föreligger har vi kunnat acceptera förslagen i propositionen och även utskottets skrivning. Vi har också accepterat möjligheten för dödsbo att göra avsättningar till anhörigas familjepension.

I propositionen föreslås också lättnader i möjligheterna att använda

realisationsvinster vid försäljning av fastigheter för pensionsändamål. Socialdemokraterna i skatteutskottet går i princip med på att om en skattskyldig fått uppskov med att erlægga skatt på realisationsvinst som uppstått vid försäljning av fastighet, så skall möjlighet föreligga att teckna pensionsförsäkring om ersättningsfastighet inte kunnat anskaffas. Vad som kan diskuteras är fortfarande pensionsavsättningarnas storlek. Givetvis måste avsättningarna ske efter dispens så att pensionsnivån inte heller i detta fall blir över den normala nivån.

Såsom framhållits i motionen 1575 är vi dock allmänt kritiska mot de mycket generösa regler för uppskov med större realisationsvinsters beskattning som gäller vid fastighetsförsäljningar. Detta är egentligen en fråga som hänger samman med realisationsvinstbeskattningen i stort, och den har mindre att göra med frågan om avdrag för pensionsförsäkringar i samband med uppskoven.

Fler än socialdemokraterna har visat tveksamhet mot vissa inslag i uppskavsreglerna, och denna tveksamhet har resulterat i att riksdagen begärt en utredning och en utvärdering. Vi är nu kritiska mot regeringen för att den inte effektuerat riksdagens begäran.

Vi har uppfattat utskottets skrivning så, att utskottsmajoriteten också är angelägen om att en översyn av gällande regler kommer till stånd och att regeringen nu knappast kan undgå att tillsätta utredningen. Skulle inte så bli fallet, måste vi tyvärr återkomma i denna fråga.

Mot den anförda bakgrunden har vi avstått från att nu ställa något yrkande utan har med vårt särskilda yttrande bara velat markera vår allmänna inställning till frågan och till besvarandet av motion nr 1575.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Utrymmet i det svenska skattesystemet för att genom olika avdrag frånhända sig beskattning är ganska stort. Framför allt gynnar detta dem med höga inkomster. Det har också det senaste halvårets debatt om avdragssystemet i inkomstbeskattningen visat på. Avdragssystemet skall nu i viss mån utredas. Utredningen tänker dock långt ifrån ta upp alla de delar som det enligt vårt förmenande är nödvändigt att se över.

Regeringen har också aviserat en annan utredning, som skall undersöka möjligheterna att lindra den s. k. dubbelbeskattningen på aktier – naturligtvis i syfte att underlätta aktiespekulation för kapitalstarka människor. Detta är givetvis helt i linje med den skattepolitik som den borgerliga regeringen har drivit hela den tid som den har suttit vid makten.

Regeringen har också aviserat att realisationsvinstbeskattningen skall tas upp. Om det blir fråga om skärpningar eller lättnader i reglerna återstår att se. En sak står ändå klar: Regeringen borde inte genom att lägga fram en proposition i januari månad ha givit riksdagen möjlighet att i dag besluta om en rätt för människor att via avsättningar till pensionsförsäkringar medges

uppskov med beskattning. Regeringen kallar det för ett uppskov, men i realiteten är det faktiskt fråga om en minskning av den totala beskattningen. Naturligtvis är det inte de vanliga människorna i samhället som tjänar på detta. Det är inte de vanliga människorna som kan tillgodogöra sig realisationsvinster, utan det är de som har en privilegierad ställning i förhållande till det stora flertalet.

I motsats till regeringen vill vi från vänsterpartiet kommunisterna minska möjligheterna för detta relativt begränsade fåtal att undandra sig beskattning. Därför har vi inte funnit anledning att godkänna det förslag som regeringen har lagt fram.

Vi har i en annan motion till detta riksmöte också tagit upp frågan om realisationsvinstbeskattningen i sin helhet. I den yrkar vi på kraftiga skärpningar i realisationsvinstbeskattningen. Där tar vi också upp frågan om uppskavsreglerna vid s. k. frivillig försäljning, som infördes av den borgerliga regeringen. Därför anser vi inte att det finns skäl att i ett sådant här sammanhang ytterligare öka möjligheterna till s. k. uppskov genom att nu fatta beslut om att uppskov med beskattning skall kunna ske vid avsättning till s. k. pensionsförsäkringar. Dessa försäkringar säljs ju inte med argument om att de skall trygga försörjningen på ålderns höst, utan det huvudsakliga argument som används av försäkringsbolagen och dem som säljer försäkringarna är att det är lönsamt att teckna pensionsförsäkringar tack vare avdragsmöjligheterna. I produktiv ålder har man normalt en hög inkomst i förhållande till pensionstillfället, och man tjänar därför på att teckna pensionsförsäkring, använda avdragsmöjligheterna under den produktiva tiden och senarelägga beskattningen till pensioneringstiden, då inkomsten sannolikt är lägre.

I konsekvens med detta finner vi ingen anledning att biträda de övriga förslag beträffande pensionsförsäkringar som regeringen har lagt fram i propositionen.

Jag vill alltså yrka bifall till vpk-motionen, vilket innebär avslag på propositionen i dess helhet.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! År 1975 ändrades lagstiftningen för pensionsförsäkringar. Ändringarna innebär bl. a. att belopp som utfaller på svenska försäkringar till mottagare i utlandet skall beskattas här i Sverige. I samband härmed slopades den tidigare möjligheten till dispens, som riksskatteverket kunde lämna. Dispensen gällde att en försäkring kunde anses som P-försäkring utan att nödvändigtvis vara tecknad i en försäkringsrörelse här i Sverige. Nu föreslås att riksskatteverket ånyo skall få möjligheter att klassa en utländsk försäkring som P-försäkring. Det innebär att premieavdrag erhålls på samma sätt som för svenska försäkringar och att utbetalade försäkringsbelopp skall beskattas här så länge försäkringstagaren är bosatt i Sverige.

Motivet för att gå tillbaka till den gamla ordningen är framför allt att man vill ge ökad trygghet åt de utländska medborgare som under längre eller kortare tid arbetar i Sverige. Det kan vara angeläget för en skattskyldig att

Torsdagen den
28 februari 1980

*Beskattningsreg-
lerna för pensions-
försäkringar*

behålla en försäkring i hemlandet. Mot bakgrund härav avstyrker utskottet vpk-motionen 229.

Vpk har gått emot en lång rad andra förslag i propositionen, bl. a. att ett dödsbo efter dispens av riksskatteverket skall få teckna P-försäkring till förmån för efterlevande. Där säger vpk att det räcker med ATP, men vi säger att dispensreglerna här garanterar att missbruk inte sker.

Vidare skall en arbetsgivare kunna teckna pensionsförsäkring för en avliden anställd efterlevande. Även här säger vpk att det räcker med ATP, medan vi tycker att behandlingen skall vara likformig.

Vpk går också emot vissa ändringar beträffande äldre försäkringar. Här gäller det huvudsakligen tekniska förenklingar, som vi tycker att det är motiverat att genomföra.

Tommy Franzén talar sedan om dubbelbeskattningen. Jag har ingen anledning att ta upp en debatt om den nu. Det kommer ju en proposition om detta senare. Jag vill också erinra om att realisationsvinstbeskattningen skärptes så sent som i december 1978, och troligtvis kommer det ytterligare en proposition i detta ärende under hösten.

Jag skall nu övergå till samordningen av avdragsregler och uppskovsregler beträffande realisationsvinstbeskattningen, som Erik Wärnberg berörde.

Vid avyttring av fastighet kan man få uppskov med realisationsvinstbeskattning bl. a. om en ersättningsfastighet kan anskaffas inom fyra år. Lyckas inte detta skall realisationsvinsten efterbeskattas. Nu föreslås att man skall få göra avdrag för P-försäkringspremier vid en sådan efterbeskattning.

Erik Wärnberg efterlyser i ett särskilt yttrande den översyn av uppskovsregler som dåvarande skatteutskott våren 1979 ansåg vara påkallad. Enligt vad jag inhämtat avser budgetdepartementet att nu i vår upprätta och på remiss utsända ett PM beträffande dessa frågor. Därmed hoppas jag att det särskilda yttrande som socialdemokraterna lämnat skall vara tillfredsställande besvarat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställen i skatteutskottets betänkande nr 22.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-5 a, 7 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels motion 229 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställen i betänkande 22 mom. 1-5 a samt 7 och 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 229 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 17

Mom. 5 b och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 18 Arvsskattefrihet för trossamfund m. fl.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:77 om vissa ändringar i arvs- och gåvobeskattningen av livförsäkringar, m. m., jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1979/80:77 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gavoskatt – AGL.
2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) – KL.
3. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) – TL.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås vissa ändringar i arvs- och gåvobeskattningen av livförsäkringar. Ändringarna avser i första hand beskattningen av förmånstagares rätt till pension och beskattningen av förvärv på grund av förordnande som avser utländsk försäkring.

En förmånstagares rätt till pension på grund av en privat pensionsförsäkring som är yngre än tio år kan f. n. träffas av arvs- och gåvoskatt. De utfallande beloppen inkomstbeskattas också. Med hänsyn till den skärpning av inkomstskattereglerna för pensionsförsäkringar som genomfördes år 1975 föreslås i propositionen att den nuvarande arvs- och gåvobeskattningen skall upphöra i dessa fall.

Vidare föreslås att uttryckliga bestämmelser införs om skattskyldighet för förvärv på grund av förordnande som avser utländska försäkringar. Den skattelindring som f. n. tillkommer förmånstagare till svensk försäkring skall enligt förslaget i vissa fall kunna medges även vid förvärv på grund av utländsk försäkring.

I propositionen föreslås också att den frihet från skyldighet att betala arvsskatt som f. n. tillkommer svenska kyrkans centrala organ utsträcks till att omfatta samtliga trossamfund som avses i 4 § religionsfrihetslagen (1951:680). Skattefriheten skall enligt förslaget omfatta även församlingar och sådana stiftelser och sammanslutningar som har anknytning till samfundet och församlingarna.

De nu nämnda förslagen avses träda i kraft den 1 juli 1980.”

Torsdagen den
28 februari 1980

*Arvsskattefrihet
för trossamfund
m. fl.*

I detta sammanhang hade behandlats
dels den med anledning av propositionen väckta motionen
1979/80:1904 av Erik Wårnberg (s), vari hemställt att riksdagen
beslutade

1. att arvsskattebefrielse skulle medges alla de organisationer som enligt 38 § AGL var befriade från gåvoskatt.
2. att – om yrkandet under 1 inte kunde bifallas – avslå propositionen till den del den gällde arvsskattefrihet för trossamfund.

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1160 av Rune Rydén m. fl. (m) och

1978/79:1161 av Rune Rydén m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag att beskattningen enligt lagen om arvsskatt och gåvoskatt av förmånstagares förvärv av pensionsförsäkring som var yngre än 10 år slopades.

Utskottet hemställde

1. beträffande arvsskattefrihet för trossamfund m. fl.
 - a) att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1904 yrkandet 1.
 - b) att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:1904 yrkandet 2 skulle bifalla propositionen 1979/80:77 i denna del.
2. beträffande yngre P-försäkringar att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:1161 och propositionen i denna del.
3. beträffande K-livråntor att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1160.
4. beträffande förmånstagarförvärv mot vederlag att riksdagen skulle avslå propositionen i denna del.
5. beträffande övriga frågor att riksdagen skulle tillstyrka propositionen i dessa delar.
6. beträffande författningsförslagen att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till
 - a) lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt med den ändring att 12 a § skulle utgå.
 - b) lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändring att punkt 1 av anvisningarna till 50 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse.
 - c) lag om ändring i taxeringslagen (1956:623).

Reservation hade avgivits *beträffande arvsskattefrihet för trossamfund m. fl.* av Erik Wårnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Curt Boström och Bo Forslund (alla s) som ansett att utskottet under 1 och 6 i motsvarande del bort hemställa

att riksdagen med bifall till förstahandsyrkandet i motionen 1979/80:1904 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till ändrad lydelse av 3 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt med den ändringen att lagrummet skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet från skatteutskottet behandlas proposition nr 77, som innehåller ett komplex av frågor som rör gåvo- och arvsbeskattningen av olika slags försäkringsförmåner. Utskottet har kunnat ena sig om det mesta. När det gäller detta ämnesområde har utskottet i stort sett tillstyrkt propositionen.

Propositionen innehåller dock ytterligare en fråga som utskottet inte har kunnat bli enigt om, nämligen förslag till ändring av reglerna för arvsbeskattningen av medel som testamenterats till religiösa organisationer, då med hänsyn tagen till övriga ideella organisationer.

Det kan finnas skäl att inledningsvis redogöra för hur de nu gällande reglerna är beskaffade. Normalt finns det en stor parallellitet mellan arvs- och gåvoskatterna, så att det i stort sett skulle bli samma skatteresultat vare sig förmögenheterna överfördes till arvtagarna som gåva före dödsfallet eller i form av arv efteråt.

Ett markant undantag från denna regel utgör gåvor till ideella organisationer. Alla gåvor till ideella organisationer medan givaren är i livet är helt fria från gåvoskatt, men det utgår arvsskatt, om gåvan överlämnas i form av ett testamente efter givarens död.

Från detta finns undantag. Vissa ändamål som har bedömts som högt kvalificerade har också undantagits från arvsskatt. Staten har också undantagits. I egenskap av statsorgan utgår ingen arvsskatt på medel som testamenterats till svenska kyrkan centralt. Däremot utgår arvsskatt om en lokal församling – även en lokal församling tillhörande svenska kyrkan – är mottagare.

Dessa regler har givetvis väckt missnöje såväl bland de fria trossamfunden som bland andra ideella organisationer som dels tycker att den värdering som ligger i lagstiftningen är en undervärdering av det ideella arbetet, dels tycker att det är orimligt att skattebelastningen skall bli beroende av om gåvan lämnas före eller efter ett dödsfall.

Folkpartiregeringen föreslog i proposition till förra årets vårriksdag att gränserna skulle flyttas litet. Religiösa organisationer som regelbundet anordnar offentliga gudstjänster skulle anses vara så värdefulla att de skulle få arvsskattebefrielse. Självfallet kunde utskottet inte vara med om en så godtycklig gränsdragning utan avstyrkte detta regeringsförslag. Utskottet begärde att regeringen skulle återkomma med ett nytt förslag. Då skulle man pröva om inte arvsskattebefrielsen kunde omfatta även andra organisationer. Med den vokabulär som skatteutskottet brukar använda skulle jag vilja säga att det var en beställning till regeringen. Riksdagen följde också skatteutskottets förslag. Men det var då det.

Nu föreligger alltså det beställda, nya regeringsförslaget. Men det har ingalunda det utseende som skatteutskottet i fjol ansåg att det skulle ha. I stort sett återkommer nämligen den gamla propositionen oförändrad. Fortfarande är det bara religiösa samfund och till dem anslutna eller anknutna organisationer som kommer i fråga. Kravet på regelbundet anordnade gudstjänster har däremot slopats.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

*Arvsskattefrihet
för trossamfund
m. fl.*

Anledningen till att man inte har uppfyllt riksdagens önskan att ta med övriga ideella organisationer i fråga om arvsskattebefrielsen anges i propositionen vara problem med gränsdragning mot andra rättssubjekt. Därför vill man avvakta resultatet av det utredningsarbete som pågår om stiftelsernas beskattning. Samma åsikt framförs också av utskottsmajoriteten.

Sällan – skulle jag vilja säga – har den obofärdiges förhinder lyst mera igenom än i detta ärende. Man redovisar över huvud taget inte på något ställe att man försökt att pröva något sätt att avgränsa stiftelserna från de övriga ideella organisationerna, om nu detta anses vara den största stöttestenen. Tvärtom tar man ju med de religiösa stiftelserna, i stort sett, i arvsskattebefrielsen.

Det finns redan regelsystem som kan användas. Sedan länge har vi gåvoskattebefrielse på jämbördig bas för både religiösa och profana ideella organisationer. Arvsbeskattningen skulle förmodligen ha kunnat följa samma mall. Större omfattning har inte de här arven.

Sedan ett par år tillbaka har vi kunnat lösa den betydligt större frågan om samfundens och de ideella organisationernas inkomstbeskattning, förmögenhetsbeskattning, realisationsvinstbeskattning och garantiskatten på fastigheter – och därvid lyckats att genomföra en klar gränsdragning mot kommersiella stiftelser under ideell täckmantel.

Den stora frågan – dvs. de skatter jag har räknat upp – kunde lösas utan att stiftelseutredningen behövde avvaktas, och såvitt jag förstår fungerar beskattningsreglerna rätt väl. Det förefaller utomordentligt långsökt att, som utskottsmajoriteten vill, invänta erfarenheterna från ändrade totala beskattningsregler även för ideella föreningar för att genomföra den begränsade ändring i arvsskattereglerna som utskottet efterlyste förra varen.

I ett fall får dock, för utskottsmajoriteten, alla farhågor vika. Kravet att religiösa organisationer och sådana sammanslutningar som har anknytning till dem när det gäller arvsskattebefrielse skall jämföras med statsorganet svenska kyrkans centralorgan måste tillgodoses, kosta vad det kosta vill ur rättvisesynpunkt i den andra ändan.

Själv kan jag till nöds begripa att svenska kyrkans centrala organ är arvsskattebefriade så länge staten är det. Har vi en statskyrka så har vi. Men jag har heller inget emot att man gör rent hus med arvsskatten för alla ideella organisationer. Vad jag däremot aldrig kan acceptera är att man för att ta bort den eventuella lilla orättvisan mellan svenska kyrkans centralorgan och de fria samfundet måste tillskapa den mycket stötande orättvisa som föreslås i propositionen och som tillstyrks av utskottsmajoriteten.

Om utskottsmajoritetens förslag genomförs skall alltså en testamentslott som går till en allmän samlingslokal driven av en religiös eller närstående organisation – och de börjar bli rätt många nu, de kan jag försäkra, eftersom jag har erfarenhet från den nämnd som beviljar medel till sådana lokaler – bli befriad från arvsskatt, medan det skall utgå arvsskatt om samma lokal drivs av en bygdegårdsförening, av en nykterhetsförening eller en Folkets Hus-förening. Om en stiftelse med anknytning till en religiös organisation får

ett arv för att driva ungdomsfostrande verksamhet, nykterhetsvård eller humanitär verksamhet så går det bra utan skatt. Men det gör det inte för en annan ideell organisation om den också bedriver annan verksamhet. Vill någon efter sin död skänka pengar till en idrottsförening så vill staten också ha sin tribut, men om samma person testamenterar det till idrottsverksamheten i en religiös organisation så blir det skattefritt.

Någon kan fråga sig: Vilken omfattning har testamentariska förordnanden till ideella organisationer? Spelar egentligen 30 % arvsskatt någon som helst roll? Det har varit svårt att få tag i någon officiell statistik på det här området – jag har inte någon sådan.

Den stora biten i det här sammanhanget tror jag att de religiösa organisationerna står för, men från mitt arbete bland andra ideella organisationer, främst då med samlingslokaler, vet jag att det inte är så sällan som någon gammal kämpe vill komma ihåg den organisation som han arbetat för. Låt mig samtidigt säga att den verkligt betydelsefulla ändringen av beskattningsreglerna genomfördes för ett par år sedan, och den gällde naturligtvis inkomstbeskattningen.

Det verkligt allvarliga med det beslut som föreslås av utskottsmajoriteten ligger i det ändrade synsättet på värdet av ideella organisationers arbete, även om man alltså heller inte kan bortse från de ekonomiska konsekvenserna i många enskilda fall.

Tidigare har man alltid i utskottet varit mån om att betrakta ideellt arbete som lika värdefullt, oberoende av om det utförts av religiösa eller profana organisationer. Detta har tagit sig uttryck inte bara i ord utan också i de konkreta skatteregler som utformats.

Nu är utskottsmajoriteten alltså beredd att betrakta religiösa organisationer som mera värda än andra, eftersom man vill driva igenom ändringar för dem omedelbart, oberoende av utredningsresultat och utvärderingar, som man kräver i andra fall.

Vi reserverar vill ha kvar den syn som präglat utskottsarbetet de senaste åren, som innebär att man betraktar ideellt arbete som lika värdefullt oberoende av medlemmarnas inställning i livsåskådningsfrågor, och vi vill ha neutrala skatteregler.

Det författningsförslag som återfinns i reservationen innehåller samma gränsdragningar som gäller i fråga om ideella föreningars inkomstbeskattning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I proposition 1979/80:77 föreslås att religiösa sammanslutningar i likhet med svenska kyrkans riksorgan befrias från arvsskatt. Befrielse från gåvoskatt hade man redan tidigare. Villkoret skulle vara att sammanslutningarna i sin verksamhet har att anordna gudstjänster.

Frågan om befrielse från arvsskatt för de fria trossamfundet var uppe till behandling här i kammaren för knappt ett år sedan, som Erik Wärnberg redan har redogjort för. Men då avslogs folkpartiregeringens proposition i

Torsdagen den
28 februari 1980

*Arvsskattefrihet
för trossamfund
m. fl.*

denna del. Förslaget i den propositionen byggde på ett av de flesta remissinstanser tillstyrkt särskilt utredningsförslag.

Propositionen ledde, som jag nyss nämnde, inte till något lagförslag. Skälet var inte att förslaget var illa underbyggt utan fastmer att det dåvarande skatteutskottet såg det som angeläget att man prövade en utvidgning av arvsskattebefrielsen även till andra rättssubjekt – sådana som inte hade religiös karaktär. Utskottet förutsatte att ett reviderat förslag snarast skulle föreläggas riksdagen.

Det är detta nya förslag som vi i dag skall ta ställning till. I förslaget framhåller budgetministern dels att man kan slopa kravet på att gudstjänsterna skall vara regelbundna och offentliga för att motivera arvsskattebefrielse, dels att en utvidgning av arvsskattefriheten även till andra än religiösa organisationer bör anstå tills resultatet av stiftelseutredningens arbete föreligger. Därmed har man ingalunda, som herr Wörnberg säger, klassat ned icke-religiöst arbete. Propositionen är trots allt ett steg på rätt väg. Men det är ju inte praxis att man föregriper en sittande utredning.

I den socialdemokratiska reservationen hävdas att samma regler bör gälla även för ideella organisationer trots att de inte är av religiös natur. Ja, självfallet är detta önskvärt. Men skatteutskottets majoritet anser i likhet med budgetministern att man bör avvakta den sittande stiftelseutredningens arbete.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i dess betänkande nr 23.

ERIK WÖRNBERG (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister tryckte på att det var dåvarande skatteutskottet som gjorde denna beställning. Jag antar inte att han därmed ville poängtera att det nuvarande skatteutskottet skulle vara annorlunda än det dåvarande.

Sedan ber jag att få påpeka att det var riksdagen som beställde förslaget. Riksdagen antog nämligen skatteutskottets hemställan. Att utskottet med sin nuvarande sammansättning kan springa ifrån vad man tyckte i fjol finner jag mycket märkligt.

Herr Wachtmeister sade att han inte vill klassa ned andra ideella organisationer, men det är just jämnt vad han gör. Han säger ju att för andra ideella organisationer måste man invänta den utredning som arbetar, invänta utvärderingar. Men för de religiösa organisationerna behöver man inte invänta någonting. De står i särklass, och de skall ha det här, men andra får vänta. Man har i utskottsbetänkandet staplat upp en mängd välvilliga ord om andra ideella organisationer, men när man kommer fram till resultatet säger man att dessa kan vänta, medan man däremot tycker att de religiösa organisationerna icke kan vänta. Det är just den här nedklassningen som jag vänder mig mot. Herr Wachtmeister säger att det är praxis att inte föregripa sittande utredningar, men det är ju precis vad man nu har gjort. Man har föregripit den sittande utredningens resultat och låter ideella organisationer vänta, medan man omedelbart tar med de religiösa organisationerna.

Det är alltså en klar värderingsändring. Jag tycker det är allvarligt att riksdagens skatteutskott, på förslag av regeringen, i dag värdesätter ideellt arbete olika, beroende på vilken livsåskådning man har, och detta dessutom i ett land med fullständig religionsfrihet. Det är det här som är det allvarliga; det är inte själva summan som är det allvarliga.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är ingalunda någon nerklassning av de icke-religiösa organisationernas verksamhet, men det uppstår ofrånkomligen vissa gränsdragningsproblem som gör att utskottsmajoriteten i likhet med budgetministern i det här fallet vill avvakta stiftelseutredningens betänkande.

Att man på socialdemokratiskt håll också hyser en viss tveksamhet kan jag utläsa ur reservanternas förslag till lagtext, varur jag citerar följande:

”Befriade från skattskyldighet enligt denna lag är:

staten;

trossamfund som avses i 4 § andra stycket religionsfrihetslagen (1951:680), församling och kyrka;

annan förening som i sin verksamhet uteslutande eller så gott som uteslutande tillgodoser ändamål som anges i 38 § denna lag och som också uppfyller de villkor som anges i punkt 9 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen (1928:370).”

Där står alltså att med den ”verksamhet som uteslutande eller så gott som uteslutande tillgodoser ändamål . . .”. Det gör att jag har anledning tro att man även på socialdemokratiskt håll är litet tveksam till hur gränserna skall dras. Därmed anser jag att det finns fullt fog för utskottsmajoritetens ställningstagande i den här frågan.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det författningsförslag som herr Wachtmeister nyss läste upp överensstämmer exakt med den författning som vi har när det gäller inkomstbeskattningen. Vi har alltså här lyckats åstadkomma avgränsningar mot kommersiella stiftelser under ideell täckmantel. Vi har alla accepterat detta när det gäller inkomstbeskattningen, förmögenhetsskatterna, realisationsvinstbeskattningen och fastighetsbeskattningen, och därför anser vi att vi kan ha exakt samma gränsdragnings också när det gäller arvsskatten. Jag förstår inte vad det är för fel på den lagtexten, och jag tror inte heller att herr Wachtmeister menar att den lagtexten inte går att tillämpa – för då skulle han väl omedelbart ha begärt att den skulle ändras när det gäller skatteregler som är mycket viktigare än de här.

Om det minsta lilla försök att lösa problemet hade gjorts från regeringens sida eller från utskottsmajoritetens sida, hade man alltså kunnat hitta den lagtext som redan i dag finns när det gäller inkomstbeskattningen. Är det något fel på den lagtexten, så tala om det, herr Wachtmeister! Det är ganska konstigt att det måste vara reservanterna som hittar en lagtext när inte regeringens kansli lyckats hitta den.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Avsättning av
medel till repara-
tion av hyresfas-
tighet*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 157

Mom. 2-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 19 Avsättning av medel till reparation av hyresfastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:25 med anledning av motioner om resultatutjämning i vissa fall.

STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! I motion 1979/80:1105 har jag tagit upp en fråga av väsentlig principiell och praktisk betydelse för förvaltning av hyresfastigheter. Inom detta verksamhetsområde förefinns mellan olika ägarkategorier icke acceptabla olikheter i de bestämmelser som påverkar fastighetsförvaltningens ekonomiska utfall. Som exempel härpå tas i motionen upp de olika regler som finns för avsättning av obeskattade medel till reparationer.

Nu gällande bestämmelser redovisas i skatteutskottets betänkande nr 1979/80:25. Härav framgår att rätten till inkomstutjämning för en ägare av hyresfastighet i förvärvskällan annan fastighet ej föreligger i form av avsättning av obeskattade reparationsmedel. Endast den utvägen står öppen att under tre år fördela avdrag för reparationskostnader. Detta innebär att möjligheten till självfinansiering av större reparationer är närmast obefintlig. Endast en mindre del av ett överskott ena året står till förfogande nästa år då skatten tagit sin del. Finansieringen av en kostsam reparation får lösas lånevägen.

Rådande system ger ökade räntekostnader i fastighetsförvaltningen. Detta bidrar till ett ökat krav såväl på lånemarknaden som på höjda hyror.

återverkningar som ej är önskvärda vare sig för hyresgäster eller fastighetsägare. Ur de senares synpunkt ger systemet därtill ej likvärdig behandling jämfört med de allmännyttiga bostadsföretagen med dessas möjligheter till fondering av obeskattade medel. Nackdelen härmed är mer än uppenbar, sedan bruksvårdshyran, bestämd på underlag som tillhandahålls av allmännyttan, lagts till grund för hyressättningen.

Införandet av en kontometod har tidigare övervägts av riksdagen men avisats av bl. a. statsfinansiella skäl. Åberopandet av de senare synes mig oförklarligt. Med i övrigt oförändrade förhållanden skulle de i min motion föreslagna beskattningsreglerna innebära ökade skatteintäkter på grund av lägre avdrag för räntekostnader.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att den i min motion aktualiserade frågan är föremål för översyn inom underhållsfondsutredningen med uppgifter enligt direktiv nr 1978:79. Det är min förhoppning, herr talman, att utredningen skall finna att ett system enligt de i min motion framförda tankegångarna innebär ökade skatteintäkter, jämnare skatteunderlag, lägre ränte- och boendekostnader, ökad självfinansieringsgrad, minskat lånebehov, möjlighet till planering av en jämnare reparationsvolym, minskad rundgång av pengar och minskad byråkrati.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Den här utredningen beräknas vara färdig med sitt arbete inom ett år, och skatteutskottet tycker inte att det finns någon anledning att nu ta ställning till frågan. Vi vill avvakta utredningens resultat, innan vi lämnar något förslag till riksdagen.

Frågan är inte så rasande enkel. Man kan naturligtvis säga att man skall bygga upp fonder och att dessa fonder sedan skall användas till kommande underhåll. Men fastigheter byter ibland ägare, och frågan är vem som äger fonden osv. Det finns alltså en del tekniska problem, och vi förutsätter att de skall klaras upp av den utredning som nu arbetar. Utskottet har alltså tagit ställning till motionen som sådan utan bara ansett att vi skall avvakta ett förslag från utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1979/80:26 med anledning av motioner om den särskilda varuskatten på choklad- och sötvaror

Utskottets hemställan bifölles.

§ 21 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:28 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbud-

Torsdagen den
28 februari 1980

*Tillfälligt bidrag
till skogsgallring*

geten för budgetåret 1979/80 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Tillfälligt bidrag till skogsgallring

Regeringen hade i propositionen 1979/80:101 bil. 4 (jordbruksdepartementet) under punkten 3 föreslagit riksdagen att godkänna vad i propositionen förordats i fråga om tillfälligt bidrag till gallring.

Förslaget innebar att det tillfälliga bidrag till skogsgallring under år 1979 som riksdagen förra året beslutade om fick utgå även under tiden den 1 januari–den 30 juni 1980.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1979/80:1759 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen med ändring av regeringens förslag i propositionen 1979/80:101 under bil. 4 punkt D 7 "Tillfälligt bidrag till gallring" beslutade att odisponerade medel under anslaget fick användas för tillfälligt bidrag till klenvirkesstöd i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:1759 godkände vad i propositionen förordats i fråga om tillfälligt bidrag till gallring.

Reservation hade avgivits *beträffande tillfälligt bidrag till gallring* av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Wivi-Anne Radesjö och Jan Fransson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1979/80:1759 godkänna vad reservanterna förordat i fråga om utnyttjande av förevarande anslag för bidrag till tillvaratagande av klenvirke.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! När riksdagen våren 1979 beslutade om ett tillfälligt gallringsbidrag till skogsbruket var syftet att höja avverkningsnivån och därigenom bidra till att lösa skogsindustrins råvarukris. Samtidigt skulle man vinna vissa skogsvårdande effekter. Vi kan nu konstatera att gallringsbidraget kom fel i tiden och att målet förfelades. Det råder inom skogsbruket och skogsindustrin en rätt stor enighet om att bidraget snarare fick en motsatt effekt. Den bedömning som gjordes fram till årsskiftet var att en stor del av avverkningskapaciteten koncentrerats till klenvirkessidan. Detta påverkar inte bara sortimentsbalansen utan minskar även den totala avverkningskraften, eftersom klenvirkesdelen är mera arbetsdryg. Många bedömare anser att

gallringsbidraget har hämmat flödet av sågtimmer till sågverksindustrin. Den befinner sig i en volymmässigt god konjunktur. Det är därför angeläget att timmeravverkningen, som f. ö. befinner sig på en allvarligt låg nivå, inte ytterligare bromsas.

Mot bakgrund av den ekonomiska debatt som avslutades här för någon timme sedan kan det kanske vara av intresse för kammarens ledamöter att veta att det har gjorts vissa ekonomiska bedömningar inom sågverksindustrin. Där hävdas att landet har gått miste om exportinkomster på ca 1 miljard kronor det senaste året därför att sågverksindustrin på grund av råvarubristen inte kunnat producera tillräckligt. Det innebär i sin tur tappade marknadsandelar, som det kan bli svårt att återhämta.

Vi reseranter i utskottet anser att konsekvenserna för skogsindustrins virkesförsörjning kan bli allvarliga vid en förlängning av gallringsbidraget i nuvarande form.

Det är synpunkter som delas av en mycket stor del av skogsbrukets företrädare. Det förtjänar att påpekas att alla tre fackförbunden inom träkartellen, Skogsarbetareförbundet, Träindustriarbetareförbundet och Pappersarbetareförbundet, bestämt har satt sig emot en förlängning av gallringsstödet.

Den som har följt pressen, framför allt fackpressen, kan inte ha undgått att lägga märke till den kritik som från många håll har riktats mot gallringsstödet. I ett referat i tidningen Land nr 7 den 15 februari kan man läsa följande:

”Gallringsbidraget kritiserades av företrädare för sågverkens råvaruförening. Denna stimulans har fört över avverkningarna till klenare virke, vilket medfört att sågverken främst i de södra delarna av landet har stora svårigheter att få fram virke.”

Liknande inlägg i pressen har man kunnat läsa då och då.

Moderaten Björn Körlof har så sent som den 21 februari i denna kammarfrämställt en interpellation till industriministern, där han frågar om industriministern avser att vidta några åtgärder för att öka avverkningarna inom privatskogsbruket för leverans till sågverksindustrin. Björn Körlof anser att gallringsbidragets tidsmässiga effekter kan vara en av orsakerna till de eftersläpande avverkningarna. Det finns därför anledning för mig att uppmana Björn Körlof att rösta för reservationen, så blir han av med en del av de negativa effekterna.

Mot den här bakgrunden är det förvånande att regeringen framlagt förslag om förlängning av gallringsbidraget.

Vi reseranter har tagit intryck av kritiken och yrkar därför avslag på tilläggsbudget II i denna del.

För att finansiera gallringsbidraget beslutade riksdagen om höjning av skogsvärdsavgiften. Avbryter man utbetalningen av gallringsstödet kommer en stor del av de anslagna 150 miljonerna inte att förbrukas. Vi anser att dessa pengar bör återföras till skogsbruket.

Av budgetpropositionen framgår att skogsstyrelsen i sin anslagsframställning föreslagit en bidragsram av 90 milj. kr. för tillvaratagande av

Torsdagen den
28 februari 1980

*Tillfälligt bidrag
till skogsgallring*

klenvirke.

Stödets tekniska utformning framgår dels av budgetpropositionen, dels av reservationen vid jordbruksutskottets betänkande.

Enligt vår uppfattning ger en ökad avverkning och ett bättre tillvaratagande av klenvirke flera positiva effekter. Det har en betydande skogsvårdande effekt, det ger ett bra sysselsättningstillskott och ett inte oväsentligt energitillskott. I ett skede av ökad fliseldning kan ett bättre tillvaratagande av klenvirke förhindra att industrived används för bränsletillverkning.

Återstående medel på förevarande anslag uppgick i januari månad till ca 70 milj. kr. Enligt vad vi inhämtat har inga större förändringar skett sedan dess.

Klenvirkesstödet skulle enligt vår mening för alla parter vara ett bättre alternativ än gallringsbidraget, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid jordbruksutskottets betänkande nr 28.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 28 föreslås riksdagen ta ställning till en förlängning av det tillfälliga bidraget till skogsgallring som infördes för ca ett år sedan. Socialdemokraterna har med anledning härav i en reservation föreslagit en omvandling av gallringsbidraget till ett särskilt tidsbegränsat klenvirkesstöd. Det må i sammanhanget erinras om att då riksdagen i maj månad förra året beslutade om det tillfälliga gallringsbidraget fastställdes dess giltighet att sammanfalla med kalenderåret 1979. Riksdagen beslutade alltså om ett gallringsstöd som sträckte sig över två avverknings-säsonger. Bidraget kom följaktligen att retroaktivt täcka senare delen av avverknings-säsongen 1978/79 och första delen av avverknings-säsongen hösten 1979.

Moderata samlingspartiet ansåg, då stödet infördes, att dess konstruktion – bl. a. med hänsyn till dess tillfälliga karaktär – borde ha kunnat göras enklare. Följaktligen föreslog vi ett skatteavdrag för leveransvirke i de klenare dimensionerna. Det hade varit att föredra – vunna erfarenheter säger oss att en sådan konstruktion säkerligen hade varit bättre.

Det är troligt att denna konstruktion med ett stöd över två avverknings-säsonger bidrog till – såsom Sven Lindberg något mera onyanserat antydde – att stödet inte fick den fulla effekt som dåvarande jordbruksministern Eric Enlund hade tänkt sig. Gallringsstödet finansiering föreslogs bäras till lika delar av staten och skogsägarna. Skogsägarnas andel togs ut genom en särskild skogsavgift om 7 % av fastigheternas skogsbruksvärde. Förmodligen bidrog det under giltighetsperioden sena beslutet till att ca hälften av pengarna om tillsammans 150 milj. kr. inte förbrukades. Det resterande beloppet föreslås nu i tilläggsbudget II av jordbruksministern användas för en förlängning av gallringsbidraget för tiden 1 januari–30 juni 1980.

Mot detta har socialdemokraterna i en reservation framfört att beloppet i stället borde användas som ett särskilt klenvirkesstöd. Härvidlag anser man sig ha stöd av skogsstyrelsen, som i sin anslagsframställning till regeringen har föreslagit ett permanent klenvirkesstöd för nästa budgetår inom en

bidragsram om 90 milj. kr. Socialdemokraterna har för sin del föreslagit att klenvirkesstödet skall vara tidsbegränsat till att gälla endast första halvåret 1980.

Mot det socialdemokratiska förslaget kan såväl praktiska som principiella invändningar resas. Beträffande den praktiska invändningen må med visst fog kunna sägas att det inte är någon avgörande skillnad vad avser den skogliga åtgärden mellan regeringens förslag och socialdemokraternas reservation till förmån för klenvirkesstöd.

Den principiella invändningen är enligt mitt förmenande viktigare, då det på intet vis är självklart att ett klenvirkesstöd av den modell som skogsstyrelsen tänkt sig skall finansieras med särskilt uttaxerad skogsavgift. Det är ju till hälften av beloppet skogsbrukets egna pengar som socialdemokraterna nu använder och som ju faktiskt uttaxerats specialdestinerade för gallringsbidrag.

Med stöd av de här synpunkterna yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

SVEN LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Det vore väldigt intressant att få veta vad Arne Andersson menar med min "onyanserade" redovisning. Jag har redovisat effekterna av gallringsstödet, och jag vill se den människa som kan stiga upp och motbevisa mitt påstående eller ha någon annan mening om att effekterna inte alls blev vad vi avsåg här i riksdagen när beslutet fattades. Det är bara att konstatera och beklaga att vi här i riksdagen fattade ett beslut, som inte fick de effekter vi avsåg.

De praktiska invändningar som Arne Andersson förde in i debatten beträffande genomförandet av det klenvirkesstöd som vi vill tillstyrka har jag väldigt svårt att förstå. Det finns en metodik utarbetad inom skogsstyrelsen. Det är bara att utfärda anvisningar sedan riksdagen har fattat beslut.

Också de principiella invändningarna har jag svårt att förstå. Vi måste ändå konstatera att det gallringsbidrag som infördes har fått negativa verkningar. Det finns ingen anledning att fortsätta med det. Då borde det vara principiellt riktigt att de pengar som skogsbruket självt har avstått för detta bidrag återgår till skogsbruket. Det blir säkert inte alla gånger samma skogsägare som kommer i åtnjutande av gallringsbidraget och klenvirkesbidraget, så någon millimeterrättvisa kan man självfallet inte uppnå. Men ingen vill väl heller påstå att man med gallringsbidraget uppnådde millimeterrättvisa. Långt ifrån alla skogsägare har haft möjligheter att utnyttja det. Det var vi väl medvetna om när riksdagen fattade beslutet. De principiella invändningarna måste vara precis desamma, vare sig man har gallringsbidrag eller klenvirkesstöd.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Sven Lindberg och jag är överens i varje fall på en punkt, nämligen om att pengarna skall gå tillbaka till skogsbruket. Vi har ingalunda föreslagit någonting annat. Vi menar att det skall gå tillbaka till skogsbruket i

form av det förlängda gallringsbidraget, och enligt socialdemokraternas mening skall det gå tillbaka i form av ett särskilt klenvirkesstöd. Vi behöver inte föra någon debatt om den saken.

Vad jag avsåg med det onyanserade i Sven Lindbergs framställning var att min hovsamma fundering att bidragets konstruktion kanske inte var alltigenom lyckad kontrasterade en aning mot Sven Lindbergs konstaterande att det var ett dåligt stöd som hade inrättats.

Vi vänder oss inte mot motivet för ett gallringsbidrag. Vi tycker att Eric Enlunds motiv på den punkten inte behöver ifrågasättas. Möjligen anser vi att bidragets konstruktion hade kunnat vara något annorlunda. Framför allt borde, som jag sade i mitt förra anförande, beslutet om det särskilda gallringsstödet ha kommit litet tidigare på året. Förmodligen hade pengarna då i högre grad kunnat förbrukas.

För den skogsvane står det klart att man inte kan göra en röjning i skogen retroaktivt. Följaktligen var det olyckligt att det blev som det blev. Men för den skull behöver vi inte i dag vända oss mot att den nuvarande jordbruksministern föreslår en förlängning och att de pengar som skogsbruket och staten satsat kommer att användas för det ändamål och med den konstruktion som avsågs från början. Det tycker vi är riktigare än det socialdemokratiska förslaget.

Sven Lindberg stödde sig rätt mycket på att moderaten Björn Körlof gjort ett avvisande inlägg här i kammaren beträffande gallringsstödet och tyckte att det var förvånande att regeringen ändå lagt fram förslag om förlängning. Jag är imponerad över den respekt Sven Lindberg har för en moderats synpunkt i det här fallet, men att den rent av skulle påverka regeringen till att inte lägga fram förslag om förlängning är väl att tillmäta den enskilde ledamoten alltför stor betydelse.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag delar helt Sven Lindbergs uppfattning att gallringsstödet kom fel i tiden. Det sade vi faktiskt redan när det infördes. På platser sådana som den jag kommer ifrån är det utomordentligt olämpligt att avbryta en sådan här avverkning mitt på vintern. De gallringar som utfördes strax före jul kom att döljas under mer än en halv meter snö, och det är inte lätt att sedan ta fram virket på bara några dagar – det skall ju vara framme till mitten av januari.

Mot den bakgrunden tycker jag att det är fullt naturligt att förlänga bidraget så att de medel skogsägarna själva satsat skall kunna utnyttjas och virket kommer fram. Jag tror att det finns intressenter som menar att det är angeläget att få fram virke till pappersindustrin.

Nu säger Sven Lindberg att det finns de som pratar om att vi har förlorat 1 miljard på grund av minskad export, men den miljarden kan vi rimligen inte ha förlorat på grund av att man avverkat massaved. Den saken är helt självklar.

Jag begärde ordet främst för att säga att jag är utomordentligt tillfredsställd över att socialdemokraterna nu äntligen har insett att det är motiverat

med ett klenvirkesstöd. Jag vill bara påminna om att vi från centerpartiets sida hade en motion förra året om införande av ett sådant stöd, men då mötte vi ingen som helst förståelse från socialdemokraterna. Även den gången var det skogsstyrelsen som hade påtalat det utomordentligt stora behovet av stöd.

Jag torde väl inte säga för mycket om jag talar om att det pågår förarbeten i departementet för att komma fram till någon form av klenvirkesstöd i fortsättningen. Jag antar och hoppas att socialdemokraterna, när ett förslag eventuellt kommer, också ställer upp och accepterar den formen av stöd. Den typ av gallringsstöd vi beslutade om för ett år sedan verkade som avsikten var. Det är rimligt att vi nu bifaller propositionen och utskottsbe-
tänkandet som föreslår att giltighetstiden för gallringsstödet förlängs så att hela avverkningssäsongen kommer med.

Jag ber därför att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

SVEN LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att ledamöter från den borgerliga sidan hjälper mig ganska gott att bevisa att gallringsstödet i sina former blev ett misslyckat stöd. Det förhållandet att gallringsvirke ligger under en halv meter snö bevisar bara att man inte kan ha gallringsstöd under vintersäsongen. Det är förfelat.

Det vore kanske klädsamt om man från den borgerliga sidan steg upp och erkände, precis som moderaten Körlof i sin interpellation, att gallringsstödet var mycket tvivelaktigt.

En tänkare har sagt en gång att den som inte är beredd att ändra sig, han är till ytterlighet självgod eller också söker han inte sanningen. Jag tror man kan använda den meningen i det här sammanhanget.

Till Filip Johansson vill jag säga att jag inte har sagt att vi förlorade 1 miljard kronor i exportinkomster och sågverksinkomster på grund av att vi avverkat massaved. Jag har velat peka på den ytterst bekymmersamma situationen för sågverksindustrin när det gäller råvarutillförsel. Där är gallringsstödet utan tvekan en bidragande orsak.

Vad beträffar klenvirkesstödet, Filip Johansson, är det ingen tillnyktring eller någon yrvakenhet från socialdemokratin att vi pratar om det nu. Vi hade en motion till fjolårets riksdag om ett klenvirkesstöd. Den avslogs av de borgerliga ledamöterna. Vi har inget dåligt samvete i det fallet och inte någon yrvakenhet heller för den delen.

Jag ber nu, herr talman, att få göra mig skyldig till ett regelbrott. Jag tyckte jag behövde replikera Arne Andersson, men talmannen observerade inte min begäran om replik. Därför tar jag mig friheten att säga helt kort att jag inte har sagt att gallringsbidraget varit ett dåligt stöd. Gallringsbidraget har totalt förfelat sitt mål och det vi avsåg med riksdagsbeslutet. Därför bör det avskaffas. Vi kan vara överens om att det är ett utomordentligt stöd för skogsägare.

Torsdagen den
28 februari 1980

*Tillfälligt bidrag
till skogsgallring*

FILIP JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Är gallringsstödet dåligt eller inte? Det har i varje fall varit en stark kritik från Sven Lindbergs sida mot gallringsstödet under hela denna debatt. Låt mig säga att när stödet infördes var jag också ganska kritisk mot detsamma, främst därför att det inte omfattade en hel avverkningsäsong. Det är detta vi nu vill ändra genom att ge skogsägarna möjlighet att erhålla gallringsstöd under en hel avverkningsäsong för att kunna planera arbetet i skogen på det sätt man varit van vid och som är rimligt. Det kan inte vara rimligt att ha gallringsstöd under två halva avverkningsäsonger. Det fungerar utomordentligt dåligt.

Vare sig det nu är en tillnyktring eller något annat från socialdemokratins sida när det gäller klenvirkesstöd är jag i alla fall tacksam för att de kommer med det förslaget.

Ni ville inte vara med på förslaget i vår motion förra gången. Jag vet mer än väl att ni, om ni hade fått höja skogsvårdsavgiften, jag tror att det var med åtminstone 15 gånger det belopp som den tidigare hade utgått med, skulle ha varit med om att anvisa en del av pengarna till klenvirkesstöd. Men vi tyckte inte att det var rimligt att höja skogsvårdsavgiften så utomordentligt mycket som ni från socialdemokratisk sida ville göra.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt och då framför allt till Sven Lindberg får man höra att gallringsstödet har haft en negativ effekt på sågtimmerleveranserna, att det har hämmat sågtimmeravverkningen, att det var ett misslyckat stöd, att det var felaktigt i sin konstruktion och att det infördes vid en felaktig tidpunkt. Det skall dessutom inte utgå på vintern utan tydligen enbart på sommaren. Denna typ av påståenden kan allvarligt ifrågasättas och knappast tas på allvar.

Vad var det som folkpartiregeringen ville åstadkomma med detta stöd? Stödet infördes när vi hade en svacka i just avverkningarna och gallringarna. Vad man ville åstadkomma var därför en ökad avverkning. Regeringen gick in med ett dubbelt grepp – det dubbla grepp som regeringen nu kritiserar för att den inte skulle ta, när det anförs att det som hämmades av gallringen var behovet av satsning på sågtimmer.

Folkpartiregeringens förslag var att det dels skulle finnas ett visst skatteavdrag för virkesleveranser, dels skulle finnas ett gallringsstöd. Genom denna lösning skulle vi inte ha fått den utveckling som senare har kritiserats. I propositionen sades då att det dubbla greppet behövdes för att inte motverka virkesleveranserna. Men det fanns ingen majoritet för det förslaget – inte ens från Sven Lindbergs parti var man då beredd stödja förslaget – när det i våras behandlades här i riksdagen. Om fp-regeringens förslag hade genomförts i sin helhet, hade vi dels klarat av gallringen, dels klarat vissa delar av klenvirket. Vi hade dessutom stimulerat virkesleveranserna. Nu fick vi inskränka oss till gallringsstödet.

I dagens läge är det alldeles självklart att gallringsstödet bör förlängas till att gälla hela säsongen. Det tog dock en viss tid innan det här i riksdagen i

våras kunde fattas beslut om stödet. Därför finns det anledning, speciellt som det finns resurser på detta konto, att nu fullfölja satsningen och låta stödet utgå under hela säsongen, alltså även under våren 1980, så att vi på det sättet får ut full effekt.

I motsats till vad som i dag har sagts från denna talarstol är det helt uppenbart att gallringsstödet har haft en betydande effekt. Vi har fått en avsevärd satsning på gallring, kanske inte på den nivå som det fanns ekonomiska resurser till, men ändå en betydande ökning jämfört med vad vi har haft de närmast föregående åren. Denna avsevärda satsning har också givit virke, framför allt till massaindustrin. Detta är fakta som vi inte kan strunta i när vi för dessa resonemang.

Den satsning som föreslås i betänkandet medför att det blir möjligt för alla dem som hade planerat att gallra men inte fick tillräckligt med arbetskraft för detta att nu utföra denna gallring. Om vi förlänger giltighetstiden för bidragsbestämmelserna, ges dessa människor möjlighet att slutföra gallringen under våren.

Dessutom sägs det ifrån Sven Lindbergs och kritikernas sida att sågtimmerleveranserna har hämmats. Samtidigt säger de att gallringarna inte har gett något utbyte. Men i fråga om de hämmade avverkningarna av sågtimmer har kanske arbetskraften i viss mån satts in på gallring och gett ett utbyte på den sidan. Även det resonemanget innebär att gallringen varit mycket värdefull.

Det finns anledning att även i fortsättningen aktualisera stödåtgärder av detta slag. Men då bör man komma tillbaka till det dubbla grepp som folkpartiregeringen föreslog men som inte var möjligt att genomföra med en majoritet i den här kammaren. De som haft anledning att kritisera delar av gallringsstödet borde ha varit med på folkpartiets proposition. Då hade vi fått både ett gallringsstöd och avverkningsstimulanser för leveransvirke. Och det är den typen av åtgärder som man i en framtid i högre grad bör tänka sig.

Men i dagens läge finns det ingen anledning att ändra på detta stöd, för då skulle det uppstå samma förseningseffekter som våren 1979 som Sven Lindberg redan kritiserat. Nu gäller det att förlänga det stöd som finns och som lantbrukarna vet att de kan utnyttja tills den här säsongen är avslutad.

Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Sedan jag hört Esse Peterssons anförande förstår jag fuller väl att det är att argumentera för döva öron att argumentera här. Är man så fullständigt i avsaknad av självrannsakan och kritik mot egna förslag som har diskuterats i riksdagen som Esse Petersson är, då går det knappast att argumentera för någonting annat.

Folkpartiets förslag under vårriksdagen – det kombinerade förslag som det är fråga om här – utdömdes av en tämligen enig opinion och av riksdagen.

Esse Petersson säger här att om det hade tagits så skulle vi ha löst alla problemen. Vi har inget sådant facit, men jag tror inte att det skulle ha blivit så. Och jag menar att ytterst få människor tror att vi skulle ha löst problemen på det sättet.

Sedan säger han att gallringsstödet haft en betydande effekt på gallringen. Hur kan man hävda det när bara ungefär hälften av de bidragsmedel som riksdagen räknat med skulle åtgå fram till årsskiftet har gått åt? Stödet har inte haft någon betydande effekt när det gäller gallringen. Däremot har det haft den effekten att det styrts över avverkningarna på fel objekt.

Gallringsstöd är värdefullt ur vissa synpunkter – det kan vi vara överens om. När det gäller rent skogsvårdande åtgärder kan man naturligtvis diskutera ett gallringsstöd och få ut vissa positiva och goda effekter av det. Men det var ju inte något sådant som var riksdagens motiv när man beslutade om gallringsstödet, utan man ville påskynda avverkningarna och få fram virke.

Skall vi stödja skogsvården finns det dessutom andra och säkert effektivare åtgärder att satsa statliga medel på än ett gallringsstöd som är så utformat som detta.

Det finns ingen anledning att ändra stödet, säger Esse Petersson och hans meddebattörer. Jo, utifrån den utgångspunkt som riksdagen har beslutat så finns det stor anledning att ändra stödet. Det finns nämligen en ganska enad opinion ute i skogsbruken om att detta stöd har negativa effekter i synnerhet när det gäller tillförseln av virke till sågverksindustrin.

Det är endast med den motiveringen som vi yrkat avslag på propositionen. Och det går inte att motbevisa att stödet i det här avseendet inte har haft några positiva effekter.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Av Sven Lindbergs uttalande att döma lyssnar han över huvud taget inte gärna till de argument som förs fram. Han påstår att jag har sagt att man på det här sättet skulle lösa alla problem. Men vad jag har sagt är att man med det dubbla grepp som folkpartiregeringen föreslog i det här avseendet skulle ha kommit till rätta med den del som Sven Lindberg i dag kritiserar. Det gäller alltså problemet med att sågverksindustrin inte får tillräckligt med virkesleveranser. Det var ju en av utgångspunkterna för just det regeringsförslag som vid det tillfället inte gick att genomföra. Om förslaget hade antagits, hade man fått fram virke till sågverken samtidigt som man hade fått gallringen. Då var det bara gallringen som var möjlig att genomföra, men denna stödform har trots allt haft en utomordentligt betydande effekt.

Men vi skall också ha klart för oss att en betydande summa pengar ställdes till förfogande på en enda gång och mitt i en avverkningssäsong, varför det finns anledning till den förlängning av giltighetstiden för gallring som nu föreslås. Vi skulle ha haft en bättre balans i systemet om vi för ett år sedan hade tagit det dubbla greppet. I dag tilltalar det tydligen Sven Lindberg eftersom han nu talar för sågverksindustrin. För ett år sedan tilltalade det

varken honom eller de båda andra partipolitiska skogsbruksdebattörerna i den här kammaren. Därför gick det inte att få någon majoritet för folkpartiet den gången.

I dagens läge är det alldeles självklart att vi skall förlänga giltighetstiden för det nuvarande gallringsbidraget, så att vi inte på nytt hamnar i en situation, där man har ett stöd som inte är anpassat till hur man ute i landet har planerat sin avverkning. Därför bör förslaget fullföljas i enlighet med den proposition och det utskottsbetänkande som vi har att ta ställning till här i dag.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det är viktigt att slå fast att det är till ingen nytta att göra en omkonstruktion av det stöd som Sven Lindberg hävdar inte fick den avsedda effekten eftersom det gick över två avverkningssäsonger. Vi är överens om att det inte blev så bra. Men nu försöker vi att rätta till det genom att få stödet att löpa över en hel avverkningssäsong. Det finns ingen anledning att ifrågasätta motiven.

Vad Sven Lindberg åstadkommer med sitt klenvirkesstöd är helt enkelt att vi får något som är alldeles likt det vi hade över en halv avverkningssäsong förra året. Det finns alla förutsättningar för att också den konstruktionen skall bli misslyckad. För den skull tycker jag att Sven Lindberg argumenterar rakt ut i luften. Det var det ena.

Det andra är att jag tycker att det är långt ifrån självklart – och jag sade det också i mitt tidigare anförande – att skogsbruket skall betala det klenvirkesstöd som skogsstyrelsen föreslagit att löpa för nästa budgetår och som skulle omfatta en budgetram om 90 milj. kr. Men Sven Lindberg har nogsamnt undvikit att tala om hur det skulle finansieras. Han gör det kanske därför att man från socialdemokratiskt håll på annat ställe i motionen anført att skogsvårdsavgiften väsentligt skall ökas. Men det talar Sven Lindberg alltså inte om här. Följaktligen menar jag att jag också har fog för min principiella invändning, nämligen att de pengar som tagits ut från skogsbruket för ett visst ändamål också skall användas till detta. Det är en väsentlig principiell ståndpunkt.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära någon mer replik i det här avseendet, men när Arne Andersson i Ljung lämnar riksdagens ledamöter fullständigt felaktiga upplysningar måste jag göra det.

Det är inte så, Arne Andersson, att vi har föreslagit att skogsvårdsavgiften skall höjas för att vi skall kunna införa klenvirkesstödet. Vad vi har föreslagit är att de pengar som redan anvisats av riksdagen och som återstår av gallringsbidraget skall användas till ett klenvirkesstöd.

Beträffande avverkningseffekterna måste jag säga att jag trodde att Arne Andersson i Ljung som skogsägare visste lika bra som jag att man företar klenvirkesavverkningar under sommarhalvåret. Om riksdagen fattar ett beslut i dag är det helt möjligt att få fram anvisningar, så att klenvirkesavverkningarna kan utföras under sommarperioden. Skogsbrukarna får

*Tillfälligt bidrag
till skogsgallring*

tillbaka de pengar som de har måst lägga ut på grund av högre skogsvårdsavgift. De skall få behålla pengarna. Vi vill inte ta pengar ifrån dem, det är hela sanningen.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Beträffande den avverknings effekt som Sven Lindberg talade om vill jag säga att de flesta praktiska skogsmän, alldeles som Sven Lindberg sade, vet att klenvirke med viss fördel avverkas under den del av året då det inte är mycket snö. Men Sven Lindberg argumenterade som om detta vore hela sanningen. I själva verket argumenterade Sven Lindberg för en avverkning som skall tillgodose en överdimensionerad svensk träförädlingsindustri. Detta är inte god skogspolitik. Har vi en stor förädlingsindustri är det enligt vår mening illa, men det blir inte bättre om vi under en tid föröder svenskt skogsbruk genom att leverera virke till denna industri. Skogen växer i sin egen takt alldeles oberoende av industrins förädlingskapacitet. Sven Lindberg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Henrikson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 28 punkt 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Lindberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 157

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:100 savitt gäller anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m.

Civilutskottets betänkande

1979/80:9 om anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

*Expropriation,
m. m.*

§ 23 Expropriation, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:10 med anledning av motioner om expropriation, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:169 av Bengt Kindbom m. fl. (c),

1979/80:328 av Lennart Brunander (c),

1979/80:404 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att all mark som enligt planläggningsbeslut e. d. avsågs för samhällsbyggande skulle föras över i kommunal ägo,

2. att enskilt ägda hyreshus successivt borde föras över i kommunal ägo och att en plan för detta snarast borde utarbetas.

1979/80:1008 av Egon Jacobsson och Roland Sundgren (båda s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att expropriationslagstiftningen blev föremål för översyn så att de orimligheter som uppstått undanröjdes.

1979/80:1517 av Per Petersson m. fl. (m),

1979/80:1838 av Sten Svensson och Karl Leuchovius (båda m) samt

1979/80:1899 av Åke Wictorsson m. fl. (s), vari föreslagits

1. att möjligheter till expropriation och tvingande upplåtelse infördes för allmänhetens fritidsfiske,

2. rätt till expropriation av fiskerätt av fiskevardsskäl.

Utskottet hemställde

1. beträffande expropriation för fiske m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1899.

2. beträffande ersättningsmark att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:169, 328 i motsvarande del och 1838, yrkandet 2,

3. beträffande ersättningsregler för skogsmark m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:328 i motsvarande del.

4. beträffande ersättning vid tillfälligt naturreservat att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1838, yrkandet 1.

5. beträffande annan ersättning att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:1008 i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. beträffande expropriationstillståndets giltighetstid att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1517.

7. beträffande förtida tillträde att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1008 i motsvarande del.

8. beträffande överförande av mark m. m. i kommunal ägo att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:404.

Reservation hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Margareta Palmqvist (alla s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

beträffande expropriation för fiske m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:1899 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Fritidsfisket utgör en av vårt lands mest omfattande fritidssysselsättningar. Genom fisket ges rika möjligheter till en god kontakt med natur och miljö, motion och avkoppling.

Mot denna bakgrund är det angeläget att samhället förfogar över instrument som ger möjligheter till framtida fritidsfiske. I detta syfte föreslås i en socialdemokratisk motion att riksdagen hos regeringen begär förslag om förbättrade förutsättningar för ett aktivt fritidsfiske genom bl. a. rätt till expropriation av fiskerätt av fiskevårdsskäl.

Motiven för detta är enligt vår uppfattning väl underbyggda. Bl. a. är det viktigt att ta till vara laxfiskets möjligheter till fortbestånd samt att tillgodose behovet av avelslax i de svenska älvarna.

Jag yrkar därför bifall till den socialdemokratiska reservationen i civilutskottets betänkande nr 10.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Utskottets betänkande innehåller olika saker. Jag skall uppehålla mig vid det som gäller överförande av planlagd mark och hyreshus i kommunal ägo.

Vpk-motionen nr 404, som behandlas i detta betänkande, gäller frågor som diskuterats många gånger tidigare i riksdagen men som fortfarande är lika aktuella och angelägna som de var då de för över 35 år sedan fördes fram i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Vad som avses är förslaget om överförande av mark och hyreshus i samhällets – kommunernas – ägo.

Förslaget behandlas i civilutskottets betänkande med några ord. Man säger: "Förslaget avstyrks med hänvisning till tidigare ställningstaganden i ämnet." Om vi då går tillbaka några år, så finner vi i stort sett samma utlåtanden och samma hänvisningar till tidigare ställningstaganden. Det är enligt min mening en alltför enkel och bekväm metod för utskottet att undvika en sakbehandling av så viktiga och grundläggande frågor som ryms i förslaget.

Vad det handlar om är vem som skall äga mark och flerfamiljshus. Vpk:s

uppfattning är att mark och naturtillgångar skall vara allas gemensamma egendom. Detta är nödvändigt ur etisk synpunkt. Det är också nödvändigt för att undvika alla de problem som privat markäggande och spekulation drar med sig. Socialisternas allmänna ståndpunkt är ju att produktionsmedlen skall vara allas gemensamma egendom, och det är anhängare av socialism som alltid fört fram kravet på gemensamt ägande av vad som nu är föremål för behandling – hyreshusen och marken för samhällsbyggandet.

Uppgifterna om stegringen av markvärdena i Sverige under hela efterkrigstiden – uppgifter som återkommer med jämna mellanrum – har bekräftat hur viktigt det är att göra slut på all markspekulation. En av de viktigaste sidorna i den pågående inflationsprocessen är den tilltagande värdeökningen då det gäller olika s. k. fasta värden, däribland inte minst mark och hyresfastigheter. Men det bör å andra sidan betonas att det grundläggande för markvärdestegringen inte är inflationen. Det grundläggande är det privata ägandet av mark, som skapar en monopolställning.

Borgerliga politiker påstår ofta att aktuella problem med markvärdestegring inte har något med det privata ägandet av marken att göra, vilket utan tvivel är fel. Om samhället i stället ägde marken, skulle det också kunna tillgodogöra sig den markprisstegring som skulle fortsätta att uppstå så länge kapitalismen finns kvar och därmed också jordräntan. Allmänt ägande av marken skulle förhindra spekulatören och dess prisupptrivande effekter. En långsiktig lösning av markproblemet når man, herr talman, först när samhället organiserats på en socialistisk och planmässig grundval.

Men en sådan insikt – att en slutlig lösning då först är möjlig – får givetvis inte vara något hinder för åtgärder i dag, och det är orsaken till att vi från vpk:s sida återkommer med våra förslag. Kommunerna skall enligt vår mening äga all mark för samhällsbyggande och alla hyreshus. Ett genomförande av dessa krav skulle bidra till att göra slut på spekulation och handel med mark, fastigheter och lägenheter. Det skulle medverka till att produktion och fördelning av bostäder kunde styras efter behov. Det skulle innebära lägre boendekostnader, bättre bostadsmiljöer och möjligheter till ett verkligt kollektivt inflytande för hyresgästerna.

Ett förverkligande av kravet på att en god bostad är en social rättighet och att alla människor skall ha tillgång till en tillräckligt stor och modernt utrustad bostad i bra miljö och till rimliga kostnader förutsätter bl. a. samhällsägda mark samt samhällsägda och kooperativt ägda bostäder.

Herr talman! Jag beklagar att utskottet inte i sak bemödat sig om att motivera sitt avstyrkande. Jag kan förstå att borgarna inte gjort det, men jag är förvånad över att inte heller utskottets socialdemokrater har ansett de frågor som aktualiserats så viktiga att de har sagt någonting mera.

Jag yrkar bifall till vpk-motionen nr 404.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Beträffande den socialdemokratiska reservationen om expropriation för fiske m. m. tycker utskottsmajoriteten att det nu inte finns någon anledning att göra en sådan hemställan som den som finns med i

*Expropriation,
m. m.*

motion 1899 av Åke Wictorsson m. fl. Där hemställs ju att man skall införa möjligheter till expropriation och tvingande upplåtelse för allmänhetens fritidsfiske samt rätt till expropriation av fiskerätt av fiskevårdsskäl. Vi anser det därför att fiskevattenutredningens förslag redan har avlämnats och varit ute på remiss.

Lennart Nilsson, som kommer från västra Sverige, vet att utredningens förslag i vissa avseenden – inte speciellt de här, men i vissa andra avseenden – har varit utsatta för mycken debatt och kritik, varför det kan ta en viss tid att få en beredning färdig. Men vi hänvisar till att detta arbete pågår i regeringens kansli och att man där räknar med att kunna lägga fram ett förslag till riksdagen under nästa riksmöte. Dessutom har vi i utskottet noterat att det redan i dag finns vissa möjligheter till expropriation av mark för allmänhetens friluftsliv, och hit kan ju också fritidsfisket räknas. Det är alltså inte någon meningsskiljaktighet i sak, utan vi menar bara att avslutningen av det arbete som nu pågår i regeringens kansli måste avvaktas.

Tore Claeson har yrkat bifall till vpk:s motion och tycker att vi är för kortfattade när vi i betänkandet bara hänvisar till skrivningar som gjorts under föregående år. Jag kom då att tänka på ett TV-program med en finländsk domare, som bara hade två olika sätt att uttrycka sig på. Antingen sade han: Domaren säger att svaret är rätt. Eller också sade han: Domaren säger att svaret är fel. Det berodde på vilket det var. Tore Claeson kanske tycker att vi är lika den där domaren, eftersom vi år efter år har sagt att det inte finns någon anledning att genomföra vad vpk föreslår. Det har emellertid funnits en utförlig motivering längre tillbaka i tiden, och vi har ansett oss kunna hänvisa till denna, eftersom majoriteten – i år liksom föregående år och året dessförinnan – ansett vpk:s yrkande felaktigt. Därför har vi sagt att det inte finns någon anledning att gå närmare in på det.

Jag vill bara konstatera att de bostadssociala målen, dvs. målen för bostadspolitiken, som Tore Claeson räknade upp här, enligt majoritetens uppfattning kan uppnås utan att man behöver använda sig av de där metoderna.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

TORÉ CLAESON (vpk):

Herr talman! Det var inte jag utan Kjell Mattsson som sade att utskottet liknade den där domaren. Jag tycker nog att karaktäristiken var rätt träffande. Jag instämmer i den.

Sedan vill jag bara fråga Kjell Mattsson i hans egenskap av utskottsordförande: Har Kjell Mattsson verkligen inte märkt att någonting händer på detta område? Har Kjell Mattsson och utskottet i övrigt kunnat undgå att lägga märke till den markspekulation som alltjämt pågår i samhället, må så vara i en mera begränsad omfattning och i en annan form än tidigare i vissa avseenden? Har Kjell Mattsson kunnat undgå att lägga märke till de problem som under de senare åren har blivit allt större för hyresgästerna och som i stor

utsträckning har sin grund i enskilt ägande av hyreshusen? Det är dessa frågor som jag menar att man måste diskutera. Man kan inte bara hålla på med att hänvisa till tidigare ställningstaganden år från år i ett läge där det faktiskt händer någonting på detta område och där det som händer är så negativt för så stor del av befolkningen och hyresgästerna. Jag beklagar ännu en gång att utskottets ordförande tydligen inte är beredd att ta upp dessa allvarliga frågor till diskussion.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Det var hyggligt av mig att säga att Tore Claeson kan tycka att vi är litet tjugiga som inte varierar våra avstyrkanden, men till ett annat år kan vi naturligtvis kosta på oss att ta fram de motiveringar som finns för dessa. Det förändrar i sak ingenting, eftersom vi ändå skulle komma till samma slutsats, nämligen att vi anser att vpk:s lösningar för de bostadspolitiska problemen inte är de riktiga.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara notera att för Kjell Mattssons del händer ingenting som kan föranleda några andra ställningstaganden eller utlåtanden. Kjell Mattsson är tämligen ensam om att inte ha iakttagit de stora försämringar som skett på bostads- och fastighetsmarknaden i detta land.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Inom utskottet råder god kunskap om de förändringar som skett i den bostadspolitiska situationen, och de behandlas i olika sammanhang. Vad vi har konstaterat är att ingenting händer med hjälp av de kommunistiska förslagen till lösningar av dessa frågor.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Det måste väl ändå ha stor betydelse om samhället går in på ett annat sätt för att angripa de grundläggande orsakerna till de problem som finns på fastighets- och hyresmarknaden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 10 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Nilsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 156

Mom. 2-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 404 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 10 mom. 8 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 404 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 17

§ 24 Utnyttjandet av vattenkraften

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:11 med anledning av motion om utnyttjandet av vattenkraften.

I detta betänkande behandlades motionen 1979/80:1496 av Per Bergman m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om

- a. behovet av vissa kompletteringar av redovisade uppgifter om vattenkraftens utnyttjande,
- b. uppskov med regeringens avgöranden av frågor om tillåtligheten av vattenkraftsutbyggnad.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1496.

Reservation hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Margareta Palmqvist (alla s) som ansett att utskottet bort hemställas

att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:1496 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Socialdemokraterna i civilutskottet har i en motion föreslagit att riksdagen skall fatta beslut om hanteringen av vattenkraftsfrågorna fram till riksdagens kommande beslut i energifrågorna någon gång i juni månad. Det är två saker som vi vill ha beslut om.

Det ena vi vill ha är ett underlag för kommande riksdagsbeslut. Vi vill ha ett underlag som är helt klart och entydigt och som skall peka på utbyggnadsnivån, vilket tillskott vi får från effektutbyggnader och vilka utbyggnadsprojekt som kan överblickas.

Det andra vi vill ha är garantier för att regeringen inte föregriper det kommande riksdagsbeslutet genom att ge tillstånd till nya utbyggnader.

Nu säger utskottsmajoriteten både ja och nej till våra förslag. Man säger å ena sidan att visst har motionärerna rätt i sak – det behövs kompletteringar, och det är riktigt att vänta med väsentliga tillståndsbeslut. Detta är ju alltid något och kunde väl vara ett hyggligt resultat av motionen. Men utskottsmajoriteten säger å andra sidan att riksdagen inte bör fatta sådana här beslut. Man vill ge något slags löfte att allt ändå skall bli som vi motionärer vill. Det är löften som man på något oklart sätt ger på regeringens vägnar. Man förutsätter att uppgifter kommer att lämnas, och man har erfarit att regeringen inte tänker fatta några särskilda beslut under de närmaste fyra månaderna. Jag tvivlar inte på att man har haft kontakt med jordbruksministern. Jag kan ändå inte anse det tillräckligt klart och bindande för regeringen att utskottsmajoriteten utan fullmakt från regeringen – någon sådan har inte uppvisats – ställer ut löften för dess räkning. Om utskottsmajoriteten i sak verkligen håller med oss motionärer – och det gör man ju enligt vad man säger – finns det inte något bärande skäl för att inte tillstyrka motionerna. Själva vägran att tillstyrka motionerna gör oss litet misstänksamma.

Det finns bara ett sätt att få bort all tvekan, nämligen att riksdagen fattar beslut på det sätt som vi reservanter föreslår. Då får vi ett bindande beslut som inte gäller bara fyra månader utan fram till riksdagens kommande beslut i energifrågan, när detta än kommer att fattas. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen till civilutskottets betänkande nr 11.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Vi inom utskottsmajoriteten tycker att reservationen är onödig. Vi vet ju att vi har delar av en proposition liggande obehandlade i riksdagen. Dessutom kommer ju under innevarande riksmöte ytterligare en proposition om energipolitiken att läggas fram. Då utgår vi ifrån att det efter den ingående energipolitiska debatt som nu förs, efter folkomröstningen osv.

blir en helt täckande redovisning som lämnas från regeringen. Men det behöver ju inte betyda att Per Bergman eller andra socialdemokrater blir nöjda, för det är inte säkert att den täckande redovisningen av problemen mynnar ut i de förslag som socialdemokraterna vill ha. Detta utgår jag ifrån är fullt klart.

Dessutom vill jag tillägga: När utskottet säger att några beslut från regeringens sida i fråga om direkta tillstånd till vattenkraftsutbyggnader inte kommer att fattas under den här tiden grundas detta uttalande på att utskottet – just så som herr Bergman förmodar – har haft kontakter med regeringen.

Jag konstaterar att socialdemokraterna har måst avvika något från sin motion när de skrivit reservationen. Man upptäckte nämligen, precis som utskottsmajoriteten, att det fanns ett par ärenden i regeringskansliet som man var intresserad av inte, genom ett beslut i enlighet med motionsyrkandet, skulle hindras från att bli avgjorda. Det var de ärenden som gäller ett nytt aggregat i Messaure och en tillloppstunnel till Vietas. Den ena frågan kommer vi att få ta ställning till i särskilt sammanhang. Därför har alltså även socialdemokraterna i sin reservation måst göra ett avsteg från det totala stopp som man hade tänkt sig i motionen.

Jag menar mot denna bakgrund att socialdemokraterna egentligen borde vara nöjda med den redovisning av energifrågornas hantering som vi från utskottsmajoritetens sida har givit i skrivningen i vårt betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det hade varit angenämt om majoriteten varit lika saklig i sitt ställningstagande som vi reseranter och i betänkandet tagit hänsyn till sakskalet.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Ja, vi är från majoritetens sida säkerligen lika sakliga som reseranterna. Ett sakförhållande är ju att vi representerar de partier som nu sitter i regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 158
Nej – 154

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

Anmälan av interpellation

§ 25 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 28 februari

1979/80:156 av *Axel Andersson* (s) till bostadsministern om reparation av balkonger i äldre hyreshus:

I augusti 1979 gav regeringen underhållsfondsutredningen i uppdrag att undersöka vilka följder ett eftersatt underhåll av balkonger kan få samt att kartlägga vilka balkonger som i första hand behöver repareras.

På utredningens uppdrag har det gjorts en urvalsundersökning av balkonger i det byggnadsbestånd som har uppförts före år 1965. Resultatet av denna föreligger nu och ger stor anledning till oro. Det har beräknats att omkring 8 000 av dessa balkonger har sådana skador att det finns risk att balkongen rasar eller att balkongräcket ger vika. Ytterligare ca 30 000 balkonger har korrosionsskador som kan utgöra risk och kräver omgående omfattande reparationer. Det finns också risk att betongbitar kan lossna från dessa balkonger och vålla skada.

Vid en presskonferens den 4 februari 1980 presenterade bostadsministern resultaten av kartläggningen av balkonger med eftersatt underhåll.

Bostadsministern redovisade också vad hon avsåg att göra för att komma till rätta med problemet. I ett brev till samtliga ägare av flerbostadshus som har uppförts före år 1965 påpekar bostadsministern att balkonger med rasrisk omedelbart bör stängas av till dess de har reparerats och att byggnadslagstiftningen ställer stränga krav på fastighetsägaren när det gäller byggnaders hållfasthet. Bostadsministern skriver vidare att för att med säkerhet kunna bedöma tillståndet hos balkonger måste dessa besiktigas på platsen. Fastighetsägare som inte har tillgång till egen byggnadsteknisk expertis bör kontakta någon konsult som har kunskap på detta område.

Med brevet vill bostadsministern göra fastighetsägarna uppmärksamma på ett allvarligt problem som snarast behöver lösas.

Oroade hyresgäster frågar sig nu vad som händer om fastighetsägarna inte besiktigar och reparerar balkongerna.

Hyresgästerna vet av erfarenhet att de fastigheter som är i sämst skick också i allmänhet har de sämsta fastighetsägarna. Hos dessa fastighetsägare

kan tyvärr varken 50 § i byggnadsstadgan eller brev från bostadsministern förväntas få något större gensvar.

Mot denna bakgrund vill jag fråga bostadsministern:

Vilka åtgärder avser bostadsministern vidta för att brevet till fastighetsägarna skall få avsedd verkan?

§ 26 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 februari

1979/80:356 av *Kerstin Ekman* (fp) till försvarsministern om försvarets nya robotsystem:

I massmedia har på sistone funnits uppgifter om att det svenska försvarets nya robotsystem, robot 70, vid praktiska övningar visat sig ha långt sämre träffsannolikhet än väntat. Robot 70 är ett system för begränsade höjder, dagsljus och vackert väder. Tanken är att systemet skall vara lätt att handha också av värnpliktig personal. Vid samövning med svenska flygvapnet uppges resultaten ha blivit sämre än vad som tidigare ansetts normalt.

Anser försvarsministern att orsaken till detta är att hänföra till att tekniken inte infriat förväntningarna eller har det visat sig att robot 70 kräver en mer omfattande utbildning och träning än som kan inrymmas i nuvarande utbildningstider?

1979/80:357 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet Britt Mogård om lärarutbildningen i Örebro:

I Örebroregionen råder stor brist på behöriga lärare, ämneslärare, vårdlärare, speciallärare inom specialskolorna och på grundskolans olika stadier samt inom särskolan. Eftersom de som utbildas inom en region har en tendens att stanna kvar, är det viktigt att få lärarutbildning vid högskolan i Örebro.

Högskolan är beredd att svara för en riktad utbildning i halvfart för obehöriga ämneslärare om resurser ställs till förfogande. Goda förutsättningar finns för att skaffa såväl lämpliga lärare som lokaler.

I Örebro finns en omfattande specialundervisning, men bristen på specialutbildade lärare är mycket besvärande, i synnerhet inom den gymnasiala utbildningen för hörselskadade.

Vid högskolan i Örebro pågår försöksutbildning av gymnastiklärare med ytterligare ett ämne. Stora olägenheter uppstår för de studerande om de ej får fullgöra den avslutande praktisk-pedagogiska utbildningen i Örebro. Samma svårigheter uppstår för lärarkandidaterna i den traditionella ämneslärarutbildningen när de skall göra sin praktisk-pedagogiska utbildning. Högskolan i Örebro har goda möjligheter att ordna och samordna den

praktisk-pedagogiska utbildningen för dessa två grupper.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att tillgodose behovet av lärarutbildning i Örebro?

1979/80:358 av *Helge Hagberg* (s) till handelsministern om beredskapsarbete inom skoindustrin:

Skogruppen AB är det företag som utgör ryggraden i försörjningsberedskapen på skoområdet och som staten finansierat med 75 % bidrag under 1979. Detta företag har i dagarna beslutat att lägga ut nåtlingsarbete till Uruguay.

Inom beklädnadsindustrin finns det arbetslösa skinsömmerskor och nåtlerskor i Malung, och länsarbetsnämnden i Kopparberg och Samhällsföretag har planer på att starta ett beredskapsarbete för nåtling där. Därför vill jag fråga handelsministern:

Anser handelsministern att det är rimligt att Skogruppen AB förlägger nåtling utomlands i stället för i Sverige, och är handelsministern beredd att medverka till att beredskapsarbete inom nåtling kommer i gång i Sverige?

1979/80:359 av *Stina Andersson* (c) till statsrådet Carl Axel Petri om sanering av radioaktivt nedsmittade områden:

Konsekvenserna av en kärnkraftsolycka kan enligt strålskyddsinstitutets rapport Effektivare beredskap i värsta fall bli att tiotusentals kvadratkilometer mark nedsmittas av radioaktivitet. Ingen synes i dag veta, hur marken skall kunna renas från den radioaktiva strålningen av t. ex. cesium-137 och strontium-90. Stora arealer riskerar därigenom bli oanvändbara för livsmedelsproduktion.

I en verklig krissituation kan våra möjligheter att överleva vara beroende av, hur vi kan upprätthålla en tillräckligt stor produktion av livsmedel. Det är därför nödvändigt att saneringsberedskapen blir så effektiv som möjligt så att radioaktivt nedsmittade områden kan renas i sådan grad att det blir möjligt att återuppta en normal livsmedelsproduktion inom rimlig tid.

Med anledning av det anförda hemställer jag att få ställa följande fråga till energiministern:

Är statsrådet beredd att ta initiativ till forskning om hur radioaktivt nedsmittade områden efter en kärnkraftsolycka effektivt skall kunna saneras?

§ 27 Kammaren åtskildes kl. 17.31.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 96

Torsdagen den
28 februari 1980

*Meddelande om
frågor*